

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANEDE YER ALAN ARAPÇA
ARUZA DAİR YAZMA ESERLER

Mustafa GÖRDEBİL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Fikret ARSLAN

Konya- 2016

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	VI
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
ÖZET	IX
SUMMARY.....	X
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	XI
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1
ARUZ'UN TANIMI VE TARİHÇESİ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1.YAZMA ESERLER	4
2.MİLLİ KÜTÜPHANE'NİN TARİHÇESİ	6
İKİNCİ BÖLÜM	9
MİLLİ KÜTÜPHANEDE YER ALAN ARAPÇA ARUZ İLMİ İLE İLGİLİ ESERLER.....	9
er-Râmize	9
el-‘Arûzu’l-Endelusî.....	10
Şerhu’l-‘Arûzi’l-Endelusî	11
Zeylu’t-Tuĥfeti’l-‘Azîze	13
el-‘Arûzu’l-Endelusî.....	14
Kaşîdetu’l-Ĥazreciyye.....	15
Fethu Rabbi’l-Beriyye fi Şerhi’l-Kaşîdetu’l-Ĥazreciyye	16
el-‘Arûzu’l-Endelusî.....	17
Risâle fi’l-‘Arûz	18
Şerhu ‘Arûzi’l-Endelusî.....	19
el-‘Arûzu’l-Endelusî.....	20
Şerhu’l-‘Arûzu’l-Endelusî	21
el-‘Arûzu’l-Endelusî.....	22
el-‘Arûzu’l-Endelusî.....	24
el-‘Arûzu’l-Endelusî.....	24
Kaşîdetu’l-Ĥazreciyye.....	25
Fethu Rabbi’l-Beriyye fi Şerhi’l-Kaşîdetu’l-Ĥazreciyye	26
el-‘Arûzu’l-Endelusî.....	27

Kaşîdetu'l-Ĥazreciyye.....	28
el-'Arûzu'l-Endelusî.....	29
el-'Arûzu'l-Endelusî.....	30
Kaşîdetu'l-Ĥazreciyye.....	31
el-'Arûzu'l-Endelusî.....	32
el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ķavâfi.....	33
Kaşîdetu'l-Ĥazreciyye.....	34
el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ķavâfi.....	35
Risâle fi Terkîbi's-Şi'r.....	36
el-Kâfi fi 'İlmi'l-'Arûz ve'l-Ķavâfi.....	37
Risâletu'l-Keşşâf mine'l-'Arûz.....	39
el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ķavâfi.....	40
el-Mağşadu'l-Vâfi bi-Şerhi'l-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ķavâfi.....	41
Kaşîdetu'l-Ĥazreciyye.....	42
Ĥallu'r-Râmize fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ķâfiye.....	43
Şerhu Buĥûri Tuĥfetu's-Şâhidî.....	45
Kaşîdetu'l-Ĥazreciyye.....	46
el-'Arûzu'l-Endelusî.....	47
Cevâhiru's-Seniyye.....	48
Ķalâidu'n-Nuhûr fi Cevâhiri'l-Buĥûr.....	49
el-'Arûzu'l-Endelusî.....	51
el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ķavâfi.....	52
Kaşîdetu'l-Ĥazreciyye.....	53
el-'Arûzu'l-Endelusî.....	54
Şerhu'l-'Arûzu'l-Endelusî.....	55
el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ķavâfi.....	56
el-'Arûzu'l-Endelusî.....	57
el-'Arûzu'l-Endelusî.....	58
el-'Arûzu'l-Endelusî.....	59
Şerhu 'Arûzu'l-Endelusî.....	60
el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ķavâfi.....	61
Risâletu 'Arûz fi Ĥamse Devâir.....	62
Şerhu'l-Edvâr fi 'İlmi'l-'Arûz.....	63
el-'Arûzu'l-Endelusî.....	64

Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî	65
Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî	66
el-'Arûzu'l-Endelusî	67
el-'Arûzu'l-Endelusî	68
el-'Arûzu'l-Endelusî	69
Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî	70
el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi	71
Şerhu'l-'Arûzu'l-Endelusî	73
Şerhu'l-'Arûzu'l-Endelusî	73
el-'Arûzu'l-Endelusî ve Tercemesi	74
el-'Arûzu'l-Endelusî	75
el-'Arûzu'l-Endelusî	77
el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi	92
el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi	96
el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi	102
Şerhu'l-'Arûzu'l-Endelusî	103
Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî	104
el-'Arûzu'l-Endelusî	105
el-'Arûzu'l-Endelusî	106
el-'Arûzu'l-Endelusî	107
Risâle fi Ḥaḳḳi'l-'Arûz	108
Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî	109
Serhu'l-'Arûzu'l-Endelusî	110
el-'Arûzu'l-Endelusî	111
el-'Arûzu'l-Endelusî	112
el-'Arûzu'l-Endelusî	113
el-'Arûzu'l-Endelusî	114
el-'Arûzu'l-Endelusî	115
el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi	116
el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi	117
Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî	118
el-'Arûzu'l-Endelusî	119
el-'Arûzu'l-Endelusî	120
Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî	121

el-Kâfi fi ‘İlmeyi’l-‘Arûz ve’l-‘Kavâfi	122
‘Kaşîdetu’l-‘Hazreciyye	123
el-‘Arûzu’l-‘Endelusî	123
SONUÇ	125
KAYNAKÇA	126

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa GÖRDEBİL	Numarası: 154209011006
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Doğu Dilleri ve Edebiyatları / Arap Dili ve Edebiyatı	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Fikret ARSLAN	
Tezin Adı		ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANEDE YER ALAN ARAPÇA ARUZA DAİR YAZMA ESERLER	

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin İmzası

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa GÖRDEBİL	Numarası: 154209011006
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Doğu Dilleri ve Edebiyatları / Arap Dili ve Edebiyatı	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Fikret ARSLAN	
Tezin Adı		ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANEDE YER ALAN ARAPÇA ARUZA DAİR YAZMA ESERLER	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANEDE YER ALAN ARAPÇA ARUZA DAİR YAZMA ESERLER başlıklı bu çalışma 13/06/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Yrd. Doç. Dr. Fikret ARSLAN	Danışman	
Yrd. Doç. Dr. Şerafettin YILDIZ	Üye	
Prof. Dr. Tacettin UZUN	Üye	

ÖNSÖZ

Bütün milletlerin kendi geçmişleri ile ilgili kültürel bir mirası vardır. Bizim de geçmişimizle ilgili bu kültürel mirasımız içinde muhtelif ilmî sahalarda kaleme alınmış yazma eserler, bu büyük mirası bizlere sunması açısından ciddi bir öneme sahiptir.

Geçmişimizin ilmî, edebî ve tarihî açıdan birçok kültürel değerini barındıran yazma eserler, bu değerlerin günümüze ulaşmasında çok önemli bir rol üstlenmiştir. Günümüze kadar gelmiş bu eserlerin muhafaza edilmesi, bugünün insanına ve gelecek nesillere ulaştırılması da değerlerimizin korunması bakımından gayet ehemmiyetlidir.

Türkiye’de muhtelif kütüphanelerde bulunan bu eserlerin büyük bir kısmı Arapçadır ve ülkemizde yapılan Arap edebiyatına dair çalışmalar için önemli bir kaynak konumundadır. Arap edebiyatının lügat, sarf, nahv, belagat, kafîye, hitabet gibi önemli dalları arasında aruz ilmi de bulunmaktadır. Cahiliye döneminden beri en önemli tür olan şiirin belirli kalıplar içerisinde düzenli bir şekilde söylenmesi ve yazılması için var olan bu önemli alanda da birçok eser kaleme alınmıştır. Bu eserlerin önemli bir bölümü de Türkiye’deki farklı yazma eser kütüphanelerinde yer almaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’deki kütüphaneler arasında her alanda önemli bir yer tutan Milli Kütüphane’de bulunan aruza dair Arapça eserler üzerinde duruldu. Bu çalışma hem aruz ilminin Arap edebiyatına dair diğer ilimlere nazaran üzerinde daha az çalışılmış bir alan olması hem de özellikle bu ilim dalına dair yazma eserlerle ilgilenen araştırmacıların istifade etmesi için doğru ve düzenli bir kaynak olması ümidiyle yapıldı. Bahsi geçen kütüphanede bulunan yüz on iki adet eserin tanıtımı yapılarak araştırmacıların ve bu alanda merakı bulunan okuyucuların ilgisine sunuldu.

Çalışmamız esnasında özellikle eserleri temin ederken kıymetli vakitlerini bizim için ayıran ve kaynakları temin etmemizde bize yol gösteren Hasan Harmancı’ya, Rıfat Işık’a, Yusuf Bildik’e, Ahmed Khalil’e ve araştırmamız süresince bize yardımlarını esirgemeyen Milli Kütüphane Mikrofilm Arşivi çalışanlarına teşekkür ederim.

Ayrıca tezin ilk ortaya çıkış sürecinden bugüne kadar bana zaman ayırıp, önemli tavsiyeleriyle beni yönlendiren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Fikret ARSLAN’A teşekkürü bir borç bilirim.

Mustafa GÖRDEBİL

Konya 2016

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa GÖRDEBİL	Numarası: 154209011006
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Doğu Dilleri ve Edebiyatları / Arap Dili ve Edebiyatı	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Fikret ARSLAN	
Tezin Adı		ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANEDE YER ALAN ARAPÇA ARUZA DAİR YAZMA ESERLER	

ÖZET

Kültür tarihimizin ilk elden kaynakları konumunda olan ve kültürümüzün geçmişi ile geleceği arasında köprü vazifesi gören el yazması eserler, tarihî ve edebî açıdan gayet ehemmiyetlidir. Geçmişten günümüze kadar birçok alanda yazılmış bu eserler bizler için ilmî bir mirastır.

Sahip olduğumuz bu mirasın doğru olarak insanlığın istifadesine sunulması da ciddi bir öneme sahiptir. El yazması eserlerin düzenli ve detaylı bir şekilde kataloglanması, yazılmış oldukları dönemlerdeki gizli kalmış ve tarihe mal olmuş değerleri günümüz insanına ve ilim alemine sunmak açısından son derece gerekli bir vazifedir.

Bu yüzden bu çalışmada bibliyografya alanına katkıda bulunmak maksadıyla Milli Kütüphanede bulunan aruza dair 112 adet Arapça eserin tanıtımı yapıldı. Aruza dair eserlerden faydalanılarak, bu konuda yazılmış kitap ve makaleler birleştirilerek bir sentez oluşturulup, incelenen eserlerin müellifleri hakkında bilgiler sunmak suretiyle çalışma genişletildi. Ayrıca bu çalışmanın giriş kısmında aruz, birinci bölümünde de yazma eserler ve Milli Kütüphane ile ilgili bilgiler verildi. İkinci bölümde ise Milli Kütüphanede bulunan aruzla ilgili Arapça eserlerin tanıtımı yapıldı.

Anahtar Kelimeler: Yazma eser, Ankara Milli Kütüphanesi, Arapça, Aruz

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa GÖRDEBİL	Numarası: 154209011006
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Doğu Dilleri ve Edebiyatları / Arap Dili ve Edebiyatı	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Fikret ARSLAN	
Tezin İngilizce Adı		ARABIC PROSODY MANUSCRIPTS IN ANKARA NATIONAL LIBRARY	

SUMMARY

Manuscripts are in a position that they are first-hand sources of our cultural history and they serve as a bridge between our cultural history and future. Therefore they are very important in terms of literary and history. Written in the past to the present in many areas, these manuscripts are legacy of scholarly works for us.

It is also a serious matter to be reached to the humanity this heritage we have. Regular detailed cataloging of the manuscripts is an important task in terms of offering hidden historical values in which they were written to humanity.

So we tried to do introduction and classification of 112 Arabic manuscripts about prosody in Ankara National Library with the aim of a small contributing to the bibliography area. Benefiting from works about prosody and combining written books and articles about it we aimed to expand our study by providing informations about the authors of works which we examined. We also gave information about prosody in the introduction of this work and about manuscripts and National Library in the first chapter. In the second chapter we tried to define Arabic manuscripts about prosody in National Library.

Key words: Manuscript, Ankara National Library, Arabic, Prosody

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu çalışmada şu transkripsiyon sistemi kullanılmıştır:

آ, أ, ع : â	ي : î	و : û
ا : e,a	ز : î,l	و : u,o
ء :	ع :‘	
ب : b	ر : r	غ : ğ
ت : t	ز : z	ف : f
ث : s	س : s	ق : k
ج : c	ش : ş	ك : k
ح : h	ص : ş	ل : l
خ : ħ	ض : z	م : m
د : d	ط : t	ن : n
ذ : z	ظ : z	ه : h
		و : v
		ى : y

Bunun yanı sıra şu hususlara dikkat edilmiştir:

1. Harf- i tarifler cümle başında da olsa küçük harfle gösterilmiştir. Örnek; el- Hucce.
2. Şemsî ve kamerî harfli kelimeler okudukları gibi yazılmıştır. Örnek; el- Fevâ'id, et- Tezkire.
3. Arapçada izafet terkibi şeklinde gelen özel isimler bitişik yazılmıştır. Örnek; ‘Abdullatîf, ‘Abdulkerîm.
4. Vasıl halinde iken kelimenin sonundaki i‘râbı belirtilmiştir. Örnek; Zehru'r- Rabî‘ fi'l- Meseli'l- Bedî‘
5. Kelime sonundaki kapalı te (è) ler vakıf halinde a veya e, vasıl halinde ise açık olarak gösterilmiştir. Örnek; Mukaddime, Ravzatu'l- Mucâlese.

KISALTMALAR

a	: Yaprığın ön yüzü
b	: Yaprığın arka yüzü
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale/madde
b.	: bin, ibn
bs.	: Baskı
bk.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
h.	: Hicrî
H.z.	: Hazreti
m.	: Miladî
mm.	: Milimetre
ms.	: Milattan sonra
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
vb.	: ve benzeri
vs.	: Vesaire
nşr.	: Neşreden
sas.	: Sallalâhu Aleyhi ve Sellem
tsz.	: Tarihsiz
Ktp	: Kitap
nr.	: Numara
vr.	: Varak
thk.	: Tahkik
TÜYATOK	: Türkiye Yazmaları Toplu Katalođu

GİRİŞ

ARUZ'UN TANIMI VE TARİHÇESİ

Arap edebiyatında ortaya çıkan ve diğer edebi alanlara da etki etmiş bir ilim dalı olan aruz, tarihi gelişim süreci içerisinde âlimler tarafından farklı anlamlar verilerek tanımlanmıştır. Çeşitli lugat anlamları olan bu kelimenin ortaya çıkışı konusunda da farklı rivayetler bulunmaktadır. İncelenen ilmin önemine binaen öncelikle “Aruz” kelimesinin lugat ve ıstılah manaları verildikten sonra bu ilmin ortaya çıkışı ve içerdiği ıstılahlar ele alınacaktır.

Aruz kelimesi lügat manası olarak dar geçit, yan, taraf, Mekke-Medine ve civarı, ortaya çıkmak, bulut, çadırın ortasındaki direk, asi deve gibi anlamlara gelir.¹

Aruz ilmini ilk olarak ortaya çıkaran el-Ḥalîl'in yukarıda belirtilen anlamlardan hangisini düşünerek bu isimde karar kıldığı hususunda farklı rivayetler vardır. Bazı alimler aruzun şiiri belli bir kalıba sokmak için zorlamasından kaynaklı olduğunu, bazıları el-Ḥalîl'in bu ilmi Mekke'de ortaya koyduğunu ve bu yüzden de bu ismi verirken Mekke ve civarı anlamını düşündüğünü, bazıları aruzun zor olmasından kaynaklı olarak zapt etmesi zor asi deve manasını tercih ettiğini, bazıları aruz bahirlerini nazım için açılmış yollara benzeterek dağ yolu anlamını benimsediğini, bazıları aruzun yan, taraf anlamından yola çıkarak bu ilmin Arap Edebiyatının bir tarafı, dalı olduğu görüşünü kabul ettiğini ve bazıları da aruz ismiyle adlandırılan ilk beytin son tef'ilesini nazara alarak çadırın ortasındaki direği düşünüp bu ismi verdiğini rivayet etmişlerdir.²

Terim anlamı olarak ise manzum ifadelerdeki ahenk ölçülerini irdeleyen ve tespit eden ilim dalıdır.³

Arûzun lügat ve terim manaları arasındaki bağlantılardan birbirine en uygun olanı, çadırın ortasındaki direğe benzetilmesidir. Çünkü çadırın ayakta kalması ortasındaki direğe bağlıdır. Aynı bunun gibi şiirin de düzgün bir şekilde ortaya çıkması için aruz ölçüsüne ihtiyaç vardır. Bununla beraber aruz ilminde kullanılan sebep (ip) ve vetid (kazık) gibi ıstılahlar da bu manayı desteklemektedir.⁴

¹ el-Ḥalîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu'l-'Ayn* (thk: 'Abdulhamîd Hendâvî), Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiye, Beyrut-Lübnan 2003, III, s.134; Ebû Mansûr Muhammed el-Ezherî, *Tehzîb el-Luğa* (thk: 'Abdusselâm Muḥammed Hârûn), Mektebetu'l-Hâncî, Kahire 1972, 455-469; İsmâ'il b. Ḥammâd el-Cevherî, *eş-Şihâh Tâcu'l-Luğa ve Şihâhu'l-'Arabiyye* (thk:Aḥmed 'Abdulğafûr 'Atṭâr), Dâru'l-'İlmi li'l-Melâyîn, Beyrut 1979, I, s.1082-1090.

² Muḥammed 'Alî el-Hâşimî, *el-'Arûzu'l-Vâziḥ ve 'İlmu'l-Ḳâfiye*, Dâru'l-Ḳalem, Dîmeşk 1991, s.9-10.

³ Tahir Olgun, *Edebiyat Lügati*, Asar-ı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı, İstanbul 1936, s.7.

⁴ Sevim Özdemir, *Necm el-Dîn Sa'id b. Muhammed el-Sa'id'in Şerh Arûz el-Sâvî İsimli El Yazma Eserinin Metin Tenkidi*, Doktora Tezi, Isparta 2001 s.14-15.

Kaynaklar aruz ilminin ortaya çıkışını yukarıda belirttiğimiz üzere hicrî ikinci asrın en önemli dil ve edebiyat alimlerinden el-Ḥalîl b. Aḥmed el-Ferâhidî el-Ezherî el-Başrî (175/791)'ye dayandırmaktadır. el-Halîl, eski Arap şiirinde gelişerek an'aneleşmiş, eski şairlerin sadece kulak ve dil terbiyesiyle öğrenegeldikleri bazı nazım kaidelerini ve şiirin bir takım esaslarını ilk defa nazarî olarak sistemli bir izah şekline kavuşturmuş ve "arûz" adıyla bir ilim şubesi halinde ortaya koymuştur. Bu alanda Kitâbu'l-'Arûz adında bir eser de telif etmiştir. el-Halîl, bu eserinde ilk defa Arap nazımının ritim bakımından iç yapısını tahlil etmiş, şairlerin yüzyıllardır panayırlarda şiir inşadı yoluyla öğrendikleri, basit ve hususi makamlarla kullanıp geliştirdikleri farklı vezinler arasındaki çeşitli münasebetleri belirleyip tasnif etmiştir. Henüz hece ve vurgu mefhumunun olmadığı bir dönemde beytin yazılı şeklindeki harekeli ve sâkin harflerin dizilişinden hareketle şiirin düzenli ve düzensiz olanını birbirinden ayırmayı sağlayan orijinal ve herkesçe kavranabilen bir ölçü sistemi bulmuştur. el-Ḥalîl bu ilmi ortaya koyarken beş daire olarak kısımlara ayırmış ve on beş adet aruz bahri çıkarmıştır. Fakat bu eser günümüze kadar ulaşmamıştır. Daha sonra el-Aḥfeş bir adet bahir daha eklemiştir. el-Ḥalîl'in bu mühim hizmetinden başka Kur'ân-ı Kerîm'in harekelenmesi ve noktalanmasına dair kaleme aldığı Kitâbu'n-Naḫṭ ve'ş-Şekl ve Arap lügatçılığı sahasında telif ettiği, şekil ve muhteva bakımından orijinal bir lügat olan Kitâbu'l-'Ayn gibi eserleri, içinde yaşadığı asırda kendisinin ne kadar büyük ve çok yönlü bir alim olduğunu açıkça göstermektedir.⁵

Aruz ilmi kapsamlı bir ilim olup muhtelif ıstılahlar ihtiva etmektedir. Bu ilmin temel unsurları vezinler ve tef'ilelerdir. Bu vezinler sebep, vetid ve fasıla olmak üzere üç kısma ayrılır. Sebep iki, vetid de üç harfin bir araya gelmesiyle, fasıla ise üç veya dört harekeliden sonra bir sakin harfin gelmesiyle oluşur. Bunların dışında bazı cüzlerden meydana gelen ve bir kafiye ile son bulan tam bir kelama beyt denir. Bir beyt iki şatrdan oluşur. Birincisine sadr, ikincisine acûz adı verilir. Ayrıca bir beytte sadrın son tef'ilesine aruz, acuzun son tef'ilesine de darb denmektedir. Tüm bunlarla birlikte aruz ilminin on altı adet bahri vardır. Bunlar; Tavîl, Medîd, Basîṭ, Vâfir, Kâmil, Hezec, Recez, Remel, Seri', Münserih, Ḥafîf, Muzârî, Muḫtaṣab, Müctes, Müteḫârib ve el-Aḥfeş'in ilave ettiği Mütedârik bahirleridir.⁶

⁵ 'Abdul'azîz 'Atîk, 'İlmu'l-'Arûz ve'l-Ḳâfiye, Dâru'n-Nehzatu'l-'Arabiyye, Beyrut, 1987, s.7; Tefvik Rüştü Topuzoğlu, *el-Ḥalîl b. Aḥmed, Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Dergisi, İstanbul 1998, VIII, s.155-162.

⁶ el-Ḥâşimî, *a.g.e.*, s.12-16; Hüseyin Tural, *Arap Edebiyatında Aruz*, Ensar Basımevi, İstanbul 2011, s.20-25.

Bu çalışmada aşağıdaki hususlara dikkat edilmiştir:

1. Her eserin demirbaş numarası sayfanın sağ üst köşesinde belirtildi.
2. Eserler tanıtılırken hem eserin hem de müellifin isimleri Arapça ve Türkçe olarak verildi.
3. Dipnotlarda müellif ve eserleri hakkında temel bilgilere yer verildikten sonra ayrıntılı bilgiye ulaşılabilecek kaynaklara işaret edildi.
4. Eser tanıtılırken baş kısmı, muhtevası, fizikî özellikleri ve son kısmı hakkında bilgi verildi.
5. Ele alınan eserler kütüphane demirbaş numarasına göre küçükten büyüğe doğru sıralandı.
6. Tanıtımı yapılan eser, birden fazla risaleden oluşmuş ise, önce demirbaş numarası yazıldıktan sonra araya (/) işareti koyularak risalenin kaçınıcı sırada olduğu belirtildi.
7. Eserlerin varak numaraları Milli Kütüphanedeki mikrofilm arşivinde bulunan mikrofilmlerin numaralarına göre verildi.
8. Başı veya sonu eksik olan eserlerin eksik kısımları belirtilip mevcut olan ilk veya son varakları ele alındı.
9. Tüm çabalarımıza rağmen müellifi bulunamayan eserler, “Müellifi bulunamamıştır.” şeklinde belirtildi.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.YAZMA ESERLER

Basım tekniğinin gelişmediği dönemlerde elle yazılan her türlü vesika, risale veya esere, yazma eser adı verilmektedir.⁷ Tarihin beşeriyete bıraktığı en önemli değerlerden birisi olan yazma eserler, medeniyetlerin kültür birikimlerinde, ilim, fikir ve sanat faaliyetlerinde önemli bir yer tutmaktadır.

Eski dönemlerde yazma eserler, müellifleri tarafından yazılır, müstensihler tarafından çoğaltılırdı. O dönemlerden matbaanın yaygınlaştığı tarihlere kadar, bilgilerin aktarımı ve yayılması, çoğaltılan bu yazma eserler vasıtasıyla sağlanmıştır. Bir eser farklı müstensihler tarafından yazıldığı için ortaya çıkan nüshalar birbirinin aynısı değildir. Bu nüshalar bazen yazı karakterlerinin farklılığı, bazen yazım esnasında yapılan hatalar, bazen de haşiye suretindeki eklemeler veya düzeltmeler sebebiyle farklılıklar içerir. Her bir yazma eser, kendi müellif ya da müstensihinin kitabet tarzını taşır ve yansıtır.

İslâm'ın ortaya çıkışıyla yazma eser sahasında hızlı bir gelişme yaşanmıştır. Hz. Peygamber'e 23 yıl süreyle inen vahiylerden oluşan Kur'an, İslam devri edebiyatına dili, üslûbu ve muhtevasıyla yön vermiştir. O dönemde Rasûlullah, ashabından bazı kimseleri inen bu ayetlerin yazımı ile görevlendirmişti. Ayetler; hayvan derilerine, deve kemiklerine, hurma dallarına ve yassı taşlar üzerine yazılıyordu. Bu zatlar aynı zamanda bu ayetleri ezberliyorlardı. Hz. Peygamber büyük bir titizlikle yazılan bu ayetleri inceliyor, tertip ve tanzim ediyordu. Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ebu Bekir, Yemame savaşında birçok hafızın şehit olması üzerine Hz. Ömer'in de tavsiyesiyle Rasûlullah'ın vahiy kâtiplerinden Zeyd b. Sabit'i yazılı haldeki vahiyleri bir kitap halinde toplamakla vazifelendirmişti. O da farklı yerlere yazılan ayetleri bir araya toplamış, bir hafız ile beraber, bu ayetleri Hz. Peygamber'in huzurunda yazıldığına dair iki adil şahidin şehadetiyle bir kitap haline getirmişti. Bu şekilde bugün elimizde bulunan Mushaf ortaya çıktı. Hz. Osman devrinde, sahabîlerin fetihlerle kazanılan uzak eyaletlere gitmeleriyle, birden fazla Kur'an'a ihtiyaç duyuldu. Hz. Osman'ın emriyle Mushaf çoğaltıldı ve başta Basra, Kûfe ve Yemen olmak üzere önemli merkezlere gönderildi. Bu çalışmalar ile İslâmî el yazmasının tarihi başlamış oldu.⁸

⁷http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5642f84cb1ffc4.22341974, Çevrimiçi, Erişim Tarihi 11.11.2015 10:09

⁸ Ahmet Subhi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi I*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1996, s.107-109.

133 (751) yılında vuku bulan Talas Savaşı İslâmî kültür tarihinde önemli bir yer tutar. Bu tarihe kadar yalnızca Çin’de keten ve kenevirden imal edilen kâğıt, bu savaşta Müslümanlara esir düşen Çinliler vasıtasıyla ilk defa Çin’in dışında bir yerde, Semerkant’ta yapılmıştır. Bu tarihe kadar Çin haricinde her yerde olduğu gibi, İslam dünyasında da yazı malzemesi az ve pahalı idi. Bu savaş sonucunda kâğıt imalinin Müslümanlarca öğrenilmesini müteakip önce Semerkant’ta daha sonra İslam dünyasının belli başlı merkezlerinde kâğıt yapımının gerçekleştirilerek yaygınlaşması, ayrıca başka bazı maddelerden daha ucuza kâğıt imali; ilmî eserlerin kolay elde edilir olması sonucunu doğurmuştur. İslam dünyasında görülen ilmî ilerlemenin kaynağında, ucuz kâğıdın Müslümanlarca temin kolaylığının önemli yer tuttuğunda şüphe yoktur.⁹ Daha sonraki dönemlerde, İslâm dünyasında yazma eser geleneği fen ilimleri ve beşerî ilimlerdeki çalışmaların insanlara öğretilmesi, ulaştırılması amacıyla daha da yaygınlık kazanmıştır.

Bu esnada el yazması eserlerin ciltlenmesi ve bu ciltlerin muhtelif tarzlarda süslenmesi de gelişmiştir. El yazması eserlerin ciltleri eski dönemlerde deri ile yapıldığı için, iyi bir cildin yapılabilmesi için istenilen vasıf ve renkte derinin mevcut olması gerekmektedir. Dericiliğin doğudaki en eski sanatlardan biri olmasından dolayı doğuda cilt sanatı batıya nazaran daha fazla ilerlemiştir. Cilt yapımında kullanılan malzemelerden biri de mukavvadır. İlk zamanlarda yapılan ciltlerde tahta kullanılırken zamanla tahta, yerini mukavvaya bırakmıştır. Bundan sonra cilt süslemeciliğinde de bir gelişme başlamıştır. Süslemeler, ciltlerin dış-ıç yüzeylerine ve eserin iç sayfalarına uygulanmıştır. Deri ciltlerin dış yüzünde çok defa ortada şemse denilen bir kısım vardır. Kapağın dört köşesine yapılan süslere de köşebent denir. Bu süslemeler genellikle oyma veya kabartma şeklinde yapılmış olup bunların yapımında altın ve gümüş kullanımına da rastlanır. Ayrıca el yazması eserlerin güzel hatlarla yazılıp tezhiplerle süslenmesi, bunlarla ilgili farklı sanat ve meslek dallarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.¹⁰

Ayrıca yazma eserlerin içerdiği kısımlar ve bu kısımlar için kullanılan terimsel ifadeler ele alındığında yazma eserlere dair zaman içerisinde gelişen bir usûl ve buna bağlı olarak ortaya çıkan bir terminoloji oluşmuştur. Genel usüllere göre yazma eserler besmele, hamdele ve salvele ile başlar. Bunlardan sonra faşlu’l-hiţâb kısmı gelir ki bu kısım eserin içeriği ile ilgili önemli bilgiler verir. Eserin bu giriş kısmına mukaddime anlamında dibâce adı verilir. Dibâce kısmında çoğu kez eserin ve müellifin adı zikredilir. Kitabın adı müellif tarafından

⁹ Nesimi Yazıcı, *İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1992, s.18-19.

¹⁰ Kemal Çığ, *Türk Kitap Kapları*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi II-III, Yeni Matbaa, Ankara 1952, s.112-115.

belirlenmemiş ise konusu dikkate alınarak bir isim takdir edilir. Daha sonra eser müellifin belirlediği tarzda bölümlere ayrılır. Eserin son kısmı genellikle yazıyı daraltmak ve bittiğine dair bir ifade kullanmak suretiyle belirtilir. Eserin nihayet varağında da müstensihin adı, istinsah tarihi ve istinsah yeri gibi kayıtlar bulunur. Bu kayıtların dışında eserin kime ait olduğunu gösteren temellük kaydı, eser vakıfısa nereye ve kim tarafından vakfedildiğini gösteren vakıf kaydı gibi kayıtlar da bulunur. Ayrıca yazma eserlerde “fevâid “ diye adlandırılan kısa ve özlü faydalı bilgiler içeren notlar, beyitler ve atasözlerine de rastlanır.¹¹

Günümüzde dünyanın pek çok merkezindeki kütüphanelerde, yazma eserler matbu eserlerden farklı olarak sınıflandırılıp özel bölümlerde korunmaktadır. Orijinalleri muhafaza edilmek amacıyla fotokopileri veya fotoğrafları çekilerek araştırmacılara ve okuyuculara sunulmaktadır.

2.MİLLİ KÜTÜPHANE’NİN TARİHÇESİ

Medeniyetlerin en önemli bilgi kaynaklarından biri olan kütüphaneler, tarihimizde köklü bir geçmişe dayanır. Kütüphanecilik, eski zamanlarda medrese, tekke ve camilerde kitap dolapları ile başlamış, daha sonra başlı başına kitaplıklar kurulmuş, devamında vakıf kütüphaneleri devreye girmiş, böylece kitaplar ve kütüphaneler insanların hizmetine sunulmuştur.¹²

Milli kütüphaneler ise diğer kütüphane türlerinden farklı olarak kuruldukları ülkede yayımlanan veya çıkarılan farklı türdeki bütün bilgi, düşünce ve sanat verimlerini; ayrıca dünyada yayımlanan veya çıkarılan ülkesi ile ilgili bu türden eserleri dermesina katarak onları ülkesinin ve dünya araştırmacılarının yararına sunmakla yükümlüdürler. Buna ek olarak, ülkedeki başka tür kütüphanelere önderlik ve örneklik etme görevleri vardır. Yayınların milletlerarası değişiminde de milli merkez olarak hizmet ederler. Bu sebeplerden dolayı bütün ülkeler milli kütüphane kurmaya ve onu en iyi imkanlarla donatmaya ve etkin çalıştırmaya özen gösterirler.¹³

Ülkemizde, devlet eliyle kütüphane kurma çalışmaları Cumhuriyet tarihinden önce başlamıştır. 1869 yılında eğitim hizmetini kapsamlı bir kamu görevi olarak yeniden örgütlemek

¹¹ Süleyman Mollaibrahimoğlu, *Yazma Eserler Terminolojisi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007, s.22-38.

¹² Komisyon, *Geçmişten Geleceğe Köprü Milli Kütüphane*, Milli Kütüphane Yayınları, Ankara 2011, s.17.

¹³ Necmeddin Sefercioğlu, *Türk Milli Kütüphanesi'nin ve Çağdaş Kütüphaneciliğin Kurucusu Adnan Cahit Ötügen*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2015, s.12.

amacıyla farklı düzey ve türdeki öğretim kuruluşlarının yanı sıra, kütüphane kurumunu da kapsayan Maarif-i Umumiye Nizam-namesi yayımlanmıştır. Böylece daha önce vakıflar tarafından gerçekleştirilen kütüphane hizmeti, devlet teşkilatının çalışma ve yükümlülük kapsamına girmiştir. 15 Ağustos 1881’de Kütüphanelerin Suret-i İdaresi’ne ilişkin bir talimatnamenin çıkarılması ile Maarif Nezareti Telif ve Tercüme Dairesine bağlı Kütüphaneler Müfettişliği kurulmuştur. Kısa süre sonra da İstanbul’un Bayezid semtinde devlet eliyle kurulmuş ilk halk kütüphanesi sayılabilecek Kütüphane-i Umumi hizmete girmiştir.¹⁴

II. Meşrutiyet döneminde, bir Milli kütüphaneye olan ihtiyaç ortaya çıkmış ve halk için kütüphaneler kurulması yönündeki girişimler yoğunlaşmıştır. Bu çalışmalar arasında, 1909 yılında Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa’nın çağrısı üzerine İstanbul’a gelen Mısır Meclis-i Nuzzar Katib-i Sanisi Ahmed Zeki Bey’in hazırladığı Takrir’in özel bir yeri vardır. Bu Takrir’de İstanbul kütüphanelerinin; konum, yönetim, personel, koleksiyon ve bibliyografik olanakları değerlendirilmiş, dağınık koleksiyonların kurulacak bir Kütübhaneye-i Osmanî’de yeniden düzenlenmesi ve gerekli yapı sağlanıncaya kadar bunların birkaç kütüphanede toplanması önerilmiş fakat somut bir ilerleme sağlanamamıştır. Daha sonra İzmir, Kayseri, Eskişehir, Konya ve Diyarbakır’da adı Milli Kütüphane olan fakat Milli Kütüphane işlevi taşımayan kütüphaneler kurulmuştur. 1920’de TBMM’nin açılmasından sonra Maarif Vekaleti içinde Hars Dairesi kurulmuş ve kütüphaneler bu daireye bağlanmıştır. 1925’te halkevleri kurulmuş, bunların görevleri arasında kütüphane hizmetlerinin verilmesi de yer almış ve halkevleri kütüphaneleri halk kütüphanesi işlevini yüklenmiştir. 1926 yılında Hars Dairesi kaldırılarak Maarif Vekaleti içinde Kütüphaneler, Müzeler ve Güzel Sanatlar olmak üzere üç ayrı müdürlük oluşturulmuştur. 1960 yılına kadar Halkevlerine bağlı Yayın ve Kütüphaneler Kolu, halkın eğitim ve kültür ihtiyacının karşılanmasında önemli bir boşluğu doldurmuştur.¹⁵

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ülkemizde kütüphanecilik yeni bir boyut kazanmıştır. Avrupa ülkelerinin kütüphanecilik tecrübelerinden faydalanmak ve bu alanda eğitim görmek üzere Fehmi Ethem Karatay ve Adnan Ötüken Avrupa’ya gönderilmiştir. Bu kişiler yurda döndüklerinde yayımladıkları kitap ve makalelerle kütüphaneciliğimizin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Daha sonra Adnan Ötüken 15 Nisan 1946’da Maarif Vekaleti Yayın Müdürlüğünde çalışanların katıldığı mütevazî bir törenle, bir kitap dolabının rafına Mehmet Emin Yurdakul’un iki kitabını koyarak Milli Kütüphane kurma çalışmalarını fiilen başlatmış ve bu büroya gayri resmi olarak Milli Kütüphane Hazırlık Bürosu

---

¹⁴ Komisyon, *a.g.e.*, s.19.

¹⁵ Komisyon, *60. Yılında Milli Kütüphane*, Plaka Matbaacılık, Ankara 2006, s.3,4.

adını vermiştir. 1946 Hükümet Programında, Ankara’da bir milli kütüphane kurulması için gerekli çalışmalara başlanması konusu yer almış, bunun sonucunda Adnan Ötüken kendi isteğiyle yayım müdürlüğü görevini bırakarak Milli Kütüphane Hazırlık Bürosu şefliğine atanmıştır. Milli Kütüphane Hazırlık Bürosundaki kitapların sayısı kısa süre içinde 8.000’i bulmuştur. Bundan sonra yer darlığı nedeniyle 1947’de Kocatepe İsmetpaşa Caddesi’nde beş odalı bir yere taşınmıştır. Derleme Müdürlüğü tarafından buraya gönderilen koleksiyonlarla birlikte kitap sayısı sekiz ay içinde 60.000’e ulaşmıştır. Burada da gelişen koleksiyonun binaya sığmaması nedeniyle, Kumrular Sokak’taki bir bina Milli Kütüphane’ye tahsis edilmiştir. Bu arada Adnan Ötüken’in Milli Kütüphane’nin yasal bir kimlik kazanması için başlattığı girişimler sonucunda 23 Mart 1950 tarihinde 5632 sayılı Milli Kütüphane Kuruluşu Hakkında Kanun çıkarılmıştır.¹⁶

Daha sonra, Milli Kütüphane 13 Temmuz 1965 tarihinde Genel Müdürlük statüsüne kavuşturulmuş, kurumun bu statüyü kazanmasıyla şube müdürlükleri ihtiyaca göre yeniden yapılandırılmıştır. Bu süreçte kütüphanenin depo ve okuma salonu yetersizliği yeni bir binayı zorunlu kılmış, yapılacak yeni bina için arsa ve yatırım olanakları ile modern kütüphane mimarisi üzerine araştırmalara başlanmıştır. Bayındırlık Bakanlığı tarafından bina yapımı için Bahçelievler’de bulunan 36.000 m2 bir arsa tahsis edilip, mimari bir proje hazırlanarak bugünkü Milli Kütüphane binası inşa edilmeye başlanmıştır. Uzun süren inşaat çalışmaları 1983 yılında tamamlanmış ve kütüphane o tarihte devlet töreniyle yeni binasında hizmete girmiştir. Modern ve kütüphane olarak tasarlanmış bir binaya sahip olması, verilen kütüphane ve enformasyon hizmetlerinin gelişmesine olanak sağlamış olup, rahat ve konforlu okuma salonlarının bulunduğu yeni bina, bilimsel, sosyal, kültürel ve sanatsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesine uygun yapısıyla tercih edilen bir mekan haline gelmiştir.¹⁷

---

¹⁶ Komisyon, *a.g.e.*, s.20-25.

¹⁷ Komisyon, *a.g.e.*, s.8,9.

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİ KÜTÜPHANEDE YER ALAN ARAPÇA ARUZ İLMİ İLE İLGİLİ ESERLER

-1-

06 HK 772/3

er-Râmize

ألرامزة

Ahmed eş-Şevkî Mar‘aşî¹⁸

أحمد الشوقي مرعشى

Baş:(163b)

أحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا سيد الأولين والأخريين وعلى أله وأصحابه أجمعين أما بعد
فيقول العبد الضعيف أحمد الشوقي هذه رسالة في حل أبيات متعلقة بالقافية منه القصيدة الخرجية المسماة
بالرامزة والله ولي التوفيق...

Eser ve müellifin adı eserin dibacesinden alınmıştır. Eser, el-Ḥazrecî'nin Er-Râmize adı verilen ve Kasîdetu'l-Ḥazreciyye olarak da anılan aruz ve kafiyeye dair eserinin şerhidir. Müellif eserini telif ederken el-Ḥazrecî'nin kasidelerine yer vermiş devamında da bu ifadeleri izah etmiştir. el-Ḥazrecî'nin ifadeleri üzeri kırmızı ile çizilmiş şekilde verilmiştir. 163b, 164a, 166a, 169a, 172a ve 174a varaklarında Ahmed Hayatî'ye ait vakıf mühürü vardır.

205x145-160x70 mm. boyutlarındaki bu eserin satır sayısı varaklara göre değişiklik göstermekte olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 11 varaktan oluşup açık yeşil üzüm salkımlı filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sarı kağıt kaplı tamir görmüş mukavva cilt içerisindedir. Şükûfî Maraşî tarafından h.1205 (m.1789) tarihinde istinsah edilmiştir.

Son:(174a)

¹⁸ Kaynaklarda Ahmed eş-Şevkî Mar‘aşî hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

..فالذي توسط في ذا العلم أي علم العروض تتوسعه أي تزيد حبا أي عطا بكسر إطاء وفتحها بالباء... ويا
عبد الله ذا الخزرجي مطالعها إتخافه منه بالدعا رحمه الله تعالى... عنه بجاه حبيبه صلى الله تعالى عليه وسلم وتم
هذا الشرح بقلم تلميذ أشرح أحمد الشوقي زاد الله شوقه وادخله في دار الأسلام بالسلام أمين والحمد لله رب
العالمين وصلى تعالى على سيدنا وعلى آله وصحبه أجمعين كتبه شوقي المرعشي عفى عنه ١٢٠٥

-2-

06 HK 799/1

el-'Arûzu'l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû 'Abdillâh Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî¹⁹

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(3b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله بن محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي
رحمة الله تعالى أحمد الله تعالى وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وعلى آله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في
هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

el-Endelusî, bu eserinin dîbâcesinde besmele ve hamdeleden sonra otuz dört aruz beytinin illetleri, altmış üç darb ve on altı beyiti ele aldığını belirtmiştir. Ayrıca müellif, ḥaşv, iştikâk konularına değindikten sonra bir beyitte yer alan darb harflerinin bir kısmı olan ا، ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ط harflerini ele almıştır. el-Endelusî, eserinin başında beyitlerde yer alan hazf

¹⁹Tam adı, Muḥammed b. Ebi Ceyş el-Enşârî el-Endelusî'dir. Kaynaklarda doğum tarihi ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır. Vefat tarihinin ise h.549/ m.1154 olduğu konusunda kaynaklar ittifak halindedir. el-Endelusî'nin en önemli eseri burada ele almış olduğumuz 'Arûzu'l-Endelusî adlı eseridir. Daha geniş bilgi için bk. Ömer b. Rızâ b. Muhammed Râğîb b. 'Abdu'l-Ġanî Kehlâle, *Mu'cemu'l-Müellifin Terâcim Muşannaḫi'l-Kutubi'l-'Arabiyyeti*, Müessesu'r-Risâle, Beyrut 1993, III, 209; İsmâ'il Paşâ el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-'Ârifin Esmâu'l-Müellifin ve Âşâru'l-Muşannifin*, Ma'ârif, İstanbul, 1955, II, 92.

konularını ele aldıktan sonra bu beyitlerin bahirleri hakkında bilgiler vermiştir. Yazar, temelde eserini on beş bölüme ayırmış ve bölümlerde sırasıyla tavîl, medîd, basît, vâfir, kâmil, hezec, muzâri‘, muktezab, müctebes, mütekarib, mütedârik bahirlerini ele almıştır.

Bunlarla birlikte tavîl ve vâfir bahirlerini ele alırken üç, medîd, basît, reml ve mütekarib bahirlerinde altı, kâmil ve serî‘ bahirlerinde dokuz, hezec bahrinde iki, recez ve hafif bahirlerinde beş, muzâri‘, muktezab ve müctebes bahirlerinde bir ve son olarak mütedârik bahrinde ise dört beyiti açıklamalarıyla birlikte ele almıştır. Ayrıca tüm bu beyitleri ele alırken akılda kalıcılığı artırmak amacıyla örnek verilen beyitleri ait oldukları bahirlerin köklerinden elde edilen fillerle başlayarak yazmıştır. 5a, 5b, 6a, 6b, 7a varaklarında da aruz daireleri bulunmaktadır.

210x150-135x70 mm. boyutlarındaki bu eserin satır sayısı varaklara göre değişiklik göstermekte olup kırma nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup taç marka filigranlı saykallı kağıt üzerine yazılmıştır. Salbek yaldız şemse ve miklebli, zencirekli kahverengi meşin cilt içerisinde. Söz başları ve cedveller kırmızı, kenarlar ve satır araları açıklamalıdır. 8a varağında Sadru’ş-Şerî‘a’nın aruz risalesinin ilk sayfası yazılıdır. Zahiriyede Mir Mehmed Arif’in temellük kaydı bulunmaktadır.

Son:(7a)

...ألتدارك أصله إلى ظلهم أوى فاعلن ثمانى مرات دارك القوم تطفى غراما وضا إذ درير الهوى بالمغني جمع تمت

الرسالة العروضية الأندلسي رحمه الله عليه دائرة متفقه در متقارب متدارك.

-3-

06 HK 799/2

Şerhu’l-‘Arûzi’l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

‘Abdu’l-Muhsîn b. Mecdiddîn Kayşerî²⁰

²⁰ Tam adı, ‘Abdulmuhsin el-Kayşerî er-Rûmî el-Ĥanefî’dir. 852/1467 yılında vefat etmiştir. el-Bağdâdî ölüm tarihini 755 olarak vermiştir. Manzûme fi’l-ferâiz, Manzûme fi’l-fikh, Câmi‘u’d-durer ve Şerhu’l-‘arûzi’l-Endelusî meşhur eserleridir. Daha geniş bilgi için bk. Kehhâle, *a.g.e.*, II, 312; el-Bağdâdî, *a.g.e.*, I, 621; Bağdatlı İsmail Paşa, *İzâhu’l-Meknûn fi’z-Zeyli ‘alâ Keşfi’z-Zunûn ‘an Esmâi’l-Kutubi’l-Funûn*, Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-

h.852 (m.1467)

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

Baş:(10b)

بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله على أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان وأضمر في طي صدورهم ضروب الأوزان وحلاهم بنتائج تزرى على اللألى المنشورة في أحشاء البحور بل تزرى بألفوائد المنظومة في قلائد بحور الحور حمدا دائما غير مقطوع وأشكره شكرا مسبغا بالأصول مزيلا بالفروع...

el-Endelusî'nin meşhur eseri olan 'Arûzu'l-Endelusî üzerine yazılmış bir şerhtir. Şârih eseri şerhederken قال lafzı ile el-Endelusî'nin ifadelerine yer vermiş, ardından أقول lafzı ile bu ifadeleri açıklamıştır. Ayrıca 29a, 31b, 34a, 38b ve 40b varaklarında aruz daireleri bulunmaktadır.

210x150-140x75 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup harekeli kırma nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 30 varaktan oluşup birleşik harf filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Yıldız labek şemseli, meşin bir cilt içerisindeydir. Bazı sözler ve cetveller kırmızıdır. Sayfa kenarları açıklamalıdır. Abdulkerim b. Muhammed tarafından istinsah edilmiştir. İstinsah tarihi ve yeri bilinmemektedir.

Son:(40b)

..فلها بحر واحد وهو المتقارب إذا أردنا فك المتدارك...ألتقارب فإبداء من لام وعكس من غير فاعلن الأول وهذا آخر ما أردنا منه بيان المشكلات المختصر علم العروض المرسوم بالأندلسي أردنا حامدا لله تع على إلهام التحقيق وهو وبا التوفيق والحمد لله رب العالمين تمت.

-4-

'Arab, Beyrut I, 353; Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-Zunûn 'an Esmâ'il-Kutub ve'l-Funûn*, Dâru İhyâi't-Turâs, Beyrut, 1941, II, 1135.

Zeylu't-Tuħfeti'l-'Azîze

زبل التحفة العزيزة

İbnul-Mazlûm Muştafâ²¹

ابن المظلوم مصطفى

Baş:(42a)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذي لا مضارع له في ذاته المنزه عن سماء النقص في صفاته والصلاة والسلام على سيدنا محمد الناظم عقود الدين القاطع عرق الشرك بالنص المبين وعلى أله أسباب السعادة إلا بديهة...أوتاد الطريقة المحمدية وبعد...

Eserin ismi dibaceden, müellifin ismi de nihayet varağından alınmıştır. Müellif eserine yazma eser usulüne uygun olarak Besmele, Hamdele ve Salvele ile başlamıştır. Dibacede el-Endelusî'nin 'Arûzu'l-Endelusî adlı eserinden övgüyle söz etmiş, bu eserin aruz ilmi için bir başyapıt olduğundan bahsetmiştir. Bu eseri de 'Arûzu'l-Endelusî'ye bir zeyl olarak yazdığını ifade etmiştir. Eserin devamında da 'Arûzu'l-Endelusî'ye ek olarak aruz ile ilgili gerekli gördüğü bilgileri detaylı bir şekilde izah etmiştir.

210x150-140x70 mm. boyutlarındaki bu eserin satır sayısı varaklara göre değişiklik göstermekte olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 15 varaktan oluşup üzüm salkımı filigranlı saykallı kağıt üzerine yazılmıştır. Yıldız salbek şemseli, mıklebli, zencirekli kahverengi meşin cilt içerisindedir. Manzum beyitler ve kasideler kırmızı ile yazılmıştır. Mustafa b. İbrahim b. Mehmed tarafından müellif nüshasından istinsah edilmiştir.

Son:(57a)

²¹ Kaynaklarda İbnul-Mazlûm Muştafâ hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

والحمد لله على الحتام على النبي أفضل السلام وأله إصابة عليه وصحبه الطاهرة الجليلة وهذا آخر ما أوردنا نظمه و
إيجاده وجمعه وإيراده وأنا الفقير لربي الحي القيوم مصطفى شهير بإبن المظلوم وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله
وصحبه أجمعين الطيبين الطاهرين...

-5-

06 HK 1372/3

el-'Arûzu'l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muhammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî²²

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(26b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وأله وصحبه أجمعين قال الفقير إلى الله الغني
أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي رحمه الله تعالى أحمد الله وأتوكل عليه ... وبعد قد
قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع والثلاثين والضرور الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

200x160-165x75 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup kırma nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 2 varaktan oluşup çiçek filigranlı kağıt kağıt üzerine yazılmıştır. Çaharkuşe meşin soluk kağıt kaplı mıklebli bir cilt içerisindedir. Kenarları haşiyeli, manzumeli aruz kalıpları kırmızıdır.

Son:(28a)

Eserin sonu eksiktir. Var olan varakların sonuncusu şu şekilde bitmektedir:

²² Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

ألبسيط أصله مستفعلن فاعلن مستفعلن فاعلن مرتين أبسط رجاءك بالأيام مبتهجا ونمّم من الإنسان
قبل الشيب ما سنحا.

-6-

06 HK 1474

Ḳaṣîdetu'l-Ḥazreciyye

قصيدة الحزرجية

Ẓiyâeddîn Ebû Muḥammed 'Abdullâh b. 'Osmân el-Ḥazrecî²³
h.626 (m.1228)

ضياء الدين أبو محمد عبد الله بن عثمان الخزرجي

Baş:(2b)

بسم الله الرحمان الرحيم و للشعر ميزان يسمى عروضه بما النقص الرحجان يدر بهما الفتى وأنواعه قل خمسة عشر
كلها تؤول من جزئين فرعين لا سوى وأول نطق المرء حرف محرك فإن يأت ثان قيل ذا سبب بدى خفيف متى
يسكن وإلا فضده وقل وتدا أن نذت حرفا بلا إمتراء...

Aruz ve kafiye ile ilgili beyitler halinde yazılmış bir eserdir. Bu eserde aruz bahirleri on beş olarak kabul edilmiştir. Ṭavîl, medîd, basîṭ, vâfir, kâmil, hezec, recez, remel, seri',munserih, ḥafif, muzâri', muktezab, muctes, mutekârib bahirleri açıklanmış olup mutedârik bahri verilmemiştir. Eser yedi ana başlık halinde ele alınmıştır. Bu başlıklar sırasıyla Beyânu elḳâbu'l-ebyât, Beyânu'z-zehâfâtu'l-munferid, Beyânu'z-zehâfâtu'l-muzdevic, Beyânu'l-mu'âḳabe ve'l-murâḳabe ve'l-mukânefe, 'İleli'l-eczâ, Beyânu mâ ecrâ mine'l-'ileli mecrâ'z-zehâf, Beyânu'l-ḳavâfi ve'l-'uyûb'tur. Ardından bahirler sırasıyla ve örnek beyitlerle muhtasar

²³ Tam adı, Ebû Muḥammed, 'Abdullah b. Muḥammed b. el-Ḥazrecî el-Endelusî el-Mâlikî Ziyâeddîn el-'Arûzî'dir. 626/1228 yılında vefat etmiştir. En meşhur eseri aruzla ilgili olan Ḳasidetu'l-Ḥazreciyye'dir. Eser, er-Râmize fi'l-'arûz ve'l-ḳâfiye ismiyle de bilinir. Bu eser üzerine birçok şerh yapılmıştır. Daha geniş bilgi için bk. Kehhâle, a.g.e., II, 278; Kâtip Çelebî, a.g.e., II, 1135-1136, 1337-1338.

bir şekilde açıklanmıştır. 2b varağında beş adet aruz dairesi bulunmaktadır. 3a ve 8a varaklarında ise Ahmed Hayatî'ye ait vakıf mühürleri vardır.

210x160-150x80 mm. boyutlarındaki bu eserin satır sayısı varaklara göre değişiklik göstermekte olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 7 varaktan oluşup arma filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Miklebli ebru mukavva çaharkuşe kahverengi meşin bir cilt içerisinde. Söz başları ve cedveller kırmızı olan bu eser h.1167 (m.1753) tarihinde istinsah edilmiştir. Müstensihî bilinmemektedir.

Son:(8a)

وقد كملت ستا فثعين فالذي توسط في ذا العلم توسعه حبا و يسأل عبدالله ذا الخرجي من مطالعها إتخافه منه
بالدعاء وقد تم في يوم التساعي من الجمادي الآخر عل كف الفقير إلى العلى عمر بن عثمان ويرجو شفاعاة إلى
رسول النذير الحاشمي له العضمي أيا ناظرا فيه سل الله رحمته على الكتاب الخور الحقيير مذ للا سنة ١١٢٧

-7-

06 HK 1475/1

Fethu Rabbi'l-Beriyye fi Şerhi'l-Ķaşîdetu'l-Hazreciyye

فتح رب البرية في شرح القصيدة خزرجية

el-Ķâzî Zekeriyya Muḥammed el-Enşârî²⁴

h.926 (m.1519)

القاضي زكريا محمد الأنصاري

Baş:(1b)

²⁴ Tam adı Zekeriyâ b. Muḥammed b. Aḥmed b. Zekeriyâ el-Enşârî es-Senikî el-Ķahirî el-Ezherî eş-Şâfi'î'dir. h.826 (m.1423) yılında Mısır'ın doğusundaki Senike'de doğmuştur. h.926 (m.1520) yılında Kâhire'de vefat etmiştir. Fıkıh, Ferâiz, Tefsir, Kıraat, Tecvid, Tasavvuf, Hadis, Nahv, Tasrif, Cedel ve Mantık ilimlerinde söz sahibi olan müellif aynı zamanda Kahire'de kadılık yapmıştır. "Şerhu Muḥtaşari'l-Müzenî fi Furû'î'l-Fıḫhi'ş-Şâfi'î, Ḥâşiye 'Alâ Tefsîri'l-Beyzâvî, ed-DeĶâiku'l-Maḥkemeti fi't-Tecvid, Tuḥfetu'l-Bârî bişerhi Şaḫîhi'l-Buḫârî, el-Maḫşadu li Telḫîsi mâ fi'l-Mürşidi" önemli eserlerindedir. Daha geniş bilgi için bk. Kehhâle, a.g.e., I, 733; Kâtip Çelebî, a.g.e., I, 1136.

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذي وضع علم العروض ليعلم به أوزان المنظوم وجعل أفكارنا قافية الأثار
العلماء بالمنطوق والمفهوم والصلاة والسلام على سيد المرسلين وعلى آله وصحبه أجمعين وبعد فهذه شرح على
الخزرجية المنظومة على بحر الطويل في علم العروض...

Eser, el-Ḥazrecî'nin Kaşîdetu'l-Ḥazreciyye adlı eseri üzerine yazılmış bir şerhtir. Müellif eserine Besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır. el-Ḥazrecî'nin ifadeleri kırmızı ile yazılmış ardından bu kasidelerin izahları detaylı bir şekilde yapılmıştır. Ayrıca 2a, 2b ve 3a varaklarının kenarlarındaki boşluklarda aruz bahirleri ve bu bahirlerin tef'ileleri kısaca gösterilmiştir. Eserin 4a, 5b, 7a, 12a, 13b, 16a, 17b, 20a ve 21a varaklarında Ahmed Hayatî'ye ait vakıf mühürleri bulunmaktadır.

210x160-145x80 mm. boyutlarındaki bu eser 25 satırlı olup kırma nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 19 varaktan oluşup arma filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Miklebli, ebru mukavva, çaharkuşe, kahverengi meşin bir cilt içerisindedir. Ömer b. Osman Elbistânî tarafından h. 1167 (m.1753) tarihinde Amasya'da istinsah edilmiştir.

Son:(21a)

تم هذا الشرح بعون الله الملك الوهاب على يد أضعف العباد عمر بن عثمان البستاني غفر الله له ولوالديه وأحسن
وإليهما وإليه يوم الجمعة من أوائل رجب في وقت الضحى في بلدة أماسية في مدرسة سلطان بايزيد سنة سبع
وستين ومائة وألف من هجرة من له العز والشرف اللهم حرم لحم كاتبه من النار تم.

-8-

06 HK 1663

el-'Arûzu'l-Endelusî

ألعروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî²⁵

h.549 (m.1154)

²⁵ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(2b)

رب يسر بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين قال المفتقر إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي المغربي أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وآله وأصحابه أجمعين أما بعد فقد قصدت بهذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين...

Eserin 3b varağında iki adet aruz dairesi bulunmaktadır. 4a varağı ise boş bırakılmıştır. Eserin içeriğı ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

255x160-160x75 boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kahverengi meşin cilt içerisindedir. Eser cetvelli ve yaldızlı olup söz başları kırmızı yazılmıştır. Satır araları haşiyelidir. H.1241 (m. 1824) tarihinde istinsah edilmiştir. İstinsah yeri ve müstensihisi bilinmemektedir.

Son:(4b)

ألتدارك أصله فاعلن فاعلن فاعلن مرتين دارك القوم تطفى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمغني جمع تمت الرسالة.

-9-

06 HK 1783/6

Risâle fi'l-'Arûz

رسالة في العروض

Ahmed b. Muştafâ b. Hâlıl²⁶

أحمد بن مصطفى بن خليل

²⁶ Kaynaklarda Ahmed b. Muştafâ b. Hâlıl hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

Baş:(110a)

Eserin baş kısmı eksiktir ancak var olan ilk varacağı şu şekilde başlamaktadır:

...التسمية في الأقسام المذكورة... قد عرفت أن بيت الشعر مشبهة عندهم بيوت... بجمع كون كل واحد منها الأيتم الا بخمسة أشياء ولها أسباب وأوتاد وفواصل والأسباب هي الحيال والأوتاد هي الخشبة إلى تركيز في الأرض وترطب بها إكبال وألفواصل هي الثواب الفاصلة بين الوتدين...

Müellifin ismi eserin sonundan alınmıştır. Her ne kadar kütüphane kaydında müellifin ismi bu zat olarak verilmiş olsa da eserin dibace kısmı eksik olduğu için bu zatın müellif ya da müstensih olması noktasında tam bir kanaatimiz hasıl olmamıştır. Müellif eserinde öncelikle aruza dair terimlerin tarifini yapmış, daha sonra aruz bahirlerini örnek kasidelerle izah etmiştir.

Eserin 123a, 137b, 146a, 150b varaklarında anlatılan bahirleri özetleyen aruz daireleri bulunmaktadır.

150x105-95x55 mm. boyutlarındaki bu eser, 15 satırlı olup kırma talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 42 varaktan oluşup ay yıldız ve avize filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Ebruvî mukavva bir cilt içerisinde. Sırtı meşindir. İstinsah tarihi h.989 (m.1580)'dur. İstanbul'da istinsah edilmiştir.

Son:(152b)

..وكل تغيير دخل على جزئين الأجزاء المذكورة الأصول التي مبلغها ثمانية فإنه ينقسم أربعة أقسام أحدها يسمى إبتداء والآخر إعتمام أو الآخر فصلا والآخر غاية وقد... فزع من إطائه حامدا لله تع على نعمائه ومصليا على نبيه محمد وعلى أله وصحبه... الخليل أحمد بن مصطفى بن خليل عفى الله تع عنهم... يوم الجمعة الياي... من شهر ذى القعدة الحرام عام أربع وستين وتسعمائة من الهجرة النبوية عد لله.

-10-

06 HK 1783/7

Şerhu 'Arûzi'-Endelusî

شرح عروض الأندلسي

Müellifi bulunamamıştır.

Baş:(155b)

قال قال الفخر إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي أحمد الله وأتوكل عليه... أقول لا بد قبل الشروع من تمهيد مقدمة يطلع المبتدئ بها على مكتب البحور المعول عليها المتداولة بين البلغاء ...

Müellif eserini telif ederken قال ifadesi ile el-Endelusî'nin ifadelerine yer vermiş, ardından أقول ifadesi ile kendi açıklamalarını yapmıştır.

105x105-95x55 mm. boyutlarındaki bu eser 15 satırlı olup kırma talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 7 varaktan oluşup ay yıldız ve avize filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Ebru desenli mukavva, sırtı meşin bir cilt içerisinde. Söz başları kırmızı yazılmıştır.

Son:(163b)

Eserin sonu eksiktir. Fakat mevcut olan son varak şu şekilde bitmektedir:

.. كل فرع من فروع الضروب... من حروف أبي جاد تدل على أن... النوع في أية مرتبة من العدد بالنسبة إلى أصله كالباء... في بيت الطويل فإنه على أن هذا الضرب في المرتبة الثالثة نسبة من العدد وكالجيم

-11-

06 HK 2358/2

el-'Arûzu'l-Endelusî

ألغروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî²⁷

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

²⁷ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Baş:(11b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال المفتقر إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي المغربي أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وآله وأصحابه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريز الأربعة والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca 12b, 13a ve 13b varaklarında aruz daireleri bulunmaktadır.

215x145-155x75 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup suyuolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Ebru mukavva çaharkuşe meşin bir cilt içerisinde yer almaktadır. Söz başları kırmızı yazılmıştır.

Son:(14b)

ألمتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمغني جمع.

-12-

06 HK 2358/3

Şerhu'l-'Arûzu'l-Endelusi

شرح العروض الأندلسي

‘Abdu'l-Muhsîn b. Mecdiddîn Kayşerî²⁸

h.852 (m.1467)

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

Baş:(15b)

²⁸ Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين أحمد الله على أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان وأضمر في طي
صدورهم ضروب الأوزان وحلاهم بنتائج تزرى على الألي المنشورة في أحشاء البحور بل تزرى بالفوائد المنظومة في
قلائد بحور حمدا دائما غير مقطوع وأشكره شكرا مسبغا بالأصول مزبلا بالفروع...

Her ne kadar kütüphane kayıtlarında bu eserin ismi 'Fethu'n-Nuḫûd fî Şerḥi'l-'Arûz'
olarak geçse de kütüphanede bulunan diğer eserlerle yaptığımız karşılaştırma sonucunda bu
eserin Şerḥu'l-'Arûzu'l-Endelusî olduğu kanaatine vardık.

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

215x145-155x65 mm. boyutlarındaki bu eser 23 satırlı olup nesih hattıyla kaleme
alınmıştır. Eser 13 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Ebru mukavva,
çaharkuşe meşin bir cilt içerisindedir. Sonunda Ahmed Hayâtî'nin vakıf mührü bulunmaktadır.

Son:(28b)

Eserin sonu eksiktir. Fakat mevcut olan son varak şu şekilde bitmektedir:

..وكون النجم متحيرا من جهة الذهاب كناية عدم نوال الليل أي والحال أن النجم كان متحيرا إلا يقدر
أن يتحرك فيرقل بسبب الليل ويجوز أن يكون حار من الحور وهو الرجوع ومذهبا

-13-

06 HK 2588

el-'Arûzu'l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî²⁹

h.549 (m.1154)

²⁹ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(2b)

هذه الرسالة الأندلسية في علم العروض بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله وأتوكل عليه... قال الشيخ الإمام النحوي أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي رحمه الله تعالى قصدت أن أذكر في هذا المختصر علل الأعارض الأربع والثلاثين والضرب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca 5a, 6a, 7a, 8a ve 9b varaklarında aruz daireleri bulunmaktadır.

205x135-130x65 mm. boyutlarındaki bu eser, 23 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser, 6 varaktan oluşup krem rengi filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Şemseli, zencirekli, köşebendli, vişnerengi meşin cilt içerisindedir Yazılar kırmızı cetveller içerisindedir. Söz başları ve şekiller kırmızıdır. Eser içerisinde şukkalalar vardır. İstinsah tarihi h. 1165 (m.1751)'tir. Müstensihisi bilinmemektedir.

Son:(8b)

أمتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفئ غراما إذ درير الهوى بالمعنى جمع

Eserin son varağında mutekarib ve mütedarik bahirlerinin gösterildiği bir daire bulunmaktadır. Dairenin içindeki ifadeler şu şekildedir:

أمتقارب أصله فعولن ثمان مرات أمتدارك أصله فاعلن ثمان مرات تمت بحمد الله في السنة ١١٦٥ في ١٥

ج.

el-'Arûzu'l-Endelusî

ألعروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muhammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî³⁰

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(84b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال المفتقر إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي المغربي أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وأله وأصحابه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعارض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

195x130-145x75 mm. boyutlarındaki bu eser 13 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup açık mavi cedid filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Mıklebli, desenli kağıt kaplı, mukavva bir cilt içerisindedir. Aruz kalıpları kırmızıyla yazılmıştır. Müstensihi, istinsah yeri ve tarihi bilinmemektedir.

Son:(89a)

ألمتدارك أصله فاعلن فاعلن فاعلن مرتين دارك القوم تطفى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمغني جمع... تمت الرسالة الأندلسية.

-15-

06 HK 2876/3

el-'Arûzu'l-Endelusî

ألعروض الأندلسي

³⁰ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî³¹

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(26b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي رحمة

الله عليه أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد صلى الله عليه وآله أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا

المختصر أن أذكر علل الأعرىض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

205x135-145x65 mm. boyutlarındaki bu eser 15 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup harf filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Üç köşesi deri, sırtı bez, sathı kağıt kaplı bir cilt içerisinde. Söz başları ve cetveller kırmızıdır. Yaprakları rutubet lekeli.

Son:(31b)

تقاربت إذ شمروا للذهاب وأغلقت بالصبر باب الحرج تقاربت إذ شمروا للذهاب حتى إبعدوا الصب لم يبعد تقاربت

إذ شمروا وليبت داعى الوله تقاربت إذ شمروا إلى ظلهم أوى المتدارك أصله ثمان مرات دارك القوم تطفى غراما وضاً

إذ درير الهوى بالمغني جمع تمت الكتاب.

-16-

06 HK 2979/4

Kaşîdetu’l-Ḥazreciyye

قصيدة الخزرجية

³¹ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Žiyâ ed-Dîn Ebû Muḥammed ‘Abd-Allah b. Oṣmân el-Ḥazrecî³²

h.626 (m.1228)

ضياء الدين أبو محمد عبد الله بن عثمان الخزرجي

Baş:(53b)

بسم الله الرحمن الرحيم و للشعر ميزان يسمى عروضه بما النقص والرحجان يدر بهما الفتى وأنواعه قل خمسة عشر
كلها تؤلف منه جزئين فرعين لا سوى وأول نطق المرء حرف محرك فإن يات ثان قيل ذا سبب يدا خفيف متى
تسكن ولا فضده وقل وترا أن زدت حرفا بلا إمترا...

Eserin içeriği ile ilgili detaylı bilgi 06 HK 1474 demirbaş numaralı eserde verilmiştir.
54a varağında beş adet aruz dairesi bulunmaktadır.

215x155-150x75 mm. boyutlarındaki bu eser 7 satırlı olup harekeli talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 8 varaktan oluşup arma filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Deffeleri düşmüş bir cilt içerisindedir. Ara başlıklar ve cetveller kırmızı, kenarları haşiyelidir. Eser Muḥammed b. ‘Abdulkerîm tarafından h.1204 (m.1788) yılında Beyşehir’de istinsah edilmiştir.

Son:(61b)

وتكريرها الإيطاء لفظا ورحجوا ومعنا ويزكو قبحة كلما دنا والأقعاد تنويع العروض بكاملوقل مثله التجريد في
الضرب حيث جا وقد كملت ستا وتسعين فالذي توسط في ذ العلم توسعه حبا ويسأل عبد الله ذا الخزرجي منه
مطالعها إتخافه منه بالدعا تمت.

-17-

06 HK 2979/5

Fethu Rabbi’l-Beriyye fî Şerḥi’l-Ḥaşîdetu’l-Ḥazreciyye

فتح رب البرية في شرح القصيدة خزرجية

³² Müellif hakkında geniş bilgi için 6 numaralı esere bakınız.

el-Ḳâzî Zekerîyya Muḥammed el-Enşârî³³

h.926 (m.1519)

القاضي زكريا محمد الأنصاري

Baş:(62b)

شرح خزرجية بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذي وضع علم العروض ليعلم به أوزان المنظوم وجعل أفكارنا قافية لأثار العلماء بالمنطوق والمهوم والصلاة والسلام على سيد المرسلين وعلى آله وصحبه أجمعين فهذه شرح على الخزرجية المنظومة على بحر الطويل في علم العروض والقوافي...

Eserin içeriği ile ilgili detaylı bilgi 06 HK 1475/1 demirbaş numaralı eserde verilmiştir.

215x155-155x75 mm. boyutlarındaki bu eser 21 satırlı olup celf talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 32 varaktan oluşup harf marka filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Deffeleri düşmüş bir cilt içerisindedir. Muhammed b. Abdülkerim tarafından h.1204 (m.1788) yılında Beyşehir’de istinsah edilmiştir.

Son:(94b)

..ويسأل عبد الله ناظمها رحمة الله تعالى ذا أي هذا الخروج بالأنصار والخروج نسبة إلى الخزرجي وهو قبيلة من الأنصاري من مطالعه إلى الناظر فيها إتخافه منه أي مطالعها بالدعاء بجير وقد تم شرح الخزرجية بفتح البرية للإمام العلامة شيخ الإسلام أبو يحيى زكريا الأنصاري بحمد الله أنه نفعنا ببركة تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب و بجرمة سيد المرسلين تم.

-18-

06 HK 3055/20

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

³³ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Ebû ‘Abdillâh Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî³⁴

h.549 (m.1154)

أبو عبدالله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(206b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله الغني أبو عبدالله محمد المعروف أبي الجيش الأنصاري الأندلسي رحمة الله
أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وأله أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل
الأعراض الأربع والثلثين والضروب الثلاثة والستين خاصة ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca 208a ve 208b varaklarında aruz daireleri bulunmaktadır.

215x155-145x70 mm. boyutlarındaki bu eser 16 satırlı olup kırma nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup arslan filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kafes şemseli, kahverengi deri bir cilt içerisindedir. Söz başları kırmızıdır. Eser h.1230 (m.1814) yılında istinsah edilmiştir. Müstensihî ve istinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(209b)

ألتدارك أصله فاعلن ثمان مرات بيته دارك القوم تطفى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمغني جمع تمت الرسالة
الأندلسية بعناية الملك القدسية

-19-

06 HK 3055/21

Ḳaşîdetu’l-Ḥazreciyye

قصيدة الخزرجية

³⁴ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Žiyâ ed-Dîn Ebû Muḥammed ‘Abd-Allah b. Oṣmân el-Ḥazrecî³⁵

h.626 (m.1228)

ضياء الدين أبو محمد عبد الله بن عثمان الخزرجي

Baş:(210a)

بسم الله الرحمن الرحيم و للشعر ميزان تسمى عروضه بما النقص والرححان يدرهما ألفتى وأنواعه قل خمسة عشر
كلها تؤلف من جزئين فرعين لا سوى وأول نطق المرء حرف متحرك فإن يأت ثان قيل ذا سبب بدا خفيف متى
يسكن وإلا فضده ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 1474 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

215x155-155x95 mm. boyutlarındaki bu eser 13 satırlı olup kırma nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup arslan filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kafes şemseli, kahverengi deri bir cilt içerisindedir. Söz başları kırmızı yazılmıştır. Abdullah b. Muhammed tarafından istinsah edilmiştir. İstinsah yeri ve tarihi bilinmemektedir.

Son:(213b)

وقد كملت ستا وستين فالذي توسط في ذ العلم توسعه حبا ويسأل الله ذا الخزرجي من طالها إتخافه منه بالدعاء
تمت الخزرجيه من فن العروض بعون الله الملك المنان من يد عبد الضعف عبد الله بن محمد غفر الله له ولوالديهما
وأحسن إلهام والله ولجميع المؤمنين والمؤمنات.

-20-

06 HK 3535/2

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî³⁶

³⁵ Müellif hakkında geniş bilgi için 6 numaralı esere bakınız.

³⁶ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(7a)

Eserin baş kısmı eksiktir ancak var olan ilk varığı şu şekilde başlamaktadır.

...وفاصلة فالسبب نوعان خفيف وهو متحرك بعده ساكن نحو فم ثقيل وهو متحركان نحو لك والوتد وأيضا

نوعان مجموع وهو متحركان بعدهما ساكن نحو لكم ومفروق وهو متحركان بينهما ساكن نحو قال والفاصلة...

نوعان صغرى وهي ثلث متحركات بعدها ساكن...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

220×155-140×80 mm. boyutlarındaki bu eser, 15 satırlı olup kırma ta'lik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser, 12 varaktan oluşup harf marka filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Miklebli ebruvi mukavva bir cilt içerisindedir. Sırtı ve sertabı meşindir. Söz başları ise kırmızıdır. Eserin istansah tarihi ve müstensihi bilinmemektedir.

Son:(12a)

إستحراج المديد من البسيط من فاء فاعلن الأول هكذا فاعلن من فاعلاتن تفعلن فاعلن فاعلن من فاعلاتن تفعلن

فاعلن - دائرة المختلفة أطل مدتي وأبسط يا رب في عمري إلا والكفني شر الخلاف الذي يزرى - دائرة مؤتلفة لنا

شيم الكرام بأنفس صبر إذا أنزل الزمان بمعضل نكر - دائرة مشتبهة بدت لى في هواكم أدمع تترى غد تلى من

نواكم مقلة عبري..

-21-

06 HK 3757/5

el-'Arûzu'l-Endelusî

ألغروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî³⁷

³⁷ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(53b)

بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وصحبه أجمعين قال الفقير إلى الله الغني عز وجل أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعارض الأربع والثلاثين والضروب الثلثية والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

199x115 mm. boyutlarındaki bu eserin satır sayısı varaklara göre değişiklik göstermekte olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı vişne rengi bez, desenli kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Söz başlarının üzeri kırmızı, beyit araları haşiyelidir.

Son:(57b)

أمتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمعنى حمح تمت.

-22-

06 HK 3765/1

Kaşîdetu'l-Ĥazreciyye

قصيدة الخزرجية

Żiyâ ed-Dîn Ebû Muĥammed 'Abd-Allah b. Oşmân el-Ĥazreci³⁸

h.626 (m.1228)

ضياء الدين أبو محمد عبد الله بن عثمان الخزرجي

Baş:(2b)

³⁸ Müellif hakkında geniş bilgi için 6 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم وللشعر ميزان تسمى عروضه بها النقص والرجحان يدر بهما فتى وأنواعه قل خمسة عشر
كلها تؤلف من جزئين فرعين لا سوى وأول نطق المرء حرف محرك فإن يأت ثان قيل ذا سبب بدا خفيف متى
يسكن وإلا فضده ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 1474 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

212x156-160x98 mm. boyutlarındaki bu eser 15 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup üzüm salkımı taç filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı, sertabı yıpranmış kahverengi meşin, mıklebli sağ deffesi düşmüş, kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Yaprakları nem lekeli, etek kısmı fare yenikli, sayfa kenarları ve satır araları haşiyelidir. Varaklarda aruz daireleri vardır.

Son:(6a)

ويسأل عبد الله ذا الخزرجي من مطالعها إتخافه منه بالدعا وإلى على خير الأنام صلاته وتسليمه في الابتداء و
الإنتهاء .

-23-

06 HK 3765/2

el-‘Arûzu’l-Endelusî

أل عروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillâh Muhammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî³⁹

h.549 (m.1154)

أبو عبدالله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(9a)

³⁹ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم قال المفتقر إلى الله الغني أبو عبدالله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي المغربي

أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وأله وصحبه أجمعين فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل

الأعريض الرابع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

212x156-160x97 mm. boyutlarındaki bu eser 15 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup kalp ve harf filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı kahverengi meşin, kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindeydir. Mıklebli, sağ deffesi düşmüş, etek kısmı fare yeniklidir.

Son:(12a)

أمتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى غراما برا إذ درير الهوى بالمعنى جمح.

-24-

06 HK 4353/3

el-Kâfi fî 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ķavâfi

ألكافي في علمي العروض والقوافي

Ebu'l-'Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ķinâî⁴⁰

(ö. 858/1454)

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

⁴⁰ Tam adı, Ebu'l-'Abbâs Aḥmed b. 'Abbâd b. 'Abdulcevâd Şu'ayb Şihâbuddîn el-Ķinâî el-Ḥavvâş'tır. Nisbesinden de anlaşılacağı üzere Mısır'ın kuzeyinde yer alan Ķinâ bölgesinde doğmuştur. Gençliğinde Kahire'ye giderek el-Ezher'de eğitim görmüştür. Ferâiz, hesap, arûz, fıkıh, nahv alanlarında ilim tahsil etmiştir. Burhân el-Bîcûrî, el-Velî el-'Irâkî, Nâşiruddîn el-Bârnebârî, eş-Şeref es-Subkî, el-Bûşîrî, el-Hânnâvî ders okuduğu hocalarıdır. 858/1454 yılında Kâhire'de vefat etmiştir. İncelediğimiz el-Kâfi fî 'ilmeyi'l-arûz ve'l-ķavâfi eseri dışında 'İzzetu'l-vefiyye fî yekzati's-şûfiyye, Keşfu'r-rayb 'an mâi'l-gayb, el-Ķahvetu'l-medâre fî taķsîmi'l-isti'âre, en-Nesîmu'l-'âtır fî taķsîmi'l-ḥâtır önemli eserleridir. Daha geniş bilgi için bk. Kehhâle, a.g.e., II, 51; el-Bağdâdî, a.g.e., I, 501; Ḥayruddîn ez-Ziriklî, *el-A'lâm, Ķâmûsu Terâcîmi lieşhuri'r-ricâli ve'n-nisâi mine'l-'arabi ve'l-musta'ribîn ve'l-musteşriķîn*, Dâru'l-'ilmi'l-melâyîn, Beyrut, 2002, III, 276; Şihâbuddîn Ebi'l-'Abbâs Aḥmed b. Abbâd Şu'ayb el-Ķinâî, *el-Kâfi fî 'ilmeyi'l-'arûz ve'l-ķavâfi* (thk. 'Abdulmaķşûd Muḥammed 'Abdulmaķşûd), Mektebetu's-Şekâfeti'd-diniyye, Kâhire 2006, s. 7-20.

Baş:(20b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على الأنعام والشكر على الإلهام والصلوة على سيدنا محمد خير الأنام وأله
وصحبه السادات الأعلام أما بعد فهذا تأليف كاف في علم العروض والقوافي الموفق وعليه التوكل الأول فيه مقدمة
وبابان وخاتمة فالمقدمة...

Ebu'l- ‘Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḳinâî'nin aruz bahirlerini açıkladığı eseridir. Eser klasik yazma eser usulüne uygun olarak Besmele, Hamdele ve Salvele ile başlamıştır. Eserin ismi dibacesinde verilmiştir. Temel olarak eser mukaddime, iki bâb ve hâtîme bölümlerinden oluşmaktadır. Müellif mukaddimede aruzla ilgili genel bilgiler verip tefilelerin oluştuğu cüzler ve onların takti'lerinden bahsetmiştir. Birinci bâbta zihâf, 'ilel, munferid, muzdevic, kabz, izmâr, vaḳf gibi istilahları açıklamıştır. İkinci bâbta ise sırasıyla tavîl, medîd, basîṭ, vâfir, kâmil, hezec, recez, remel, seri', munserih, ḥafîf, muzâri', muḳtezab, muctes, mutekârib, mutedârik bahirlerini örnekleri ve tef'ileleri ile birlikte vermiştir. Hâtîme kısmında ise في ألقاب الأبيات başlığı ile bir bölüm yer almaktadır.

205x150-150x90 mm. boyutlarındaki bu eser 22 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup krem rengi harf filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Mürekkep zencirekli, kurt yenikli kısmen aşınmış koyu kahverengi meşin bir cilt içerisinde. Söz başları ve keşideler kırmızıdır.

Son:(24b)

ليس بالداعى المحقق شد به شد الزيع السحق مؤلفه رحمه هذا رحمة الله هذا آخر ما أوردنا جمعه والله الحمد
أولا وأخرا سرا وعلانية وعلى الله على سيدنا وعلى أله وصحبه أجمعين

Žiyâ ed-Dîn Ebû Muḥammed ‘Abd-Allah b. Oṣmân el-Ḥazrecî⁴¹

h.626 (m.1228)

ضياء الدين أبو محمد عبد الله بن عثمان الخزرجي

Baş:(116b)

بسم الله الرحمن الرحيم وللشعر ميزان تسمى عروضه بما النقص والرححان يدرى بهما ألفتى وأنواعه قل خمسة عشر
كلها تألف من جزئين فرعين لا سوى وأول نطق المرء حرف محرك فإن يات ثان قيل ذا سبب بدا حنيف متى
يسكن والا فضده وقل وتد أن زدت حرفا بلا إمترا...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 1474 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca 117a varağında beş adet aruz dairesi bulunmaktadır.

216x157-157x90 mm. boyutlarındaki bu eser 11 satırlı olup harekeli nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 6 varaktan oluşup üzüm salkımlı taç filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı kırmızı, kenarları dökük, kahverengi meşin, desenli kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Ömer b. Hüseyin tarafından Mardin’de istinsah edilmiştir. İstinsah tarihi bilinmemektedir.

Son:(122a)

..والاقعاد تنوع العروض بكامل وقل مثله التحريد في الضرب حيث جا وقد كملت ستا وتسعين فالذي توسط
في ذالعلم توسعه حبا ويستل عبد الله ذوالخزرجي من مطالعها إتحافه منه بالدعا تمت الرسالة الخزرجية على يد
الحقير السيد عمر بن حسين بزخانوا في بلدة ماردين تم.

-26-

06 HK 4599/4

el-Kâfi fi ‘İlme’l-‘Arûz ve’l-Ḳavâfi

ألكافي في علمي العروض والقوافي

⁴¹ Müellif hakkında geniş bilgi için 6 numaralı esere bakınız.

Ebu'l-‘Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḳinâî⁴²

(ö. 858/1454)

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

Baş:(45b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على الأنعام والشكر له على الإلهام والصلاة والسلام على سيدنا محمد خير الأنام وأله وصحبه السادة الأعلام وبعد فهذه تأليف كافي في علمي العروض والقوافي والله الموفق وعليه التوكل الأول فيه مقدمة وبابان وخاتمة ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 4353/3 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

198x146-152x62 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 9 varaktan oluşup mantar filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı siyah meşin, ebru desenli kağıt kaplı bir cilt içerisinde. Söz başları kırmızıdır. Varakların arasında bir şukka vardır. İsmail Zühdü Sâfi tarafından h.1225 (m.1809) yılında istinsah edilmiştir.

Son:(54b)

.. قال مؤلفه رحمه الله تعالي هذا آخر ما أوردنا جمعه والله الحمد أولا وأخرا سرا وعلانية...تم الكافي في علمي العروض والقوافي...على يد إسماعيل الذهدي الصافي في شهر رجب الشريف في ثاني عشره لسنة خمس وعشرين وماتين وألف في هجرة في...العز والشرف

-27-

06 HK 4599/5

Risâle fî Terkîbi’ş-Şi‘r

رسالة في تركيب الشعر

Müellifi bulunamamıştır.

Baş:(56b)

⁴² Müellif hakkında geniş bilgi için 24 numaralı esere bakınız.

إعلم أن الأجزاء التي بتركب الشعر منها عشرة وهي نوعان خماسى وهو فعولن وفاعلن وسباعى وهو ثمانية حكما وستة لفظا وهو مفاعيلن مستفعلن فاعلاتن مفاعلتن متفاعلن فاع لاتن مفعولات مستفعلن لن وهذه الأجزاء تتركب في جهة الحروف وحروف لمعت سيوفنا...

Müellif eserini telif ederken aruz tef'ilelerini Hümâsî ve Subâ'î olarak iki kısma ayırmıştır. Bu tef'ileleri izah ettikten sonra aruz ile ilgili ıstılâhî manalara yer vermiştir. Daha sonra sırasıyla Tavîl, Medîd, Basît, Mühmel, Hezec, Recez, Muқтаab, Müctes, Mütekârib, Mütedârik bahirlerini aruz daireleri ve örnek beyitler ile birlikte açıklamıştır. Beyitler ve söz başlarının üzeri kırmızı ile çizilmiştir.

198x146 mm. boyutlarındaki bu eserin satır sayısı varaklara göre değişiklik göstermekte olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup araba filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı siyah meşin, ebru desenli kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde dir.

Son:(60b)

واثنان يدخلهما التمام وهما الرجز والكامل وغير المدخول الجزء وجوبا يقال له الوافي وبيته هذه وذو تمام رجز وكامل وفا سوى المجزو حتما داخل الدائرة المتفقة بجران المتقارب والمتدارك بيته هذه تقاربه راکظا إذ دعائي وراعيته مدة إذ دعائي راکظا إذ دعائي وراعيته مدة إذ دعائي تقاربه تمت.

-28-

06 HK 4599/6

el-Kâfi fi 'İlmi'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi

ألكافي في علم العروض والقوافي

el-Ḥaṭîb et-Tebrîzî Ebû Zekerîyâ Yaḥyâ b. 'Alî⁴³

⁴³ Tam adı, Ebû Zekerîyyâ, Yaḥyâ b. Alî b. Muḥammed b. el-Ḥasan b. Biştâm eş-Şeybânî Ḥaṭîb et-Tebrîzî'dir. Edebiyat, nahiv, dil ve aruz âlimidir. Bağdat'ta yetişip Şam'a, sonra Mısır'a yolculuk yapmış ve Bağdat'a geri dönmüştür. Nizâmiye medreseleri kütüphanesinde görev yapmıştır. Ebu'l-'Âlâ el-Ma'arrî, Selim b. Eyyûb, el-Ḥaṭîb el-Bağdâdî, Hâfîz İbni Nâşır gibi hocalardan ders okumuş ve birçok talebe yetiştirmiştir. 502/1109 tarihinde

h.502 (m.1109)

الخطيب التبريزي أبو زكريا يحيى بن علي

Baş:(62b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال الشيخ الإمام أبو زكريا يحيى بن علي الخطيب التبريزي رضي الله عنه أعلم أن العروض ميزان الشعر بما يعرف صحيحه من مكسوره وهي مونثه واصل العروض في اللغة ... من ذلك قولهم أنت معي في عروض لا تلا يعني أي ناحية قال الشاعر فإن يعرض أبو العباس عني و يركب بي عروضاً عن عروضي...

Müellif, eserinin dibâcesinde şiiirin sebeb, vetid ve fâşıla olmak üzere üç ana konu üzerine kurulduğunu belirttikten sonra sebeb, vetid ve fâşıla hakkında örnekler vermiştir. Ayrıca eserin dibâcesinde on beş bahir olduğunu belirtmiş ve bu bahirleri sırasıyla şu şekilde vermiştir; Tavîl, medîd, basîf, vâfir, kâmil, hezec, recez, remel, serîf, münserih, hafif, muzârî, muktezab, müctes ve mütekarib. Bahirler, asıl metne oranla daha büyük bir punto ile yazılmış ve ardından tef'ileleri verilmiştir.

198x146 mm. boyutlarındaki bu eser muhtelif satır sayılı varaklardan müteşekkil olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 37 varaktan oluşup saykallı abadi kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı siyah meşin, ebru desenli kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. Nasruddin b. Abbas tarafından istinsah edilmiştir. İstinsah yeri ve tarihi bilinmemektedir.

Son:(99b)

---

vefat etmiştir. Şerhu saḳṭi'z-zend, Şerhu Dîvanu'l-ḥamâse liebî Temmâm, Tehzîbu ıslâḥu'l-mantıḳ liibni Sıkkît, Şerhu şî'ri'l-Mutenebbî, el-Kâfi fi 'ilmeyi'l-'arûz ve'l-kavâfi önemli eserlerindedir. Daha geniş bilgi için bk. Kehhâle, a.g.e., IV, 106-107; Şihâbuddîn Ebî'l-Fellâḥ İbnu'l-'imâd, Şezerâtu'z-zehab fi aḥbâri men zehab, (thk., Maḥmûd el-Arnâûd), Dâru İbni Kesîr, Beyrut, 1986, VI, 9-10; Yâḳût el-Ḥamevî er-Rûmî, Mu'cemu'l-udebâ İrşâdu'l-erîb il'â Ma'rifeti'l-edîb, (thk. Dr. İhsân 'Abbâs), Dâru'l-ğarbi'l-İslâmî, Beyrut, 1993, VI, 2823.

..فهذه الأبيات توالى فيها الإقتطاع وتنصيف السكت وهو أن يكون في أول النصف الثاني همزة...وأتمنى بالعراق
صالحا أي إسم رجل أني رأيت صالحا لي صالحا أي ناعفا يفعل بي فعلا جميلا صالحا أي موافق وصلّى الله على
سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم.

-29-

06 HK 4608/4

Risâletu'l-Keşâf mine'l-'Arûz

رسالة الكشاف منالعروض

Müellifi bulunamamıştır.

Baş:(23b)

بسم الله الرحمن الرحيم أعلم أن أصل الافاعيل ثمانية لفظا عند الإمام خليل بن أحمد مخترع فن العروض اثنان
خماسيان فعولن فاعلن وستة سباعية مفاعيلن فاعلاتن مستفعلن مفاعلتن متفاعلن والثامن مفعولاتن وهي تتركب
من أنواع أربعة أو خمسة سبب خفيف...

Eserin adı eserin başlangıcında Besmele'nin hemen öncesinde zikredilmiştir. Müellif eserini telif ederken öncelikle el-Ḥalîl'in aruz ile ilgili görüşlerine yer vermiş ve aruzda kullanılan tef'ilelerden bahsetmiştir. Daha sonra el-Ḥalîl'e göre 15 adet olan aruz bahirlerinin isimlerini vermiştir. Eserin 25a, 25b varağında bahsi geçen bahirleri özetleyen aruz daireleri bulunmaktadır. Ardından sırasıyla Tavîl, Medîd, Başîṭ, Vâfir, Kâmil, Hezec, Recez, Remel, Seri', Munserih, Ḥafif, Muzâri', Muktaḏab, Müctes, Müteḫârib ve Mütedârik bahirlerini örnekleriyle birlikte detaylı şekilde izah etmiştir.

200x145-140x75 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 8 varaktan oluşup krem rengi harf filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı ve sertabı kahverengi meşin, üstü ebru kağıt kaplı, mıklebli mukavva ciltlidir. Söz başları kırmızı yazılmıştır. 32a varağında bir faide bulunmaktadır. İsmail b. Mustafa tarafından istinsah edilen bu eserin istinsah tarihi ve müellifi bilinmemektedir.

Son:(31b)

فإن تسكني ربى قميصا وجبة أصلي صلاتي كلها وإن دام هذا العيش يا رب هكذا تركت صلاة الخمس غير ملوم
أما تستحي يا رب قد تمت صاءما أناجيك عريانا وأنت كريم فإذا أنصفت ظهر لك كيف كسر ذلك الإلتزام
شوكة العيب وبدله حسنا تم.

-30-

06 HK 4730

el-Kâfi fî 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi

ألكافي في علمي العروض والقوافي

Ebu'l-'Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḳınâî⁴⁴

(ö. 858/1454)

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

Baş:(2b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على الأنعام والشكر له على الإلهام والصلوة والسلام على سيدنا محمد خير
الأنام وعلى أله وصحبه السادة الأعلام وبعد فهذه تأليف كافي في علمي العروض والقوافي والله الموفق وعليه
التوكل الأول فيه مقدمة وبابان وخاتمة فالمقدمة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 4353/3 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

212x147-145x68 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 7 varaktan oluşup üzüm salkımı taç filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı, sertabı kahverengi meşin, mıklebi kopuk, ebru kağıt kaplı mukavva bir cildi vardır. 2a varağında Seyyid Şeyh Ali yazılı 1292 (1875) tarihli bir mühür ile okunamayan başka bir mühür

⁴⁴ Müellif hakkında geniş bilgi için 24 numaralı esere bakınız.

vardır. Eserin nihayet varacağında müstensihin ismi Aḥmed b. Maḥmûd olarak geçmektedir. İstinsah yeri ve tarihi ile alakalı bir bilgiye ulaşılammıştır.

Son:(9a)

.. وسناد التوجيه إختلاف حركة ما قبل المروال المقيد كقوله وقائم الأعماق خأول المحترق ألف شتى ليس بالداعى
المحق شد به عنها شد الربع السحق تمت الحروف والألفاظ والكلام بعون الله الملك العلام تم. قد إسترح القلم عنه
السير في فيافي الأوراق... من يد أضعف عباد الخلاق أحمد بن محمود ساحب الفراق.

-31-

06 HK 4731

el-Maḥṣadu'l-Vâfi bi-Şerḥi'l-Kâfi fî 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi

المقصد الوافي بشرح الكافي في علمي العروض والقوافي

'Abdullah b. Muḥammed el-Ḥüseynî el-Mağribî⁴⁵

h.1027 (m.1618)

عبد الله بن محمد الحسيني المغربي

Baş:(1b)

بسم الله الرحمن الرحيم نحمدك اللهم يا كافي المهمات يوم الجزاء والميزان وباسط المعطيات من وافر أفضل وكامل

الإحسان... و بعد فيقول الفقير إلى الله الغني عبد الله بن محمد الحسيني الطبري هذا شرح سميته المقصد الوافي

بشرح الكافي في علمي العروض والقوافي...

Eserin ve müellifin adı dibaceden alınmıştır. Eser; klasik yazma eser usulüne uygun tarzda besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır. Söz başları kırmızı ile yazılmıştır. Ayrıca

⁴⁵Tam adı 'Abdullâh b. Muḥammed el-Ḥüseynî el-Mağribî eṭ-Ṭâberî el-Mekki'dir. Dil ve belağat alimlerindedir. Aslen Mağriblidir. Demnur yakınlarındaki bir köyde doğmuş ve Kahire'de yaşamıştır. h.1027 (m.1618 yılında vefat etmiştir. Reşfu'z-Zurûf, Şerḥu 'Uḳûdi'l-Cumân li'ş-Şuyûfi önemli eserlerindedir. Daha geniş bilgi için bk. Bağdatlı İsmail Paşa, a.g.e., II, 277; ez-Ziriklî, a.g.e.,IV, 129.

şerhi yapılan eser üstü kırmızı ile çizilmiş şekilde verilip bu ifadelerin hemen devamında müellifin izahları yazılmıştır.

Müellif eserini iki bâba ayırmıştır. Birinci bâbda el-Ḥalîl'in ilminin genişliğinden bahsetmiş, bu bâbı el-Ḥalîl için yaptığı bir dua cümlesi ile bitirmiştir. İkinci bâbda el-Ḥalîl'in görüşüne göre 15, el-Aḥfeş'in görüşüne göre Mütedârik bahrinin eklenmesiyle 16 olan arûz bahirlerinin isimleri ve bu bahirlere bu isimlerin verilme nedenleri izah edilmiştir. Ayrıca eserin 13b, 16a, 20a, 24a varaklarında müellifin anlattığı bahir ve tef'ileleri özetleyen aruz daireleri bulunmaktadır.

212x147-147x74 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup nesta'lik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 30 varaktan oluşup üzüm salkımı taç filigranlı kâğıt üzerine yazılmıştır. Sırtı, sertabı kahverengi meşin, miklebi kopuk, ebru kâğıt kaplı mukavva bir cildi vardır. h. 1013 (m. 1603) tarihinde telif edilmiş olup, h. 1140 (m. 1726) tarihinde istinsah edilmiştir. Müstensihî Aḥmed b. Maḥmûd Kastamonî'dir.

Son:(31a)

..وهو إختلاف حركة ما قبل الروى المقيد...وقائم الأعماق...المحترق...بالراعى الحق شذا به عنها شد الربع الحق
وهذا آخر ما أردنا تعليقه على هذا الكتاب وأحمد لله الوهاب لمن اليه الماب وذلك خدمة لخزانة أمير المؤمنين ظل
الله في العالمين.

-32-

06 HK 4732

Ḳaşîdetu'l-Ḥazreciyye

قصيدة الخرجية

Ẓiyâ ed-Dîn Ebû Muḥammed 'Abd-Allah b. Oşmân el-Ḥazrecî⁴⁶

h.626 (m.1228)

ضياء الدين أبو محمد عبد الله بن عثمان الخرجي

⁴⁶ Müellif hakkında geniş bilgi için 6 numaralı esere bakınız.

Baş:(1b)

بسم الله الرحمن الرحيم وللشعر ميزان تسمى عروضه بما النقص والرجحان يدر بهما ألفتى وأنواعه قل خمسة عشر كلها تؤلف منه جزئين فرعين لاسوى وأول نطق المرء حرف محرك فإنه يأت ثانه قيل ذا سبب بدى خفيف متى يسكن وإلا فضده وقل وتد أنه زدت حرفا بلا إمترى...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 1474 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

212x147-144x69 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup üzüm salkımı taç filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sertabı kahverengi meşin, mıklebi kopuk, ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Söz başları kırmızıdır. Müstensihi Aḥmed b. Maḥmūd olup, İstanbul'da h.1139 (m.1725) yılında istinsah edilmiştir.

Son:(5a)

..والأقعاء تنويع العروض بكامل وقد مثل التحرير في الضرب حيث جا وقد كملت ستا وتسعين فالذي توسط في ذي العلم توسعه حبا ويسئل عبد الله ذا الخزرجي منه مطالعها إتحافه منه بالدعاء قد تم هذا المختصر في آخر ذى القعدة الشريفة...إسلامبول...سنان أفندي على أضعف عباد الله الودود أحمد بن الحاج محمد غفر الله له...سنة تسع...مائة وألف من هجرة من له العز والشرف.

-33-

06 HK 4733

Ḥallu'r-Râmize fî 'İlme'î'l 'Arûz ve'l-Ḳâfiye

حل الرامزة في علمي العروض والقافية

Vaḥyî-zâde Meḥmed b. Aḥmed İznîkî⁴⁷

h.1018 (m.1609)

وحيي زاده محمد بن أحمد إزنيكي

Baş:(1b)

بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله ذى الطول والنعمة والصلاة والسلام على نبي الرحمة القائل أنه منه الشعر لحكمة
أما بعد فهذا تعليق لطيف على الرامزه في علمي العروض والقافية للشيخ عبد الله ضياء الدين الخزرجي تغمده الله
برحمته.....

Ziyâüddîn el-Ḥazrecî'nin 'er-Râmize fî 'İlme'î'l-'Arûz ve'l-Ḳâfiye' isimli eserine yazılmış bir şerhtir. Eserin ismi nihayet varağından alınmıştır. Eser Besmele, Hamdele ve Salvele ile başlamıştır. Asıl metin verilip hemen devamında ifadeler izah edilmiştir. Müellif ilk kısımda aruzun tarifini yapmış, aruz bahirlerinin sayısının el-Ḥalîl'e göre 15, el-Aḥfeş'e göre 16 olduğunu belirtmiştir. Daha sonra bir beyit olarak bu bahirlerin isimlerini zikretmiş, tefileleri humasi ve südasi olarak ikiye ayırmış ve bahirler hakkında detaylı bilgiler vermiştir. Eserin 3b, 4a, 4b ve 5a varaklarında birer daire boşluğu bırakılmış fakat daireler çizilmemiştir.

212x147-145x68 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 22 varaktan oluşup üzüm salkımı taç filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı ve sertabı kahverengi meşin, miklebi kopuk, ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Asıl metin üzeri ve söz başları kırmızıdır. Müstensihî Aḥmed b. Maḥmûd olup, h.1139 (m.1725) yılında İstanbul'da istinsah edilmiştir.

⁴⁷ Tam adı, Muḥammed b. Aḥmed el-İznîkî er-Rûmî el-Ḥanefî olup "Vaḥyî zâde" olarak bilinmektedir. Muhtelif ilimlerde söz sahibi olan müellif, h.940-1018 (m.1533-1609) tarihleri arasında yaşamıştır. Kaynaklar doğum ve ölüm tarihinde müttefiktirler. Aslen İznîk'te doğmuş olup Bahru'l-Kemâl fî'l-Edeb, Ḥâşiye 'ala Meşâriki'l-Envâr, Şerḥ-u Ebyât Miftâhi'l-'Ulûm li's-Sekâki ve nahiv alanında İbni Hişâm'ın el-Muğni'l-Lebîb adlı eseri üzerine iki cilt halinde yazmış olduğu şerh olan Mevâhibu'l-Edîb fî Şerḥ-i Muğni'l-Lebîb adında eserleri mevcuttur. Müellifin ayrıca "el-Ḳasîdetu'l-Ḥazreciyye" üzerine e-İşârâtu'l-Ḥâize li Şerḥi Ḥallî'r-Râmize adında meşhur bir şerhi bulunmaktadır. Daha geniş bilgi için bk. Kehhâle, *a.g.e.*, III, 47; el-Bağdâdî, *a.g.e.*, II, 268; Bağdatlı İsmail Paşa, *a.g.e.*, II, 526; Kâtip Çelebi, *a.g.e.*, II, 1136.

Son:(22b)

قد بلغ السير إلى الغاية في حل الرامزة من فن العروض والقافية بين المغرب والعشاء ألحمد لله والثناء على يد العبيد

الضعيف النحيف المحتاج إلى الرحمة منه الله والشفاعة لدى المعراج عليه أفضل الصلوة والتحية وعلى أله ذوي

النفوس النقية العاصي أحمد بن محمود غفر لهما الودود لمدينة إسطنبول ١١٣٩

-34-

06 HK 4751

Şerhu Buḥûri Tuḥfetu's-Şâhidî

شرح بحور تحفة الشاهدي

'Abdurrahmân b. 'Alî⁴⁸

عبد الرحمان بن علي

Baş:(2b)

بسم الله الرحمن الرحيم ألحمد الذي وكفى سلام على عباده اللذين اصطفى وبعد فيقول العبد الفقير إلى الله الغني

عبد الرحمن بن علي رحمة الله عليه...العيني هذه ما عملته في عنفوان الشباب لإقتراح بعض المبتدئين من أولي

الألباب القارين تحفة الشاهدي ...

Müellifin adı eserin dibacesinden alınmıştır. Eserin adı ise konusundan dolayı takdir edilmiştir. eş-Şâhidî'nin eseri üzerine yazılmış bir şerhtir. Esere Besmele, hamdele ve salvele ile başlanmıştır. Daha sonra aruzla ilgili tanımlara yer verilmiştir. Devamında ise eş-Şâhidî'nin tef'ileleri zikredilerek izah edilmiştir. 4b varağının bulunduğu yerde bir şukka bulunmaktadır.

⁴⁸ Kaynaklarda müellif hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

Ayrıca varakların dış kısmında açıklamalar vardır. 6a varağının bulunduğu yerde tamirden kaynaklı olduğunu tahmin ettiğimiz beyaz bir sayfa bulunmaktadır. Eser yaldız cetveli olup söz başları kırmızı yazılmıştır. Arkasında Farsça faideler bulunmaktadır.

205x148-165x92 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup üzümlü taç filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı ve yanları siyah meşin, ebru kaplı mukavva, sırtı beyaz kağıt kaplı bir cilt içerisindeydir. Yaprakları ıslanmış ve oksitlenmiştir.

Son:(7b)

...قال فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن أقول هذا من بحر الرمل المسدس أصله فاعلاتن ست مرات وبعد ما
أجرى القصر في عروضه وضربه بقي كما ترى وبيته أي عميم المنفعة أي عالي رأي حق ... أاللهم أمدد عمرين
دعا بالحيره ومن قال أمين ١١٦٧

-35-

06 HK 4783

Kaşîdetu'l-Ĥazreciyye

قصيدة الخزرجية

Žiyâ ed-Dîn Ebû Muḥammed ‘Abd-Allah b. Oṣmân el-Ĥazrecî⁴⁹

h.626 (m.1228)

ضياء الدين أبو محمد عبد الله بن عثمان الخزرجي

Baş:(2b)

⁴⁹ Müellif hakkında geniş bilgi için 6 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم وللشعر ميزان تسمى عروضه بها النقص والرجحان يدرى بهما الفتى وأنواعه قل خمسة عشر
كلها تؤلف من جزئين فرعين لا سوى وأول نطق المرء حرف محرك فإن يأت ثان قيل ذا سبب بدا خفيف متى
يسكن وإلا فضده وقل وتد أن زدت حرفا بلا إمترا...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 1474 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca
eserin 3b ve 4a varaklarında aruz daireleri bulunmaktadır.

220x159-120x92 mm. boyutlarındaki bu eser 5 satırlı olup harekeli nesih hattıyla
kaleme alınmıştır. Eser 11 varaktan oluşup üzüm salkımı filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır.
Siyah pandizot cilt içerisindedir. Söz başları kırmızı yazılmıştır. İlk yaprak yer yer yırtıklıdır.
Yapraklar lekeli ve kenarları yıpranmış vaziyettedir. Mücavir Zade tarafından Antep'te istinsah
edilmiştir. İstinsah tarihi bilinmemektedir.

Son:(13a)

ويسئل عبدالله ذا الخزرجي من مطالعها إتحافه منه بالدعا تمت الرسالة الشريفة بعون الله الملك الوهاب على يد
الأضعف الكاتب... المدعو بمجاور زاده في بلدة عينتاب في مدن سته نقيب عفى عنهما... وصلى الله على
محمد وأله أجمعين

-36-

06 Mil Yz 430/1

el-'Arûzu'l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû 'Abdillâh Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî⁵⁰

h.549 (m.1154)

أبو عبدالله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(1b)

⁵⁰ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي رحمة الله أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وعلى آله وأصحابه و سلم تسليما وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعارض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

215x160-153x90 mm. boyutlarındaki bu eser 16 satırlı olup harekeli nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup suyuolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Şirazesini dağılmış karton bir cilt içerisinde. Söz başları ve cetveller kırmızıdır. Yaprakları rutubet lekeli.

Son:(4b)

Eserin sonu eksiktir fakat mevcut olan son sayfa şu şekilde bitmektedir:

ألتقارب أصله فعولن ثمان مرات تقاربت إذ شمروا للذهاب وحي لهم ماله من براح...ألتدارك أصله فاعلن ثمان
مرات دارك القوم تطفى غراما وضاً إذ درير الهوى بالمعنى جمع.

-37-

06 Mil Yz A 479/4

Cevâhiru's-Seniyye

جواهر السنية

Müellifi bulunamamıştır.

Baş:(42b)

بسم الله الرحمن الرحيم رب يسر وتمم بخير يا كريم أما بعد حمد الله مأنح السد أدو التوفيق والصلاة والسلام على سيدنا محمد ألهادى إلى سوا الطريق وعلى آله أولى الداي الوثيق وصحبه ذوى الأيمان والتصديق...وسميته بالجواهر السنيه...

Eserin ismi dibacesinden alınmıştır. İncelediğimiz bu eserin müellifi her ne kadar kütüphane kaydında Kemâleddin Muḥammed b. Aḥmed olarak geçse de söz konusu bu nüsha diğer kütüphanelerde yer almadığından ve eserin dibacesinde müellife dair herhangi bir bilgiye yer verilmediğinden; ayrıca Arap edebiyatına dair temel kaynaklarda müellifin ismine rastlayamadığımızdan yazarı belirtilmemiştir.

Müellif, eserine Besmele, hamdele ve salvele ile başlamış, aruzu bu alanın iki önemli alimi olan el-Ḳınâî ve el-Endelusî'den öğrendiğini zikretmiştir. Daha sonra on altı aruz bahrini kısaca tef'ileleriyle ve örnekleriyle anlatmıştır.

180x140-125x85 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 1 varaktan oluşup abadi kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı kırmızı bez, desenli kağıt kaplı, mukavva bir cilt içerisindedir. Söz başları kırmızı, yaprakları rutubet lekeli.

Son:(43a)

..ومن بحر المجتث قوله في كتاب بار صلاة الجمعة الخامس خطبتان وزنه مس تفع ل فاعلات ومن بحر المتقارب قوله في كتاب النفقات...وزنه فعولن فعولن فعولن فعولن ومن بحر المتدارك في كتاب الإقرار...صندوق لا يلزمه الظرف وزنه فعولن فعولن فعولن فعولن مرتين والحمد لله...

-38-

06 Mil Yz A 479/5

Ḳalâidu'n-Nuhûr fî Cevâhiri'l-Buḥûr

قلائد النهور في جواهر البحور

Şehâbeddin Aḥmed b. Muḥammed el-Hicâzî⁵¹

⁵¹ Tam adı, Aḥmed b. Muḥammed b. 'Alî el-Enşârî el-Ḥazrecî Şihâbuddîn olup "el-Ḥicâzî" olarak tanınmaktadır. h.713 tarihinde Kahire'de doğmuş, h.790 (m.1471) tarihinde, doğup büyüdüğü yer olan Kâhire'de vefat etmiştir. Muhtelif ilimlerde söz sahibi olan müellif, İbnu'l-Muhtâr gibi değerli bir alimden icazet almıştır. Şu an ele almış olduğumuz "Ḳalâidu'l-Nuhûr min Cevâhiri'l-Buḥûr" adlı eseri aruz alanında yazdığı bir eser olup müellifin diğer eserleri şunlardır; Cennetu'l-Vildân, Şerḥu'l-Makâmâti'l-Ḥarîriyye, Taḥmîsu'l-Burde, Ravzu'l-Âdâb, Nîlu'r-Râid ve et-Tezkira. Daha geniş bilgi için bk. İbnu'l-'Îmâd el-Îmâm Şihâbuddîn Ebi'l-Fellâḥ 'Abdi'l-Hayy b. Aḥmed b. Muḥammed el-'Akerî el-Ḥanbelî ed-Dimeşkî, *Şezerâtu'z-Zeheb fî Aḥbâri men Zeheb*, Dâru İbn Kesîr, Beyrut, 1986, VIII, 536; Kâmil Selman el-Cuhûri, *Mu'cemu'l-Udebâ mine'l-'Aşri'l-Câhilî hattâ Senetu 2002*, Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, Beyrut 2003, I, 268.

شهاب الدين أحمد محمد ألهجazy

Baş:(43b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذي جعل مقام الخليل أجل مقام وسخر له البحور كيف لا وقد أمدّها ذهنه الذي هو أكرم من الغمام فكان دليلا لمن قطع هذه الأبحر ممن طلب السلامة من الخطأ والإعتصام حيث سبح فيها امور من تلاه على ممن كل شهر وعام...

Müellif eserine Besmele, hamdele ve salvele ile başlamış ve eserin başında el-Ḥalîl'i methetmiştir. Dibacede eseri yazarken açıkladığı her bir bahri ayetlerle örneklediğinden bahsetmiş bunun sebebi olarak da Kur'ân-ı Kerîm'in bu alanda ve her alanda emsalsiz olduğunu zikretmiştir. Daha sonra aruz bahirlerinin on altı adet olduğunu söylemiş ve sırasıyla Tavîl, Medîd, Basîf, Vâfir, Kâmil, Hezec, Recez, Remel, Serî', Munserih, Ḥafîf, Muẓârî', Muḫtaẓab ve Müctes, bahirlerini misaller vererek açıklamıştır. Eserin ve müellifin ismi eserin nihayet varağından alınmıştır.

180x140-125x87 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup abadi kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı kırmızı bez, desenli kağıt kaplı, mukavva bir cilt içerisindedir. Söz başları ve durakları kırmızı yazılmış olup yaprakları rutubet lekeli.

Son:(48b)

...ومنه أيضا إذا ما طلبت النجاة حقيق من عذاب النار وتدخل جنات النعيم ومنتحتها الأنهار خذ الحق وأعطه كمال ولا تعتمد خسرا فقد قال رب العلاء ولا تخسروا الميزان تم كتاب قلايد البحور من جواهر البحور للشيخ شهاب الدين أحمد بن محمد الحجازي...الحمد لله وحده وصلى الله على من لا بني بعده وأله وصحبه وتواييعه و

حزبه

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁵²

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(65b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وآله أجمعين قال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي رحمة الله عليه وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريز الأربعة والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Her ne kadar kütüphane kayıtlarında eserin ismi Risâletu ‘İleli’l-Esârîz, müellifin ismi de ‘Alî b. Muşliḥ ed-Dîn Bozkırî olarak geçse de kütüphanede bulunan diğer nüshalarla yaptığımız karşılaştırma neticesinde bu eserin el-Endelusî’ye ait olan ‘Arûzu’l-Endelusî olduğu kanaatine vardık. Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

210x140-165x90 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup taç arma filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı pembe kağıt yapıştirilmiş, zencirekli bordo meşin bir cilt içerisindedir. Cetveller ve söz başları kırmızıdır. H.1235 (m.1819) yılında istinsah edilmiş olup müstensihisi ‘Alî b. Muşliḥ ed-Dîn Bozkırî’dir. İstinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(68b)

المدارك فاعلن فاعلن فاعلن دارك القوم تطعى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمعنى جمع شأنه أنه منجز وعده فارح للكرب شأنه أنه منجز وعده جانب من لجاجى شأنه أنه منجز وعده جانب من عنادي تم على أحمد بن حسن بن أحمد البوزقرى عفي عنهم البارك في قصبة البستاني ١٢٣٥

⁵² Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

el-Kâfi fi 'İlme'î'l-'Arûz ve'l-Kavâfi

ألكافي في علمي العروض والقوافي

Ebu'l-'Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḳinâî⁵³

(ö. 858/1454)

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

Baş:(44b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على الأنعام والشكر له على الإلهام والصلاة والسلام على سيدنا محمد خير الأنام وأله وصحبه السادة الأعلام وبعد فهذا تأليف كافي في علمي العروض والقوافي والله الموفق وعليه التوكل الأول فيه مقدمة وبابان وخاتمة ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 4353/3 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

146x100-107x45 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 9 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı ve alt kapağı siyah meşin, üst kapağı kağıt mukavva bir cilt içerisindedir. Söz başları, durakları ve söz üstleri kırmızı yazılmıştır. Yaprakları rutubet lekeli. H.1104 (m.1692) yılında istinsah edilmiş olup istinsah yeri ve müstensihisi bilinmemektedir.

Son:(53b)

قال مؤلفه رحمه الله عليه هذا آخر ما أورنا جمعه فله الحمد أولا وأخرا وسرا وعلانية وصلّى الله على سيدنا محمد وأله وصحبه أجمعين برحمتك يا أرحم الراحمين وقد وقع الفراغ من تمثيقه وقت الغروب منه يوم الخميس من الثالث الثاني من السادس السادس من رابعة بعد مائة وألف تم.

⁵³ Müellif hakkında geniş bilgi için 24 numaralı esere bakınız.

Ḳaṣîdetu'l-Ḥazreciyye

قصيدة الخزرجية

Ẓiyâ ed-Dîn Ebû Muḥammed 'Abd-Allah b. Osmân el-Ḥazrecî⁵⁴

h.626 (m.1228)

ضياء الدين أبو محمد عبد الله بن عثمان الخزرجي

Baş:(60a)

هذه قصيدة الخزرجية المنظومة على بحر الطويل في علمي العروض والقوافي نظم العلامة ضياء الدين أبي محمد عبد الله بن محمد الخزرجي المالكي الأندلسي وللشعر ميزان يسمى عروضه بما النقص والرجحان يدر بهما الفتى وأنواعه قل خمسة عشر كلها تؤولف جزئين فرعين لا سوى ..

Eserin içeriği ile ilgili detaylı bilgi 06 HK 1474 demirbaş numaralı eserde verilmiştir.

146x100-110x50 mm. boyutlarındaki bu eser 11 satırlı olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı ve alt kapağı siyah meşin, üst kapağı kağıt mukavva bir cilt içerisindeydir. Söz başları ve harekeleri kırmızı yazılmıştır. Yaprakları rutubet lekeliydir.

Son:(65b)

والأقعداد تنويع العروض بكامل وقل مثله التجريد في الضرب حيث ما وقد كملت ستا وتسعين فالذي توسط في ذا العلم توسعه حبا ويسأل عبد الله ذا الخزرجي من مطالعها إتحافه منه بالرعا تمت القصيدة المسماة بالخزرجية في ثمانية بعد مائة وألف.

⁵⁴ Müellif hakkında geniş bilgi için 6 numaralı esere bakınız.

el-‘Arûzu’l-Endelusî
العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muhammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁵⁵

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(153b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله الغني عز وجل أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي رحمة الله تعالى أحمد الله وأتوكل وأصلى على نبيه وأله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

205x150-140x75 mm. boyutlarındaki bu eser 13 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Mıklebli, harap halde, siyah meşin bir cilt içerisindedir. Söz başları kırmızı yazılmış olup yaprakları rutubet lekeli. Mehmed b. Hasan tarafından h.1201 (m.1786) tarihinde istinsah edilmiştir. İstinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(158b)

أمتدارك أصله فاعلن ثمان مرات تدارك القوم تطغى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمغني جمع هذا على غير الخليل شأنه أنه منجز وعده فارج للكرب شأنه أنه منجز وعده جانب من لجاح شأنه أنه منجز وعده جانب من عنادي تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب محمد بن حسن تم.

⁵⁵ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Şerhu'l-'Arûzu'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

'Abdu'l-Muhsîn b. Mecciddîn Kayşerî⁵⁶

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

h.755 (m.1354)

Baş:(171b)

بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله على أن سلامة الطبع على نوع الإنسان وأضمر في طي صدوهم ضروب الأوزان
وخلاهم بنتائج فكر تزرى على الله لى المنشورة في أحشاء البحور تزرى بالفرائد المنظومة في قلائد بحور الحور حمدا
دائما غير مقطوع...

Her ne kadar eserin ismi kütüphane kayıtlarında Şerh Müşkilâtî'l-Muhtaşari'l-'İlmi'l-'Arûz olarak geçse de kütüphanede bulunan diğer eserlerle yaptığımız karşılaştırma neticesinde bu eserin 'Abdu'l-Muhsîn b. Mecciddîn Kayşerî'ye ait olan Şerhu'l-'Arûzu'l-Endelusî olduğu kanaatine vardık. Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

205x150-155x75 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 30 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Mıklebli, harap halde siyah meşin bir cilt içerisinde. Yaprakları rutubet lekeli. h.1201 (m.1786) yılında istinsah edilmiştir. Müstensih ve istinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(201a)

⁵⁶ Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

..وأما عند الخليل فلها بحر واحد وهو المتقارب وهذه صورتها إذ أردنا فك المتدارك من المتقارب فائدا من لام
فعلن الأول وعكس من علي فاعلن الأول وهذا ما أوردنا من بيان مشكلات المختصر في علم العروض المرسوم
بالأندلسي الحامدين لله على الإلهام التحقيق وهو ولي التوفيق تمت.

-44-

06 Mil Yz A 914/8

el-Kâfi fi 'İlme'îl-'Arûz ve'l-Ḳavâfi

ألكافي في علمي العروض والقوافي

Ebu'l-'Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḳinâî⁵⁷

(ö. 858/1454)

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

Baş:(203b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على الإنعام والشكر له على الإلهام والصلاة والسلام على سيدنا محمد خير
الأنام وأله وصحبه السادات الأعلام وبعد فهذه رسالة كافي في علمي العروض والقوافي والله الموافق وعليه التوكل
الأول فيه مقدمة وبابان وخاتمة ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK4353/3 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

205x150-155x80 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 7 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Mıklebli, harap halde, siyah meşin bir cilt içerisinde. Söz başları kırmızı yazılmış olup yaprakları rutubet lekeli. H.1201 (m.1786) tarihinde istinsah edilmiştir. İstinsah yeri ve müstensihî bilinmemektedir.

⁵⁷ Müellif hakkında geniş bilgi için 24 numaralı esere bakınız.

Son:(210a)

...وسناد التوجيه إختلاف حركة ما قبل الزوي المقيد كقوله وقائم العمق الأعماق خاوى المحترق ألف شتى ليس
بالراعى الحمق شذابه عنها شيدى الربيع التحق قال مؤلفه رحمة الله هذا آخر ما أوردنا جمعه و لله الحمد أولا و
أخرا سرا وعلانية و صلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه أجمعين برحمتك يا أرحم الراحمين تم

-45-

06 Mil Yz A 937/1

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁵⁸

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(2b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وآله أجمعين وبعد قال الفقير إلى الله الغني أبو
عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعراب
الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

220x165-150x95 mm. boyutlarındaki bu eser 12 satırdan oluşup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup kartal filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Eser ciltsiz olup şirazesı dağınık, yaprakları yıpranmış vaziyettedir. Bazı söz başları, rakamlar ve işaretler kırmızı yazılmıştır.

⁵⁸ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Son:(7a)

تقاربت إذ شمروا وليبت داعي الولي تقاربت إذ شمروا إلى ظلهم اومى أصله البحر المتدرك فاعلن فاعلن فاعلن
فاعلن دارك القوم تطفى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمغني جمع شأنه أنه منجز وعده فارح للكرب شأنه أنه منجز
وعده جانب من لجاح شأنه أنه منجز وعده جانب من عناد.

-46-

06 Mil Yz A 968/5

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muhammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁵⁹

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(85b)

قال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المغربي بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي....وأتوكل علي وأصلي على
نبيه محمد وآله وصحبه أجمعين بعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع والثلاثين والضرب
الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

207x145-b.b. mm. boyutlarındaki bu eserin satır sayısı varaklara göre değişiklik göstermekte olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. eser 5 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Bordo meşin bir cilt içerisindedir. Yaprakları rutubet lekeli. Konu başlıkları kırmızı ile yazılmış söz başı kelimelerin üzeri çizilmiştir. Eserin istinsah tarihi kütüphane kayıtlarında her ne kadar h.1228 (m.1813) olarak geçse de eserin nihayet varağında

⁵⁹ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

istinsah tarihi h.1028 (m.1613) olarak zikredilmiştir. Müstensihî ve istinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(90a)

..تقاربت إذ شمروا إلى ظلهم أوى أصله فاعلن ثما مرات دارك القوم غراما وضا إذ دربر الهوى بالمعني جمع شأنه
أنه منجز وعده فارح...للكرب شأنه أنه منجز جانب من الجاح شأنه أنه منجز جانب من عنادي تمت الكتاب
بعون الله الملك الوهاب سنه ١٠٢٨

-47-

06 Mil Yz A 1038/1

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muhammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁶⁰

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(1b)

بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وآله وأصحابه قال الفقير إلى الله الكريم أبوا
عبد الله المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع
والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

210x175-135x90 mm. boyutlarındaki bu eser 11 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup abadi kağıt üzerine yazılmıştır. Ciltsizdir. Yaprakları rutubet

⁶⁰ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

lekeldir. Sayfa boşluklarında haşiyeler bulunmaktadır. H.1207 (m.1792) yılında istinsah edilmiş olup müstensihî ve istinsah yeri belli değildir.

Son:(4a)

المتقارب أصله فعولن ثمانية مرات تقاربت إذ شمروا للذهاب وحيي لهم ما لهم من براح المتدارك أصله فاعلن ثمانية

مرات دارك القوم تطفى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمغني جمع تم الكتاب بعون الله الملك المعبود بيد العبيد

الأكوى في مدرسة العالم... الأوصدي طيب اليد أني رزقه ولنا ربنا شفاعة الهاشمي والله أعلم في ١٢٠٧

-48-

06 Mil Yz A 1039/2

Şerhu 'Arûzu'l-Endelûsî

شرح عروض الأندلسي

Solak-zâde Halîl b. Muḥammed⁶¹

صلاق زاده خليل بن محمد

Baş:(44b)

هذا كتاب عاروض وشرح على الأندلسي بسم الله الرحمن الرحيم ومنه الهداية والتوفيق الحمد لله الذي نور بالعقل

الوافر حشو ضرب الإنسان... صدره ضروب المعارف والأوزان وأصلى على النبي محمد الناهي عن علل العصيان

...

⁶¹ Tam adı, Halil b. el-Hâcî er-Rûmî el-Hanefî Muhammed Efendi olup Solakzâde namı ile meşhurdur. Müderrislik ve kadılık görevi yapmış ve 1095/1684 yılında Manisa'da vefat etmiştir. Tuḥfetu'l-ḥalîl fi ilmi'l-ḥalîl isminde 'Arûzu'l-Endelûsî'ye yaptığı şerhi vardır. Bunun dışında birisi Kutluboğa'nın Tâcu't-terâcim'inin özeti olan Tuḥfetu't-terâcim isminde, diğeri de bu eserin mufassal olan iki adet Hanefî alimleri tabakât kitabı bulunmaktadır. Daha geniş bilgi için bk. Bursalı Mehmed Ṭâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Matba'a-i 'Âmire, İstanbul 1915, I, 341-342; Kehhâle, *a.g.e.*, I, 684; Bağdatlı İsmail Paşa, *a.g.e.*, II, 78; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, Numune Matbaacılık, İstanbul, 1996, II, 578.

Eserin ismi başlangıç varağında alınmıştır fakat kaynaklarda Tuḥfetu'l-Ḥalîl fi 'İlmi'l-Ḥalîl olarak da geçmektedir. Eser Besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır. Müellif eserin giriş kısmında aruzla ilgili ıstılâhî manalara yer vermiştir. Devamında ise öncelikli olarak el-Endelüsî'nin ifadelerine yer vermiş ve bu ifadelere yönelik açıklamalarda bulunmuştur. Sayfaların kenarlarında haşiyeler vardır. Ayrıca 52b varağında bir adet aruz dairesi bulunmaktadır.

213x145-165x90 mm. boyutlarındaki bu eser 23 satırlı olup nestalik hattıyla yazılmıştır. Eser 13 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı bez, kapakları kağıt, mukavva bir cilt içerisinde. Söz başları ve sözüstleri kırmızı, yaprakları rutubet lekeli. Eser h.1203 (m.1788) yılında istinsah edilmiştir. Müstensihî ve istinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(57b)

والمتدارك من أول سبب الذي يليه وهذه صورتها وعلى مراتب الأخفض وأما عند الخليل فلها بحر واحد وهو المتقارب... هذا المقمم وقع الاتما بعون الله الملك العلام رجب سنة ١٢٠٣

Eserin 58a varağında 6 adet daire vardır. Bunlar da şu şekildedir:

دائرة المختلفه ويخرج من هذه الدائرة خمسة أبحر... منها مستعملة واثنان... دائرة الموتلفه دائرة المشبهه دائرة... دائرة المتفقه.

-49-

06 Mil Yz A 1340/1

el-Kâfi fi 'İlme'i'l-'Arûz ve'l-Ḥavâfi

ألكافي في علمي العروض والقوافي

Ebu'l-'Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḥinâî⁶²

(ö. 858/1454)

⁶² Müellif hakkında geniş bilgi için 24 numaralı esere bakınız.

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

Baş:(2b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على الأنعام والشكر على الإلهام والصلاة والسلام على سيدنا محمد خير الأنام
وأله وصحبه الأعلام وبعد فهذا تأليف كافي علمي العروض والقوافي والله الموفق وعليه التوكل الأول فيه مقدمة
وبابان وخاتمه ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 4353/3 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

220x150-150x68 mm. boyutlarındaki bu eser 15 satırlı olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 13 varaktan oluşup samani kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı siyah bez, desenli kağıt kaplı, mukavva bir cilt içerisindedir. Söz başları ve söz üstleri kırmızıdır. Eser h.1277 (m.1860) yılında istinsah edilmiştir. Müstensihî ve istinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(15a)

وقاتم الأعماق حاوي المخترق ألف مثني بالداعي المحق شد به عنها شد الربع التحق قال مؤلفه رحمه الله تعالى
هذا آخر ما أردنا جمعه والله الحمد أولا وأخرا سرا وعلانيه وصلى الله على سيدنا محمد وأله وصحبه أجمعين تاريخ
١٢٧٧ ذ تم.

-50-

06 Mil Yz A 1579/1

Risâletu ‘Arûz fî Ḥamse Devâir

رسالة عروض في خمسه دوائر

Aḥmed Feẓullâh Ḥilmî-zâde Mardinî⁶³

أحمد فيض الله حلمي زاده مارديني

⁶³ Kaynaklarda Aḥmed Feẓullâh Ḥilmî-zâde Mardinî ile ilgili bilgiye ulaşılamamıştır.

Baş:(2a)

حمدا لمن زين بنى آدم بالفصاحة والبراعة فحسن كلامهم بالسجع والشعر بالقافية وصلوة على كنز العلوم وبحرها
المختص بالشفاعة وأله ذوي الفضل والهداية وبعد لما رأيت الأستاذ الفاضل والعالم العامل الحاج عبد الرحمن أفندي
الأمدي عامله تعالي بلفظه الخفي...

Müellifin ismi eserin başlangıç varağında alınmıştır. Müellif eserine Besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır. Eserin dibacesinde ifade ettiği üzere aruz ilminin tüm kaidelerini bir çizelgede toplamak niyetiyle bu eseri kaleme almıştır. Eserin ilk varağında aruza dair ıstılâhî bilgiler zikretmiştir. 2b ve 3a varaklarında her iki varağı da kaplayan büyük bir aruz dairesi vardır. Müellif bu dairede aruz ilminin kaidelerini muhtasar bir şekilde göstermiştir.

210x155-b.b. mm. boyutlarındaki bu eser satır sayısı muhtelif varaklardan oluşmuş olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 2 varaktan oluşup abadi kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı ve sertabı bordo meşin, miklebli, kağıt kaplı, mukavva bir cilt içerisinde. Söz başları ve söz üstleri kırmızıdır. Yaprakları rutubet lekeli.

Son:(2a)

...وأقول كما قال الحريري قابلتها مجتهدا وليس تخلو عن غلط فقل لمن يلومني من والذي ساء قط والله المستعان
وعليه التكمالات وأنا...أحمد فيص الله حلمي زاده الماردني وقاه الله ع مكر الماردني.

-51-

06 Mil Yz A 2320/2

Şerhu'l-Edvâr fi 'İlmi'l-'Arûz

شرح الادوار في علم العروض

Müellifi bulunamamıştır.

Baş:(35a)

شرح أدوار علم العروض بسم الله الرحمن الرحيم أحمد لله وحده القافية من آخر البيت إلى أول ساكن... مع المتحرك قبله وله ست أحرف وست حركات فأما الأحرف فالروى والوصل والخروج والردف والتأسيس والدخيل الحرف الذي يبنى عليه القصيدة وتنسب إليه ...

Eserin ismi başlangıç varağında başlık olarak zikredilmiştir. Müellif eserine Besmele ve Hamdele ile başlamış ve kafiyenin tarifini yapmıştır. Daha sonra عيوب الشعر başlığı altında şiirde olmaması gereken yapılardan bahsetmiştir. Devamında da Recez, Serî‘, Müteķârib ve Remel bahirlerini örnekleyen kasideler vermiştir. Eser Arapça ve Osmanlıca’dır.

198x140 mm. boyutlarındaki bu eser muhtelif satır sayılı varaklardan müteşekkil olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindeydir. Söz başları kırmızı yaprakları rutubet lekeliydir.

Son:(40b)

بر عمل قل ساكه أوله يادغار بر أثر قوتاكه قاله يادكار تمت بعون الله تعالى.

-52-

06 Mil Yz A 2434/4

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillâh Muhammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁶⁴

h.549 (m.1154)

أبو عبدالله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(92a)

⁶⁴ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله تعالى أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي أحمد
الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وأله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل
الأعراب الأربعة والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

220x160-137x83 mm. boyutlarındaki bu eser 11 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı siyah meşin, kırmızı kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. Söz üstleri ve cetvelleri kırmızı, yaprakları rutubet lekeli. Sayfa kenarları haşiyelidir.

Son:(96b)

أمتقارب أصله فعولن ثمان مرات تقاربت إذ شمروا للذهاب وحيي لهم ماله من براح المتدارك أصله فاعلن ثمان مرات
دارك القوم تطفى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمعنى جمع.

-53-

06 Mil Yz 2434/5

Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

Solak-zâde Ḥalîl b. Muḥammed⁶⁵

صولاق زاده خليل بن محمد

Baş:(101b)

⁶⁵ Müellif hakkında geniş bilgi için 48 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذي نور بالعقل الوافر حشو ضرب الإنسان وأودع صدره ضروب المعارف الأوزان...وبعد فيقول الفقير إلى رحمة الله الصمد فليل بن الحاج محمد الشهير بصولاق زاده لما كان مختصر الأندلسي في فن الخليل...مشملا على قواعد لطيفة وأبيات تتضمن رموزا وفوايد شريفة ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 Mil Yz A 1039/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

220x160-157x85 mm. boyutlarındaki bu eser 21 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 17 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı siyah meşin, kırmızı kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Söz başları ve söz üstleri kırmızı, yaprakları rutubet lekeli.

Son:(118b)

ويخرج منها بجران وطريق التخريج أن يوضع علامة محركات المتقارب وسواكنه على محيطها فالمتقارب يخرج منه أول الوتد والمتدارك من أول السبب الذي يليه وهذا صورتها

Eserin bu kısmında Mütekarib ve Mütedarik bahirleri ile ilgili bir daire bulunmaktadır.

متقارب متدارك وهذا على مذهب الأخفش وأما عند الخليل فلها بحر واحد وهو المتقارب وفي هذا المقام وقع الإتمام بعناية الملك العلام تمت شرح العروض المسمى بصولاق زاده رحمة الله عليه تم.

-54-

06 Mil Yz A 2434/6

Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

‘Abdulmuhsin b. Mecciddîn Kayserî⁶⁶

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

⁶⁶ Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

Baş:(119b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان وأضر في حل صدورهم ضروب الأوزان... أما بعد فهذه كلمات لا يهجرها إلا الغبي الذي في طبعه طبع يقتضيه في تشريح مشكلات المختصر في علم العروض المنسوب إلى الإمام الفاضل الكامل أبي عبد الله المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

220x160-170x103 mm. boyutlarındaki bu eser 21 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 23 varak olup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı siyah meşin, kırmızı kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. Yaprakları rutubet lekeli. H.1155 (m.1742) yılında istinsah edilmiştir. Müstensih ve istinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(142b)

..وهذان البحران مختصان بدائرة تسمى بدائرة المتفقة يكسر الغاء سميت بما لاتفاق الأجزاء الحماية في كل واحد من بحريها هذا عند الأخفش دائما عند التحليل فلها بحر واحد وهو المتقارب وهذه صورة الدائرة

Bu kısımda daire için bir boşluk bulunmaktadır.

إذا أردنا فك المتدارك من المتقارب فإبداء من لام فعولن الأول وعكسه من عين فاعلن الأول هذا آخر ما أوردنا من بيان مشكلات المختصر في علم العروض الموسوم بالأندلسي حامدا لله تعالى ومصليا على رسوله بعون الله

الملك الوهاب وحسن المأب ١١٥٥

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁶⁷

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(90b)

بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد صلى الله عليه وسلم وعلى آله وصحبه قال
المفتقر إلى الله عز وجل أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي رحمه الله قصدت في هذا
المختصر أن أذكر علل الأعرىض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

210x145-130x50 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup üç ay filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı ve kenarları kahverengi meşin, karton bir cilt içerisindedir. Sayfa kenarları haşiyelidir.

Son:(93a)

تقاربت إذ شمروا للذهاب وحي لهم ماله من براج له من ذهاب ب وأغلقت بالصر باب الجرح ت متى أبعد
الصب لم يبعد ت إذ شمروا وليت داعي الوله سمروا إلى ظلهم أوى المتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم
تطفى غراما بدا إذ دزير الهوى ابالغى جمع

-56-

06 Mil Yz 2799/6

el-‘Arûzu’l-Endelusî

ألعرىض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁶⁸

⁶⁷ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

⁶⁸ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(43b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال المفتقر إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي مغربي
رحمة الله عليه أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وآله وأصحابه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا
المختصر أن أذكر علل العاريض الأربع والثلاثين...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

203x150-117x63 mm. boyutlarındaki bu eser 25 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı kahverengi meşin, kapakları desenli kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindeydir. Söz başları kırmızı, yaprakları rutubet lekeliydir. Eser Hasan b. Mehmed tarafından h.1189 (m.1775) tarihinde istinsah edilmiştir. İstinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(47a)

ألمتدارك فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى غراما وضا إذ درير الهوى بالمعنى جمع هذا على قول غير خليل شأنه
أنه منجز وعده فارح للكرب شأنه أنه منجز وعده جانب من لجاح شأنه أنه منجز وعده جانب من عنادي في
شهر شعبان من يد أضعف العباد حسن بن محمد في سنة ١١٨٩

-57-

06 Mil Yz A 2978/1

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillâh Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁶⁹

⁶⁹ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(5b)

كتاب العروض بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وأله أجمعين قال الشيخ الإمام
النحوي أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي رحمه الله قصدت أن أذكر في هذا المختصر
علل الأعارض الأربع والثلاثين ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

200x130-130x60 mm. boyutlarındaki bu eser 18 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup ay yıldız filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kenarları kahverengi meşin, üzeri ebru kağıt kaplı bir cilt içerisindeydir. Söz başları ve cetveller kırmızıdır. Sayfa kenarları haşiyelidir.

Son:(10a)

..ألجتث أصله مستفعلن فاعلاتن فاعلاتن مرتين اجتث أن لاح ضوء أجلو به ليل بعدى المتقارب أصله فعولن
ثمان مرات تقاربت إذ شمروا للذهاب وحي لهم ما له من براح المتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى
غراما وضا إذ درير الهوى بالمعنى جمع تم.

-58-

06 Mil Yz A 2978/2

Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

‘Abdulmuḥsin b. Mecdiddîn Kaşşeri⁷⁰

⁷⁰ Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

Baş:(13b)

بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله علي أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان وأضمر في طي صدورهم ضروب الأوزان...وبعد فهذه كلمات لا يهجنها إلا الغبي الذي في طبعه طبع مقتضبة في تشريح مشكلات المختصر في علم العروض المنسوب إلى الإمام الفاضل الكامل أبي عبدالله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca 36a, 38b, 42a, 47b ve 50b varaklarında izah edilen bahirleri özetleyen aruz daireleri bulunmaktadır.

200x130-140x65 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 38 varaktan oluşup ay filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kenarları kahverengi meşin, üzeri ebru kağıt kaplı bir cilt içerisindedir. Cetveller ve söz başları kırmızıdır. Sayfa kenarları haşiyelidir. h.1073 (m.1668) yılında istinsah edilmiştir. Müstensihi ve istinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(51a)

..وإذا أردنا فك المتدارك من المتقارب فإبداء من لام فعولن الأول وعكسه من عين فاعلن الأول وهذا آخر ما أردنا من بيان مشكلات المختصر في علم العروض المنسوب بالأندلسي حامدا لله تع على إلهام التحقيق وهو ولي التوفيق قد وقع ألفراغ من تحرير هذا الكتاب بعون الله العزيز الوهاب في آخر جمادي الآخرة من سنة تسع وسبعين وألف تم.

-59-

06 Mil Yz A 3207/1

el-Kâfi fî 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi

ألكافي في علمي العروض والقوافي

Ebu'l-‘Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḳinâî⁷¹

(ö. 858/1454)

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

Baş:(10b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على الأنعام والشكر له على الإلهام والصلاة والسلام على سيدنا محمد خير الأنام وأله وصحبه السادة وبعد فهذه تأليف كافي في علمي العروض والقوافي والله الموفق وعليه أتوكل عليه الأول فيه مقدمة وبابان وخاتمة ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK4353/3 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

188x115-125x50 mm. boyutlarındaki bu eser 13 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 15 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sağ kapağın dört kenarı kahverengi meşin, üzeri ebru kağıt kaplı, sol kapağı düşük bir cilt içerisinde. Söz başları, duraklar ve çizgiler kırmızıdır. Sayfa kenarları açıklamalıdır. İbrahim b. Salih Tokati tarafından h.1084 (m.1673) tarihinde istinsah edilmiştir. İstinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(25a)

قال المؤلفه رحمه الله تعالى هذا آخر ما أردنا جمعه والله أحمد أولا وأخرا سرا وعلانية وصلى الله على سيدنا محمد وأله وصحبه أجمعين... هذا الكتاب بعون الله الملك العلام على أضعف العباد إبراهيم صالح التوقادي بعد الهجرة النبوية سنة أربع وثمانين وألف وأحمد لله رب العالمين تم.

-60-

06 Mil Yz A 3207/2

⁷¹ Müellif hakkında geniş bilgi için 24 numaralı esere bakınız.

Şerhu'l-'Arûzu'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

‘Abdulmuhsin b. Mecciddîn Qayşerî⁷²

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

Baş:(28b)

بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله على أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان وأضمر في طي صدورهم ضروب الأوزان... أما بعد فهذه كلمات لا يهجنها إلا الغبي الذي في طبعه طبع مقتضبة في تشريح مشكلات المختصر في علم العروض المنسوب إلى الإمام الفاضل أبي عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

188x115-130x56 mm. boyutlarındaki bu eser 23 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 28 varaktan oluşup çiçek filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sağ kapağın dört köşesi kahverengi meşin, üzeri ebru kağıt kaplı, sol kapağı düşük bir cilt içerisinde. Cetveller, söz başları, duraklar ve ana metin üzeri kırmızıdır. Sayfa kenarları açıklamalıdır.

Son:(56a)

وهذان البحران مختصان بدائرة تسمى دائرة المتفق بكسر الفاء وإنما سميت بما لإتفاق الأجزاء الخماسية في كل واحد من بحريها وهو عند الأخفش وأما عند الخليل فلها بحر واحد وهو المتقارب وهذه صورة الدائرة تم.

-61-

06 Mil Yz A 3567/7

Şerhu'l-'Arûzu'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

‘Abdulmuhsin b. Mecciddîn Qayşerî⁷³

⁷²Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

⁷³Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

Baş:(72b)

بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله على أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان وأضمر في صدورهم ضروب الأوزان...وهذه لا يهجعها إلا الغبي الذي في طبعه طبع مقتضبة في تسريح مشكلات المختصر في علم العروض المنسوب إلى الإمام الفاضل الكامل أبي عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي...

Her ne kadar eserin ismi kütüphane kayıtlarında el-Muhtaşar fî ‘İlmi’l-‘Arûz olarak geçse de kütüphanede bulunan diğer eserlerle yaptığımız karşılaştırma sonucunda bu eserin isminin Şerhu’l-‘Arûzu’l-Endelusî olduğu kanaatine vardık. Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

215x163-148x70 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 28 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı, sertabı ve kenarları bordo meşin, miklebli, ebru kağıt kaplı, mukavva bir cilt içerisindedir. Söz başları, duraklar ve söz üstleri kırmızıdır. Yaprakları rutubet lekeli. Hüseyin b. Emruze tarafından istinsah edilmiştir. İstinsah yeri ve tarihi bilinmemektedir.

Son:(100b)

وإذا أردنا فك المتدارك من المتقارب فإبداء من لام فعولن الأول وعكسه من عين فاعلن الأول هذا ما أردنا من بيان مشكلات المختصر في علم العروض الموسوم الأندلسي تم الشرح.

-62-

06 Mil Yz A 4011/4

el-‘Arûzu’l-Endelusî ve Tercemesi

ألغروض الأندلسي وترجمه سي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁷⁴

⁷⁴ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(86a)

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي المغربي أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وأله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعرىض الربع والثلثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. 89a, 90a, 91a, 92a, 93a, varaklarında izahı yapılan bahirleri özetleyen aruz daireleri bulunmaktadır. 93b ve 94a varaklarında ise 13 adet kaside ihtiva eden iki adet daire bulunmaktadır.

180x120-150x75 mm. boyutlarındaki bu eser 10 satırlı olup kırma talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 8 varaktan oluşup suyuolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Şemseli, vişne çürüğü rengi, meşin bir cilt içerisinde. Söz başları kırmızı yazılmıştır. Satır araları açıklamalıdır. Eser Arapça ve Osmanlıca'dır.

Son:(94a)

شأنه أنه منجز وعده جانب منه لجاج شأنه أنه منجز وعده جانب منه عنادي الدائرة الخامسة هي المتفقة

Eserin bu son kısmı Osmanlıca yazılmıştır.

اشبو اون اوج بيت قصيده لطيف شاکر...اي نام ظريف عصر ندمدر كه مطلعى يارکه کلوب عاشقك منزلى

قلسا جاي اتميه مي کون يوزک ديدہ لره روشنای بيتيدر مثلى سبقت أولمیان صنایع شعريه دندر.

Ebü 'Abdillah Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusi⁷⁵

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(43b)

بسم الله الرحمن الرحيم العروض علم يعر به أوزان المركبات الموزونة قال المفتقر إلى الله الغني عز وجل أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي قدس سره أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وأله وصحبه أجمعين وأسلم تسليما وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعرىض...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca 45a varağında anlatılan bahirleri özetleyen bir aruz dairesi bulunmaktadır.

220x160-160x110 mm. boyutlarındaki bu eser muhtelif satır sayılı varaklardan oluşup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 6 varaktan oluşup çiçek filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı yıpranmış meşin, kapakları desenli kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Yaprakları şirazedden kopuktur. Satır araları ve sayfa kenarlarında açıklamalar vardır. Eser Ömer b. Ali tarafından h.1219 (m.1804) yılında istinsah edilmiştir. İstinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(49a)

شأنه أنه منجز وعده فارج للكرب شأنه أنه منجز وعده جانب من عنادي شأنه أنه منجز وعده جانب من لجاخ
سنه ١٢١٩ تسع عشر ومأتان وألف...عبد الضعيف المذنب الفقير المحتاج إلى رحمة الله تعالى المجيد عمر بن
علي غفر الله ذنوبه ولوالديه ولأستاده ولجميع المؤمنين والمؤمنات...يا أرحم الراحمين.

⁷⁵ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁷⁶

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(50b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله عز وجل أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي أحمد الله وأتوكل عليه وأصلى على نبيه محمد وآله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع والثلاثين ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

220x160-180x145 mm. boyutlarındaki bu eser muhtelif satır sayılı varaklardan oluşup rika hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 7 varaktan oluşup çiçek filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı yıpranmış meşin, kapakları desenli kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindeydir. Yaprakları şirazedden kopuktur. Satır araları ve sayfa kenarlarında açıklamalar vardır.

Son:(57a)

بجر المتدارك أصله فاعلن ثمانية مرات دارك القوم تطفى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمغني جمع

-65-

06 Mil Yz A 4240/3

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁷⁷

h.549 (m.1154)

⁷⁶ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

⁷⁷ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(108a)

بسم الله الرحمن الرحيم المحتاج إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي رحمة الله عليه أتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وأله أجمعين وبعد وقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعراب الأربعة والثلاثين والضروب الثلاثة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

170x110-130x50 mm. boyutlarındaki bu eser muhtelif satır sayılı varaklardan oluşup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup harf filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Şemseli kahverengi bir cilt içerisinde. Söz başları kırmızı ile yazılmıştır. Nihayet varağında altı adet mühür bulunmaktadır.

Son:(111a)

ألتقارب أصله فعولن ثمان مرات تقاربت إذ شمروا للذهاب وحي لهم ماله من براح المتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى غراما وضا إذ درير الهوى بالمغني جمع شأنه أنه منجز وعده فارج للكرب شأنه أنه منجز وعده جانب من الجاج.

-66-

06 Mil Yz A 4539/5

el-‘Arûzu’l-Endelusî

ألعروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁷⁸

h.549 (m.1154)

⁷⁸ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(49b)

بسم الله الرحمن الرحيم... قال الإمام العلامة أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأندلسي الأنصاري رحمه الله تعالى عليه أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد المنعوت بالفصاحه والبيان وعلى أله وأصحابه رؤساء أهل الإيمان أما بعد فقد قصدت هذه المختصر أن أذكر علل الأعاريض ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. 50b, 51a ve 52a varaklarında izah edilen bahirlerin özetlerini veren aruz daireleri bulunmaktadır.

210x155-170x85 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup harf filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kahverengi meşin bir cilt içerisindedir. Konu başları ve rumuzlar kırmızı ile yazılmıştır. Sayfa kenarları haşiyelidir.

Son:(52a)

أمتداك أصله فاصل فاعل فاعل مرتين دارك القوم تطغى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمعنى جمع هذا على قول غير الخليل شأنه أنه منجز وعده فارج للكرب شأنه أنه منجز وعده جانب من لجاج شأنه أنه منجز وعده جانب من عنادي .

-67-

06 Mil Yz A 4539/7

Ḳaṣîdetu'l-Ḥazreciyye

قصيدة الخزرجية

Ziyâ ed-Dîn Ebû Muḥammed 'Abd-Allah b. Osmân el-Ḥazrecî⁷⁹

h.626 (m.1228)

ضياء الدين أبو محمد عبد الله بن عثمان الخزرجي

⁷⁹ Müellif hakkında geniş bilgi için 6 numaralı esere bakınız.

Baş:(67a)

بسم الله الرحمن الرحيم وللشعر ميزان يسمى عروضه بما النقص والرححان يديرهما الفتى وأنواعه قل خمسة عشر
كلها تألف من جزئين فرعين لا سوى وأول نطق المرء حرف محرك وأن يأت ثان قيل ذا سبب بدا خفيف متى
يسكن وإلا فضده وقل وتدا أن زدت حرفا بلا إمترا...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 1474 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca 67b varağında beş adet aruz dairesi bulunmaktadır.

210x155-125x65 mm. boyutlarındaki bu eser 17 çift sütunlu satır sayısına sahip olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup marka filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kahverengi meşin bir cilt içerisindedir. Konu başları ve aruz kalıpları kırmızıdır. Sayfa kenarları haşiyelidir.

Son:(71a)

..والأفعاد تنويع العروض بكامل وقل مثل التحرير في الضرب حيث جا وقد كملت ستا وتسعين فالذي توسط في
ذا العلم توسعه حبا ويسأل عبد الله ذا الخزرجي من مطالعها إتخافه منه بالدعا.

-68-

06 Mil Yz A 4551

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁸⁰

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(2b)

⁸⁰ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقيه إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي أحمد
الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وأله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل
الأعراب الأربعة والثلاثين والضروب الثلاثة والستين...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

212x154-135x65 mm. boyutlarındaki bu eser 15 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Eser kırmızı karton kap içerisinde. Söz başları ve duraklar kırmızı yazılmıştır. Sayfa kenarları açıklmalıdır. Yaprakları nem lekeli.

Son:(5b)

أمتدرك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطغى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمعنى جمع تمت الرسالة بعونه تعالى

-69-

06 Mil Yz A 4645/6

el-‘Arûzu’l-Endelusî

ألعروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁸¹

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(24b)

⁸¹ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

قال الفقير إلى الله الغني عز وجل أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأندلسي أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وآله وصحبه أجمعين وبعد قد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعارض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

205x135 mm. boyutlarındaki bu eser muhtelif satır sayılı varaklardan oluşup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 2 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Eser ciltsizdir.

Son:(26a)

أجئت أصله مستفعلن فاعلاتن فاعلاتن مرتين اجئت أن لاح ضوء اجلو به ليل بعدي المتقارب فعولن ثمان مرات تقاربت إذ شمروا للذهابي وحي لهم ماله من براحي المتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى غراما وضا إذ درير الهوى بالمعنى جمع والحمد لله الاعام والصلوة على الله خير الأنام.

-70-

06 Mil Yz A 4840/3

el-'Arûzu'l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî⁸²

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(44b)

⁸² Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وأله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع والثلاثين...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

205x140 mm. boyutlarındaki bu eserin satır sayısı varaklara göre değişiklik arz etmekte olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 2 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Harap olmuş bordo meşin bir cilt içerisindeydir. Yaprakları rutubet lekeliydir. Söz başları kırmızı yazılmıştır.

Son:(46b)

أمتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفي غراما وضاً إذ درير الهوى بالمغني جمع تمت الرسالة بعون الله الوهاب.

-71-

06 Mil Yz A 4864/1

el-‘Arûzu’l-Endelusî

ألغروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muhammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁸³

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(3b)

⁸³ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله بن محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي
أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وأله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذه المختصر أن أذكر
علل الأعرىض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. 5a varağında bahirleri özetleyen bir aruz dairesi ve bu daireyi açıklayan bir haşiye bulunmaktadır.

230x180-140x80 mm. boyutlarındaki bu eserin satır sayısı varaklara göre değişiklik arz etmekte olup harekeli nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup taç filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Dört köşe vişne rengi meşin kaplı, mıklebli, kapakları ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Söz başları kırmızıdır.

Son:(7b)

..تقاربت إذ شمروا إلى ظلهم هوى المتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى غراما وضاء إذ دربر الهوى
بالمعنى جمع شأنه أنه منجز وعده فارج للكرب شأنه أنه منجز وعده جانب من لجاح شأنه أنه منجز وعده جانب
من عنادي قد تم هذا المختصر بعناية الله تعالى.

-72-

06 Mil Yz A 4864/2

Şerhu'l-'Arûzu'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

'Abdulmuhsin b. Mecciddîn Kayşerî⁸⁴

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

Baş:(9b)

⁸⁴ Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله على أن أقصر سلامة الطبع على نوع الإنسان وأضمر في طي صدورهم ضرب الأوزان... أما بعد فهذه كلمات لا يهجنها إلا المعنى الذي في طبعه طبع مقتضية في تشريح مشكلات المختصر على علم العصر وفي العروض المنسوب إلى الإمام الفاضل أبي عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

230x170-140x90 mm. boyutlarındaki bu eser 15 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 37 varaktan oluşup taç filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Dörtköşe kahverengi meşin, mıklebli, kapakları ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. Söz başları ve çizgiler kırmızıdır.

Son:(46b)

..إذا أردنا فك المتدارك من المتقارب فإنه من لام فعولن الأول وعكسه من عين فاعلن الأول وهذا آخر ما أردنا من بيان مشكلات المختصر في علم العروض الموسوم بالأندلسي ما مديد الله على إلهام التحقيق وهو ولي التوفيق تمت بعون الله.

-73-

06 Mil Yz A 4873/1

Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

'Abdulmuhsin b. Mecciddîn Kayşeri⁸⁵

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

Baş:(3b)

⁸⁵ Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن هذا الكتاب شرح أندلسي الرحيم أحمد الله على أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان أضر
في طبي صدورهم ضروب الأوزان... أما بعد فهذه كلمات لا يهجنها إلا الغي الذي في طبعه طبع مقتضية في
تسريح مشكلات المختصر في علم العروض المنسوب إلى الإمام الفاضل الكامل أبي عبد الله محمد المعروف بأبي
الجيش الأنصاري الأندلسي...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

220x158-165x105 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 26 varaktan oluşup harf filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kenarları vişne rengi yıpranmış meşin, üstü ebru kağıt kaplı şirazesini bozuk mukavva bir cilt içerisinde. Söz başları ve satır aralarındaki çizgiler kırmızıdır. Eserin sonunda Türkçe açıklamalar vardır.

Son:(29b)

Eserin bu son kısmı Türkçedir:

..مثلا فاعلاتن بين التاء والنون بر ألف ايتدوك فاعلاتان اولر صكره فاعليتان نه نقل اولنور بو علتته تسبيع جره
مسبع تسمية أولنور والسلام.

-74-

06 Mil Yz A 4873/2

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillâh Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁸⁶

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

⁸⁶ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Baş:(30b)

هذا بسم الله الرحمن الرحيم كتاب أندلسي من علم العروض قال المفتقر إلى الغني أبو عبد الله محمد المعروف الأنصاري الأندلسي المغربي رحمة الله عليه أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وآله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعراب الأربعة والثلاثين والضروب الثلاثة الستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca eserin 32a, 32b, 34a, 35b ve 36a varaklarında aruz daireleri bulunmaktadır.

220x158 mm. boyutlarındaki bu eser muhtelif satır sayısına sahip varaklardan müteşekkil olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 6 varaktan oluşup harf filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kenarları yıpranmış vişne rengi meşin, üstü ebru kağıt kaplı şirazesini bozuk mukavva bir cilt içerisinde. Söz başları ve satır aralarındaki açıklamalar kırmızıdır.

Son:(36a)

ألتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفئ غراما وضاء إذ درير الهوى بالمغني جمع صدر المتدارك صدر المتقارب دائرة المتفقه...الأجزاء.

-75-

06 Mil Yz A 4912/5

Kaşîdetu'l-Ḥazreciyye

قصيدة الخزرجية

Ḥizyâ ed-Dîn Ebû Muḥammed 'Abd-Allah b. Oṣmân el-Ḥazrecî⁸⁷

h.626 (m.1228)

ضياء الدين أبو محمد عبد الله بن عثمان الخزرجي

Baş:(57b)

⁸⁷ Müellif hakkında geniş bilgi için 6 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم وللشعر ميزان تسمى عروضه بها النقص والرجحان يدر بهما الفتى وأنواعه قل خمس عشر
كلها تؤلف من جزئين فرعين لا سوى وأول نطق المرء حرف محرك فإن يأت ثان قيل ذا سبب بدا خفيف متى
يسكن وإلا فضده وقل وتدان زدت حرفا بلا إمترا ...

Eserin içeriği ile ilgili detaylı bilgi 06 HK 1474 demirbaş numaralı eserde verilmiştir.
Eserin 58a varağında beş adet aruz dairesi bulunmaktadır.

220x167-150x85 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup kopça filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Köşebent ve şemseli, sırtı onarım görmüş kahverengi meşin bir cilt içerisinde. Söz başları ve duraklar kırmızı, sayfa kenarları haşiyelidir. H.1115 (m.1703) yılında istinsah edilmiştir. Müstensihi ve istinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(62b)

وتحريرها الابطاء لفظا ورجحوا ومعنى ويزكوا قبحه كلما دنى والأفعاد تنويع العروض بكامل وقل مثل التحرير في
الضرب حيثما وقد كملت ستا وتسعين فالذي توسط في ذا العلم توسعه حبا ويسال عبد الله الخزرجي منه
مطالعها إتخافه منه بالدعا تمت الرسالة سنة ١١٥

-76-

06 Mil Yz A 4912/6

Şerhu'l-Ebyât mine'l-Kaşîdeti'l-Ĥazreciyye

شرح ابیات من القصيدة الخزرجية

Şadre'ş-Şeri'a eṣ-Şânî 'Ubeydullah b. Mes'ûd⁸⁸

⁸⁸ Tam adı 'Ubeydullâh b. Mes'ud b. Maḥmûd b. Aḥmed b. 'Ubeydillâh el-Buḥârî el-Maḥbûb el-Ĥanefî Şadru'ş-Şerî'a el-Eşğâr'dır. Fıkıh, usul, cedel, hadis, tefsir, kelim, nahiv, dil, edebiyat, beyan ve mantık ilimlerinde söz sahibidir. Şerhu Viḳâyeti'r-Rivâyeti fî Mesâilî'l-Hidâyeti lişadri'ş-Şerî'ati'l-Evvel, el-Viṣâḥ fî'l-Me'âni ve'l-Beyân, Ta'dîlu'l-'Ulûm fî'l-Kelâm önemli eserlerindedir. Daha geniş bilgi için bk. Kehhâle, a.g.e., II, 355; ez-Ziriklî, a.g.e., IV, 197-198.

صدر الشريعة الثاني عبيد الله بن مسعود

Baş:(63b)

بسم الله الرحمن الرحيم هذه خمسة ابيات بعدد دوائر العروض لمصنف هذه الرسالة مشتملا على أصول البحور الستة عشر وهو الإمام إلهام مولانا صدر الشريعة البخاري رحمه الله عليه أطل مدتي بسط المدى منك مأمول أنل عدتي كف العدى عنك مسأول...

Müellifin ve eserin ismi dibaceden alınmıştır. Müellif esere Besmele ile başlamış ve aruz bahirlerinin on altı adet olduğunu zikretmiştir. Daha sonra el-Ḥazrecî'nin el-Ḥaşîdeti'l-Ḥazreciyye isimli eserinden örnek kasideler verip bu kasideler üzerinde aruz bahirlerini izah etmiştir.

220x167-155x90 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 1 varaktan oluşup kopça filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Köşebent ve şemseli, sırtı onarım görmüş kahverengi meşin bir cilt içerisinde. Söz başları ve durakları kırmızıdır. Sayfa kenarları haşiyelidir.

Son:(64a)

..فالمقتضب وهو مفعولات مستفعلن مستفعلن في كل مصراع والبيت الخامس وهو الدائرة الخامسة فإذا ابتدأت منه تقاربه فالتقارب وهو فعولن ثمان مرات فإذا ابتدأت منه راكضا...بتقاربه فالركض وهو فاعلن ثمان مرات تمت الرسالة بعون الله وتوفيقه.

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁸⁹

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(32b)

هذا مكتب أندلسي بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وآله أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعراب الأربعة والثلاثين والضرب الثلاثة والستين خاصة ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

200x155-127x67 mm. boyutlarındaki bu eser 15 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı tamir görmüş, miklebli, kapakları yıpranmış, desenli kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Söz başları ve söz üstleri kırmızıdır. Yaprakları rutubet lekeli. Sayfa kenarları ve satır araları açıklamalıdır.

Son:(36b)

..ألبحر المتدارك أصله فاعلن ثما مرات دارك القوم تطغى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمعني جمع تمت الرسالة الأندلسي من علم العاروض.

-78-

06 Mil Yz A 5173/2

Şerḥu’t-Teysîri’d-Dâfi‘ li’l-Dâhiye fî Taḥşîli ‘İlmeyi’l-‘Arûz ve’l-Ḳâfiye

شرح التيسير الدافع للداهية في تحصيل علمي العروض والقافية

İbnu’l-Ḥâṭib ‘Abdullâh b. ‘Alî⁹⁰

⁸⁹ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

⁹⁰ Kaynaklarda İbnu’l-Ḥâṭib ‘Abdullâh b. ‘Alî ile ilgili bilgi bulunamamıştır.

ابن الخاطب عبدالله بن علي

Baş:(30b)

بسم الله الرحمن الرحيم أن أحق ما ينظم في سلك التقدير وسمط التحرير التقرير البيان باللسان والتحرير البيان بالقلم والسمط الخيط ما دام فيه الحزر وإلا فهو سلك بالتقديم حمدا لله تعالى على ما أتقن نظام العالم النظام الخيط الذي ينظم به اللؤلؤ...

Eser ‘Abdullatîf b. ‘Alî b. İbrâhîm’in Teysîri’ d-Dâfi‘ li’l-Dâhiye fî Taşşîli ‘İlmeyi’l-‘Arûz ve’l-Kâfiye isimli kitabı üzerine yazılmış bir şerhtir. Şarih bu eseri şerh ederken öncelikli olarak ‘Abdullatîf b. ‘Alî b. İbrâhîm’in ifadelerine yer vermiş hemen arkasından kendi izahlarını yapmıştır.

230x165-170x92 mm. boyutlarındaki bu eser 21 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 31 varak olup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı bordo meşin, kapaklar ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. Söz başları ve söz üstleri kırmızı, yaprakları rutubet lekeli.

Son:(61a)

.. هذا آخر ما أوردنا إيراداً في هذه الأوراق بعون الله الملك العليم الخلاق الرزاق فله الحمد والمنة وعلى رسوله محمد أفضل الصلوة والتحية تمت بلفظه الخفيف.

-79-

06 Mil Yz A 5673/2

‘İlmu’l-‘Arûz

علم العروض

Müellifi bulunamamıştır.

Baş:(6a)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله ذي الطول والنقمة والصلاة والسلام على نبي الرحمة القائل أن من الشعر لحكمة
أما بعد وهذا تعليق لطيف على الرامزه في علمي العروض والقافية للشيخ عبد الله ضياء الدين الخزرجي... يحل
ألفاظها ويفهم به إنشاء الله تعالي مقاصد ناظمها قلا الناظم برحمه الله الدائم...

Žiyâ ed-Dîn Ebû Muḥammed ‘Abd-Allah b. Osmân el-Ḥazrecî’nin Kaşîdetu’l-Ḥazreciyye isimli eseri üzene yazılmış bir şerhtir. Eserin ismi aruz ilmi ile ilgili olmasından dolayı bu şekilde takdir edilmiştir. Müellif öncelikli olarak el-Ḥazrecî’nin ifadelerini zikretmiş ardından bu ifadeleri detaylı bir şekilde izah etmiştir.

207x147-145x80 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 2 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı yeşil bez kaplı, kapakları yıpranmış desenli kağıt kaplı, harap halde mukavva bir cilt içerisinde. Söz üstleri kırmızı, yaprakları rutubet lekeli.

Son:(7b)

.. وقد ألحق النواحي هنا بيتا ذكر فيه عدد ما في كل دائرة من البحور المستعملة على الترتيب وهو... واثنان ثم
ثلاثة... ثم الأخير على... إشارة لدائرة المختلف عن إشارة إلى أنها... الأجزاء والألف من... إشارة إلى صابت و
الباء... فعلم أن أول البحر الدائرة وهو الطويل وزنه فعولن مفاعيلن أربع مرات.

-80-

06 Mil Yz A 5673/6

el-Kâfi fî ‘İlmeyi’l-‘Arûz ve’l-Ḥavâfi

الكافي في علمي العروض والقوافي

Ebu’l-‘Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḥinâî⁹¹

(ö. 858/1454)

⁹¹ Müellif hakkında geniş bilgi için 24 numaralı esere bakınız.

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

Baş:(34b)

هذا كتاب العروض والكفایه بسم الله الرحمن الرحيم أحمد لله على الإلهام والشكر له على الأنعام والصلاة والسلام على سيدنا محمد خير الأنام وعلى أله وصحبه السادة الأعلام وبعد فهذه تأليف كافي في علمي العروض والقوافي والله الموفق عليه التوكل والأول فيه مقدمة وبابان...

Her ne kadar eserin ismi kütüphane kayıtlarında Risâle fî ‘İlmi’l-‘Arûz ve’l-‘Qavâfi olarak geçse de kütüphanede bulunan diğer nüshalarla yaptığımız karşılaştırma sonucunda bu eserin Ebu’l-‘Abbâs Ahmed b. Abbâd el-‘Qinâi’ye ait olan el-Kâfi fî ‘İlmeyi’l-‘Arûz ve’l-‘Qavâfi olduğu kanaatine vardık. Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 4353/3 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

207x147-190x93 mm. boyutlarındaki bu eser 18 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı yeşil bez kaplı kapakları desenli kağıt kaplı, harap halde, mukavva bir cilt içerisinde. Söz başları ve söz üstleri kırmızıdır. Yaprakları rutubet lekeli.

Son:(39b)

.. وسناد الإشباع إختلاف حركة التوخييل كقوله هم طردوا منها بيتها صبحت بلى بواد من تامة غابر وهم منعوها من قضاة كلها ومن مضمم الخمس عند النعاور سناد الحذو إختلاف حركة ما قبل الردف كقوله لقد الج الخباء على جوار كان عيونهن عيو عيني كأني بين خافيتي عقارب بريد حمامة من يوم عيني.

-81-

06 Mil Yz A 5695/1

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁹²

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(2b)

قال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وآله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca eserin 4b, 5b, 6a ve 7a varaklarında bahirleri özetleyen aruz daireleri bulunmaktadır.

210x160-180x100 mm. boyutlarındaki bu eser 23 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Harap halde, siyah meşin bir cilt içerisindedir. Yaprakları rutubet lekeli. h. 1115 (m.1703) yılında ‘Abdulcemîl b. ‘Alî tarafından Muḥyiddîn Efendi medresesinde istinsah edilmiştir.

Son:(7b)

بحر المتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفئ غراما وضا إذ درير الهوى بالمعنى جمح دائرة المتفق بكسر الغاء تاريخ سنه ١١٥ تم بالخير كاتبه عبد الجميل بن على في مدرسة محي الدين أفندي

-82-

06 Mil Yz A 5695/2

Şerḥu’l-‘Arûzu’l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

Müellifi bulunamamıştır.

Baş:(8b)

⁹² Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين الحمد لله جعل بحر العلم ... أعلى بسيط الطباع لخواص الإنسان ومنهم
بوافر العقل وكامل في الطبع وطويل من الرأي وضروب من العرفان والصلوة والسلام على نبيه محمد الذي ناط
أسباب الأخرات...

Eserin dibacesinden anlaşıldığı üzere el-Endelusî'nin 'Arûzu'l-Endelusî adlı eseri üzerine yazılmış bir şerhtir. Müellif esere Besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır. Daha sonra el-Endelusî'nin ifadeleri altı çizilmiş bir şekilde zikredilerek bu ifadeler izah edilmiştir. Eserin 16b, 19b, 22a ve 26a varaklarında anlatılan aruz bahirlerinin özetini veren daireler bulunmaktadır.

210x160-180x105 mm. boyutlarındaki bu eser 23 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 20 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Harap halde, sitah meşin bir cilt içerisinde. Yapraklar rutubet lekeli. H.1154 (m.1741) tarihinde Muhyiddin Efendi tarafından istinsah edilmiştir. İstinsah yeri ve müellifi bilinmemektedir.

Son:(28a)

قد تم هذه النسخة في يوم الأحد في وقت بين الصلوتين في سنته طافق في ربيع الآخر... في مدرسة محي الدين
أفندي سنة تاريخ ١١٥٤

-83-

06 Mil Yz A 5695/5

el-'Arûz

العروض

İsmâ'îl b. Hammâd el-Cevherî⁹³

إسماعيل بن حماد الجوهري

⁹³ Tam adı İsmâ'îl b. Hammâd el-Cevherî el-Fârâbî Ebû Naşr Luğavî olan müellif edebiyatçı olmasının yanı sıra hat sanatına da hakimdir. Aslen Fârâb'lıdır. Irak'ta Ebû 'Alî el-Fârisî ve Ebû Sa'îd es-Sîrâfî'den Arapça dersi almıştır. h.393 (m.1003) yılında Nişabur'da vefat edene kadar tedris, telif ve hat talimiyle iştigal etmiştir. 'Tâcu'l-Luğa ve Şihâhu'l-'Arabiyye, Kitâbu'l-Muqaddime fi'n-Nahv ve ele aldığımız Kitâbun fi'l-'Arûz önemli eserleridir. Daha geniş bilgi için bk. Kehmâle, a.g.e, I, 362; ed-Dîmeşqî, a.g.e., IV, 497.

Baş:(90b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد وآله الطاهرين العرّوض ميزان الشعر وهي ترجمة
عن ذوق الطباع السليمة وفوايدها ثلث احدها أن يستعين بها من خأنه الذوق وثانيها أن يعرف بها مقارنة القرآن
للشعر ومباينته له...

Eserin ve müellifin ismi eserin baş tarafında bir başlık olarak zikredilmiştir. Müellif eserine Besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır. Ardından aruzun ıstılâhî manasını vermiş ve faidelerinden bahsetmiştir. Daha sonra el-Ḥalîl'in aruz bahirlerin on beş olarak kabul ettiğini, mütedârik bahrinden söz etmediğini anlatmış ve kıti', zihâf, zarb gibi aruzla ilgili ıstılahların anlamlarını vermiştir. Devamında ise sırasıyla Tavîl, Medîd, Basît, Serî', Vâfir, Kâmil, Hezec, Recez, Ḥaffif, Remel, Mużârî', Müteḳârib ve Mütedârik bahirlerini incelemiş, bu bahirlerle ilgili örnek beyitler vererek taḳti'lerini yapmış ve zihaflarını anlatmıştır.

210x160-130x60 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 17 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Harap halde siyah meşin bir cilt içerisindedir. Söz başları kırmızıdır. Yaprakları rutubet lekeli.

Son:(107b)

وبحوز في ضربه الترفيل فينقل إلى فعلاتن وبيته دار سعدي بشجر عمان قد كساها البلى الملوان عروضه وضربه
مخبونان مرفلان والله أعلم والحمد لله تعالى وحده وحسبنا الله ونعم الوكيل نعم المولى ونعم النصير تم.

-84-

06 Mil Yz A 5695/6

el-Kâfi fî 'İlme'î'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi

ألكافي في علمي العروض والقوافي

Ebu'l-'Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḳinâi⁹⁴

⁹⁴ Müellif hakkında geniş bilgi için 24 numaralı esere bakınız.

(ö. 858/1454)

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

Baş:(110b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على الأنعام والشكر له على الإلهام والصلوات والسلام على سيدنا محمد خير الأنام وأله وصحبه السادة الأعلام وبعد فهذا تأليف كافي في علمي العروض والقوافي والله الموفق وعليه التوكل الأول فيه مقدمة وبابان وخاتمة ...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 4353/3 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

210x160-152x77 mm. boyutlarındaki bu eser 23 satırlı olup harekeli nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Harap halde, siyah meşin bir cilt içerisinde. Söz başları ve söz üstleri kırmızı, yaprakları rutubet lekeli.

Son:(114b)

..وسناد التوجيه إختلاف حركة ما قبل الروى المقيد كقوله وقاتم الأعماق حاوى المخترق ألف شتى ليس بالداعي شد به عنها شد الربع السحق هذا آخر ما أوردنا جمعه والله الحمد أولا وآخر سرا وعلاقيه وصلّى على سيدنا محمد وأله وصحبه أجمعين والحمد لله رب العالمين تمت.

-85-

06 Mil Yz A 5835

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁹⁵

h.549 (m.1154)

⁹⁵ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(1b)

عاروض بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على محمد وأله أجمعين وبعد فقال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي قصدت في هذه المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

180x125-120x65 boyutlarındaki bu eser muhtelif satır sayısına sahip varaklardan müteşekkil olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 6 varaktan oluşup abadi kağıt üzerine yazılmıştır. Cildi bulunmayan bu eserin sonu eksiktir. Söz başları kırmızı yazılmış, sayfa kenarlarına açıklamalar yapılmıştır. Eserin sayfaları bet lekelidir.

Son:(6b)

..المتقارب أصله فعولن فعولن فعولن مرتين تقاربت إذ شمروا للذهاب وحي لهم ماله من براح تقاربت إذ شمروا للذهاب وحي لهم ماله من ذهاب...ألتدارك أصله فاعلن فاعلن فاعلن مرتين دارك القوم تطغى غراما وضا إذ درير الهوى بالمعني جمح شأنه أنه منجز.

-86-

06 Mil Yz A 5845

Şerḥu'l-'Arûzu'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

‘Abdu'l-Muḥsin b. Mecdiddîn Kayserî⁹⁶

⁹⁶ Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

Baş:(1b)

بسم أله الرحمن الرحيم أحمد الله على أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان وأضمر في طي صدورهم ضروب الأوزان وحلاهم بنتائج فكر ترمي على الله لى المنشورة في أحشاء البحور بل ترمي بالفرايد المنظومة في قلايد لحوار الحور حمدا دائما غير مقطوع...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

190x140-130x55 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 10 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Ciltsizdir. Söz başları ve söz üstleri kırmızıdır. Yaprakları rutubet lekeli.

Son:(10b)

Eserin sonu eksiktir. Ancak var olan varakların sonuncusu şu şekilde bitmektedir:

.. فك البحور بعضها عن بعض وفاعلاتن الذي هو جزء المديد محكوم عليه بأنه مركب من سببين خفيفين بينهما وتد مجموع و فاعلاتن الذي هو جزء المضارع مركب من وتد مفروق بعده سببان خفيفان فطل واحدهم مستفعلن.

-87-

06 Mil Yz A 5903/2

Risâle fi'l-'Arûz

رسالة في العروض

Müellifi bulunamamıştır.

Baş:(4b)

هذا كتاب عروضية بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذي تفاعليل أبدا تنامن أوناد الأعصاب ونواصل
القطام...وبعد فلما كان تحفة شاهدي عليه رحمة الهادي متداولة بين المحصلين مطلوبة عند المتدئين و كانت
مشملة على بحور مختلفة ...

Eserin ismi başlangıç varağından alınmıştır. Müellif esere besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır. Ardından aruz ile ilgili ıstılahî bilgiler verdikten sonra örnek kasideler ile aruz bahirlerini açıklamıştır.

207x135-140x70 mm. boyutlarındaki bu eser 18 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Ciltsiz olan bu eserin söz başları kırmızı, sayfa kenarları haşiyeli ve yaprakları rutubet lekeli. Ahmed b. Hasan tarafından h.1189 (m.1775) tarihinde istinsah edilmiştir. İstinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(9a)

القطعة الثامنة والعشرون في بحر الرمل المسدس المخدوف وهو فاعلاتن فاعلاتن فاعلن مرتين والأصل فاعلاتن في
الكل...تم كتب تلك الأسماء في هذه الرسالة يجب تطبيقي على تلك الكتب واعتقدت أن م يخالف ماكتتا من
الأسماء .

-88-

06 Mil Yz A 6241/1

el-'Arûzu'l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî⁹⁷

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

⁹⁷ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Baş:(2b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي أحمد
الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وآله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل
الأعاريض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

170x120-115x70 mm. boyutlarındaki bu eser 15 satırlı olup harekeli nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı kırmızı meşin, kapakları ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. Söz başları ve söz üstleri kırmızı yazılmıştır. Yaprakları rutubet lekeli.

Son:(5b)

ألبحر المتقارب أصله فعولن فعولن فعولن مرتين... تقاربت إذ شمروا للذهاب متى إبعدوا الصب لم سعد
تقاربت إذ شمروا وليبيت داعى الولد تقاربت إذ شمروا إلى ظلهم أوى البحر المتدارك أصله فاعلن فاعلن فاعلن
فاعلن مرتين دارك القوم تطغى غراما وضا إذ درير الهوى بالمعنى جمع.

-89-

06 Mil Yz A 6626/2

el-‘Arûzu’l-Endelusî

ألغروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillah Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî⁹⁸

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(16b)

⁹⁸ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين قال الفقير إلى الله الغني أبو عبدالله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي المغربي أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وأله أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعارض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca eserin 18a, 18b ve 19b varaklarında izah edilen bahirlerin özetlerini veren daireler bulunmaktadır.

203x137-153x85 mm. boyutlarındaki bu eser 21 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Zencirekli, köşebentli kahverengi meşin bir cilt içerisindedir. Söz başları ve daireler kırmızı yazılmıştır.

Son:(19b)

ألبحر المتقارب أصله فعولن فعولن فعولن فعولن مرتين... تقاربت إذ شمروا ولنبيت داعي الوله تقاربت إذ شمروا إلى ظلهم أوى البحر المتدارك فاعلن فاعلن فاعلن مرتين دارك القوم تطفى غراما وضاء إذ درير الهوى بالمعني جمح الدائرة المتفقة تمت الرسالة الأندلسي من علم العروض.

-90-

06 Mil Yz A 6626/3

el-Kâfi fî 'İlmei'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi

ألكافي في علمي العروض والقوافي

Ebu'l-'Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḳinâi⁹⁹

(ö. 858/1454)

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

Baş:(20b)

⁹⁹ Müellif hakkında geniş bilgi için 24 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين الحمد لله على الأنعام والشكر له على الإلهام والصلوة والسلام على سيدنا محمد خير الأنام وعلى آله وصحبه السادة الأعلام وبعد فهذا تأليف كافي في علمي العروض والقوافي والله الموفق وعليه التوكل الأول فيه مقدمة وبابان وخاتمة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 4353/3 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

203x137-150x94 mm. boyutlarındaki bu eser muhtelif satır sayısına sahip varaklardan müteşekkil olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Zencirekli, köşebentli, kahverengi meşin bir cilt içerisindedir. Söz başları kırmızıdır.

Son:(25a)

..وسناد التوجيه إختلاف حركة ما قبل الروى المقيد كقوله وقاتم الأعماق خاوي المخترق ألف شتى ليس بالراعي الحمق شذا به عنها الربع السحق قال مؤلفه رحمه الله تعالى هذا آخر ما أوردنا جمعه فله الحمد أولا وأخرا سرا وعلانية وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه أجمعين ... والحمد لله رب العالمين

-91-

06 Mil Yz A 6808/2

Şerhu'l-'Arûzu'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

‘Abdulmuhsin b. Mecciddîn Kayşerî¹⁰⁰

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

Baş:(123b)

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين أحمد الله على أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان وأضمر في طي صدورهم ضروب الأوزان... أما بعد فهذه كلمات لا يحسنها إلا الذكي الذي في ذهنه نبع ولا يهجنها إلا الغبي

¹⁰⁰ Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

الذي في طبعه طبع مقتضية في تشريح مشكلات المختصر في علم العروض المنسوب إلى...أبي عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca eserin 154a, 158a, 162b, 170b, 175a ve 176a varaklarında aruz daireleri bulunmaktadır.

210x145-145x70 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 53 varak olup mantar filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kenarları koyu kahverengi meşin, salbek şemseli, miklebli sırtı yıpranmış kapakları yeşil mukavva bir cilt içerisinde. Söz başları, çizgiler ve cetveller kırmızı, tüm sayfalar cetvellidir. Halil b. Salih tarafından h.1223 (m.1808) yılında istinsah edilmiştir. İstinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(176a)

إذا أردنا فك المتدارك من المتقارب فإبداء من لام فعولن الأول وعكسه من عين فاعلن الأول وهذا ما أوردناه من بيان مشكلات المختصر في علم العروض الموسوم بالأندلسي...تم تنميق الشرح للمحسن القيصري رحمه الله تع على رسالة الأندلسي على يد العبد الفقير إلى الله الغني خليل بن صالح بن محمد...في شهر جمادى الأول سنة ثلثة وعشرين ومأتين وألف من هجرة...الأبرار والأخيار. دائرة المختلفة بحر بسيط.

-92-

06 Mil Yz A 6923

Şerḥu'l-'Arûzi'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

‘Abdulmuḥsin b. Mecdiddîn Kayşerî¹⁰¹

h.755 (m.1354)

عبدالمحسن بن مجدالدين قيصري

¹⁰¹Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

Baş:(2b)

بسم الله الرحمن الرحيم قوله قال المفتقر إلى غالباً أقول لا بد قبل الشروع من تمهيد... يطلع المبتدى بها على كمية
البحور المتفق عليها المتداولة بين البلغاء من شعراء العرب وعلى كمية أعاريضها وضروبها إجمالاً وعلى كشف معنى
العلة والزخاف في إصطلاح... هذا الفن...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. 20a, 22b, 25b, 31b ve 35a varaklarında aruz daireleri bulunmaktadır.

206x151-153x60 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 33 varaklı olup üzüm salkımı filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı kopmak üzere, kapakları ebru kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Söz başları, cetvel ve çizgiler kırmızıdır.

Son:(35a)

.. إذا أردت فك المتدارك من المتقارب فإبداء من لام فعولن الأول وعكسه من عين فاعلن الأول وهذا آخر ما
أوردنا من بيان مشكلات المختصر في علم العروض الموسوم بالأندلسي حامد لله تعالى... وأفضل الصلوات و
أكمل التحيات على رسوله المصطفى محمد صلى الله عليه وسلم وأله وصحبه أجمعين تم

-93-

06 Mil Yz A 7234/3

el-'Arûzu'l-Endelusî
العروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî¹⁰²

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

¹⁰² Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Baş:(71b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال المفيقر إلى الله عز وجل أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي
أحمد الله تعالى وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وآله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن
أذكر على الأريض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

200x135-145x90 mm. boyutlarındaki bu eser 11 satırlı olup harekeli nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 6 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı bordo meşin, kapakları yeşil kağıt kaplı mukavva ciltlidir. Söz başları kırmızıdır.

Son:(77a)

..ألتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى غراما وضا إذ درير الهوى بالمغني جمح هذا على قول خليل
شأنه أنه منجز وعده فارج للكرب شأنه أنه منجز وعده جانب من لجاح شأنه أنه منجز وعده جانب من عنادي
تمت العروض بعون الله الملك الوهاب.

-94-

06 Mil Yz A 7236/9

el-'Arûzu'l-Endelusî

ألعروض الأندلسي

Ebû 'Abdillâh Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî¹⁰³

h.549 (m.1154)

أبو عبدالله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(234b)

¹⁰³ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

بسم الله الرحمن الرحيم قال المفتقر إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأندلسي المغربي أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وأله وأصحابه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعرىض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca eserin 235a varağında aruz dairesi bulunmaktadır.

230x145-155x70 mm. boyutlarındaki bu eser 25 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 2 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Çiçek kabartmalı koyu bordo meşin bir cilt içerisindedir. Söz başları kırmızıdır. Sayfa kenarlarında açıklamalar vardır. Hasan b. Mustafa tarafından istinsah edilmiştir. İstinsah yeri ve tarihi belli değildir.

Son:(235b)

..أبسط رجاء لوصل كذبت فيه ظنون ترد الساهي أبسط رجاء مع الأوجال وارقب نضارة غصن زاوي... شأنه أنه منجز وعده جانب من لجاج شأنه أنه منجز وعده جانب من عنادي تمت الرسالة الأندلسية بعناية الملك المقدسية هذا على قول خليل كتبه المفتقر حسن بن مصطفى بن إسماعيل.

-95-

06 Mil Yz A 7328/3

el-‘Arûzu’l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillâh Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusî¹⁰⁴

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(5a)

¹⁰⁴ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

هذا كتاب أندلسي من علم العروض بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وآله أجمعين قال الفقير إلى الله الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي رحمة الله عليه وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

211x150-163x110 mm. boyutlarındaki bu eser 11 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup üç ay filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Eser ciltsizdir. Yaprakları rutubet lekeli. Söz başları kırmızıdır. Sayfa kenarları açıklmalıdır.

Son:(8a)

أمتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى غراما وضاً إذ درير الهوى بالمعنى جمع تمت الرسالة هذا على رأي الخليل بعون الله الوهاب.

-96-

06 Mil Yz A 7328/4

Risâle fi Ḥaḳḳi'l-'Arûz

رسالة في حق العروض

Müellifi bulunamamıştır.

Baş:(10a)

هذا رسالة في حق العروض بسم الله الرحمن الرحيم و منه العصمة الحمد لوليه والصلوة على نبيه وعلى آله وأصحابه المتأدبين بأدابه قوله صبت على مصائب لو أنها البيت قيل بجره رجز هذا أمر مجيب لا ينبغي أن يقع فيه أديب...

Eserin adı başlangıç varağından alınmıştır. Müellif eserine Besmele, hamdele ve salvele ile başlamış, sonrasında ise kısaca aruza dair bahirleri zikretmiş, bu bahirlerin tefileleri ile ilgili bilgiler vermiş ve beyitlerle örneklendirmiştir.

211x150-163x110 mm. boyutlarındaki bu eser 11 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 2 varaktan oluşup üç ay filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Ciltsizdir. Söz başları ve söz üstleri kırmızıdır. Yaprakları rutubet lekeli.

Son:(11b)

Eserin nihayet varlığında rutubet lekeleri bulunduğu için son kısmının tamamı okunmamaktadır. Okunabilen kısımları şu şekildedir:

.. هذا أوان كان لصدوره عن هذا... لكنه إذا صادف القبول منه يكون أمرا خطيرا... والمستول من لطفه البهي أن ينظر اليه بعين العناية في البداية والنهاية تمت الرسالة بعون الله الملك المنان.

-97-

06 Mil Yz A 7328/5

Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusi

شرح العروض الأندلسي

'Abdulmuhsin b. Mecdiddîn Kayşeri¹⁰⁵

h.755 (m.1354)

عبدالمحسن بن مجد الدين قيصري

Baş:(12a)

هذا الكتاب شرح أندلسي بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله على أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان وأضمر في طي صدورهم ضروب الأوزان... أما بعد فهذه كلمات لا يهجنها الا العبي الذي في طبعه طبع مقتضبة في تشريح مشكلات المختصر في علم العروض المنسوب إلى الإمام الفاضل الكامل أبي عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

¹⁰⁵ Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

211x150-163x110 mm. boyutlarındaki bu eser 23 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 18 varaktan oluşup üç ay filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Ciltsizdir. Söz başları kırmızı yaprakları rutubet lekeli. H.1217 (m.1802) yılında Elbistan'da istinsah edilmiş olup müstensihî Hasan b. Musa b. Mustafa el-Hâc Ahmed b. el-Hâc Hudâverdi'dir.

Son:(30a)

..وهذا آخر ما أوردنا من بيان مشكلات المختصر في علم العروض المرسوم بالأندلسي... تمت الكتاب المرسوم بالأندلسي بعون الله الملك الوهاب على يد عبد الضعيف...حسن ابن موسى ابن مصطفى الحاج أحمد ابن الحاج خداوردي... قد وقع الفراغ... في شهر ذي القعدة... في يوم الأربعاء... في مدرسة خليل جلبي سنة سبع عشرة و

مئتان وألف تاريخ ١٢١٧

-98-

06 Mil Yz A 7474/1

Serḥu'l-'Arûzu'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

'Abdu'l-Muḥsîn b. Mecciddîn Kayşerî¹⁰⁶

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

h.755 (m.1354)

Baş:(4b)

محسن قيصري على الأندلسي بسم الله الرحمن الرحيم أحمد الله على أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان وأضمر في طي صدورهم ضروب الأزمان وخلاهم بنتائج فكر تزري على الالى المنشورة في أحشاء البحور بل تزري بالفوائد المنظومة في فلائد نحو الحور حمدا دائما غير مقطوع ...

¹⁰⁶ Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca 22a, 24a, 26a, 30b ve 33a varaklarında bahirleri özetleyen aruz daireleri bulunmaktadır.

220x140-140x70 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 29 varaktan müteşekkil olup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı beyaz bezle tamir görmüş, kapakları ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. Söz başları, cedveller ve çizgiler eflatun renklidir. Şirazesi dağımıktır. H.1299 (m.1882) yılında istinsah edilmiştir. Müstensihi ve istinsah tarihi bilinmemektedir.

Son:(33a)

إذا أردنا فك المتدارك من المتقارب فا بدا من لام فعولن الأول وعكس من عين فاعلن الأول وهذا آخر ما أردنا
من بيان مشكلات المختصر في علم العروض الموسوم باندلسي حامد لله تعالى على إلهام التحقيق وهو ولي التوفيق
في جميع الأزمان تم.

-99-

06 Mil Yz A 7474/2

el-'Arûzu'l-Endelusi

العروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusi¹⁰⁷

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(33b)

أندلسي بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله عز وجل الغني أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش
الأنصاري الأندلسي المغربي أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وأله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت
في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

¹⁰⁷ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

220x140-95x60 mm. boyutlarındaki bu eser 11 çift sütunlu satırdan müteşekkil olup harekeli nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 6 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı beyaz bezle tamir görmüş, kapakları ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Cetveller ve çizgiler eflatun renklidir. Sayfa kenarlarında şerhler vardır. Karsî Mehmed Hilmi tarafından h.1299 (m.1882) yılında istinsah edilmiştir. İstinsah yeri bilinmemektedir.

Son:(39a)

المتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى غراما وضاً إذ درير الهوى بالمعنى جمع شأنه أنه منجز وعده فارح
للكرب شأنه أنه منجز وعده جانب من لجاح شأنه أنه منجز وعده جانب من عنادي تمت الكتاب بعناية
الوهاب على يد أضعف الكتاب محمد الحلبي القارسي عفر الله له ولوالديه ١٢٩٩ رجب.

-100-

06 Mil Yz A 7510/10

el-'Arûzu'l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî¹⁰⁸

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(42b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال المفتقر إلى الله الغني أبو عبدالله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي أحمد
الله وأتوكل عليه وأصلي على محمد وأله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأربع
والثلثين والستين خاصة ولا أتعرض لشيء من زحاف الخشو غالباً...

¹⁰⁸ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

211x151-157x108 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup mantar filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Dört köşesi kahverengi meşin, mıklebli, ebru kaplı mukavva bir cilt içerisindeydir. Söz başları kırmızıdır. Müstensihî Mustafa Küttâb isimli bir zattır.

Son:(46a)

أمدارك أصله فاعلن فاعلن فاعلن مرتين دارك القوم تطفى غراما وضاً إذ درير الهوى بالمعنى جمع شأنه أنه
منجز وعده فارج للكرب شأنه أنه منجز جانب من لجاج شأنه أنه منجز من عناد تم بعون الملك الوهاب من يد
مصطفى الكتاب غفر هو ووالده يوم الحساب.

-101-

06 Mil Yz A 7585/6

el-'Arûzu'l-Endelusi
العروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusi¹⁰⁹

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(41b)

أندلسي في العروض بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله اعز وجل أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش
الأنصاري الأندلسي قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل العاريض الأربع و الثلاثين والضروب الثلاثة والستين
خاصة ولا أتعرض بشيء من زهاف الحشو غالباً...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

¹⁰⁹ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

200x148-160x90 mm. boyutlarındaki bu eser 13 satırlı olup nestalik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 6 varaktan oluşup abadi kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı ve sertabı kahverengi meşin, miklebli, cilt kapakları ebru kağıt kaplı, mukavva bir cilt içerisinde. Yaprakları rutubet lekeli.

Son:(47a)

المتقارب أصله فعولن ثمان مرات تقاربت إذ شمروا للذهاب و لبيت داعى الوله ... المتدارك أصله فاعلن ثمان مرات
دارك القوم تطفى غراما بدا وضاء إذ درير الهوى بالمعنى جمع تم.

-102-

06 Mil Yz A 7674/2

el-'Arûzu'l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muhammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî¹¹⁰

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(41a)

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله الغني أبو عبدالله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي المغربي

أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على محمد وآله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل

الأعاريض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

220x165-165x70 mm. boyutlarındaki bu eser 16 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup harf filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kenarları kahverengi meşin, kapakları desenli kağıt kaplı mukavva harap bir cilt içerisinde.

¹¹⁰ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

Son:(46b)

Eserin son varağı tamir gördüğünden son cümleler okunmamaktadır. Okunan son kısımlar şu şekildedir:

أمتقارب أصله ثماني مرات فعولن تقاربت إذ شمروا للذهاب وحيي لهم ماله من براح تقاربت إذ شمروا للذهاب
وحيي لهم ماله من ذهاب تقاربت إذ شمرو للذهاب وأغلقت بالصبر باب الحوج تقاربت إذ شمروا للذهاب متى
أبعد والصب لم يبعد تقاربت إذ شمرو وليت داعي الوله تقاربت إذ ش...المتدار...دار...

-103-

06 Mil Yz A 7786/10

el-'Arûzu'l-Endelusî

العروض الأندلسي

Ebû 'Abdillah Muḥammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî¹¹¹

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(117b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله الغني أبو عبدالله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي أحمد
الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وأله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل
الأعاريض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriğı ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. 118b, 119a, 119b, 120a ve 120b varaklarında aruz daireleri bulunmaktadır.

224x163 mm. boyutlarındaki bu eserin satır sayıları muhtelif olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 3 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kapakları yeşil

¹¹¹ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. Söz başları kırmızı, sayfa kenarları açıklamalıdır. Yaprakları rutubet lekeli.

Son:(120b)

ألبحر المتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى عرافا وضاً إذ درير الهوى بالمعني جمع شأنه أنه منجز
وعده فارغ للكرب شأنه أنه منجز وعده جانب من لجاج شأنه أنه منجز وعده جانب من عنادي تمت العروض
بحمد الله والمنة.

-104-

06 Mil Yz A 7953/1

el-Kâfi fî 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Ḳavâfi

ألکافی فی علمی العروض والقوافی

Ebu'l-'Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḳınâî¹¹²

(ö. 858/1454)

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

Baş:(3b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على الأنعام والشكر له على الإلهام والصلوة والسلام على سيدنا محمد خير
الأنام وعلى أله وصحبه السادة الأعلام وبعد فهذا تأليف كافي على العروض والقوافي والله الموفق وعليه التوكل
الأول فيه مقدمة وبابان وخاتمة فالمقدمة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 4353/3 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

180x116-132x78 mm. boyutlarındaki bu eser 15 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 11 varaktan oluşup cedid kağıdı üzerine yazılmıştır. Sırtı kırmızı bez kaplı

¹¹² Müellif hakkında geniş bilgi için 24 numaralı esere bakınız.

karton bir cilt içerisinde. Söz başları kırmızıdır. Muḥammed Şabrî el-Mecdî el-Amâsî tarafından istinsah edilmiştir.

Son:(14b)

قد وقع ألفراغ من إتمام هذا الكتاب بعون الله الملك الوهاب على يد محمد صبري المجدي الأماسي نور الله العظيم بحمالة قلبه القاسي في يوم الاثنين وهو العشر الخامس من الثلث الثاني من السدس الخامس من النصف الأول من العشر الثالث من العشر الثالث من العشر الرابع من الألف الثاني من الهجرة النبوية على صاحبها أفضل الصلوة و التحية آمين.

-105-

06 Mil Yz A 8738/7

el-Kâfî fî ‘İlmeyi’l-‘Arûz ve’l-Ḳavâfî

ألكافي في علمي العروض والقوافي

Ebu’l-‘Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḳınâî¹¹³

(ö. 858/1454)

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

Baş:(97b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على الأنعام والشكر له على الإلهام والصلوة والسلام على سيدنا محمد خير الأنام وأله وصحبه السادة الأعلام وبعد فهذا تأليف كافي في علمي العروض والقوافي والله الموفق عليه التوكل الأول فيه مقدمة وبابان وخاتمة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 4353/3 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

205x140-150x75 mm. boyutlarındaki bu eser 21 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup çiçek filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Kenarları koyu

¹¹³ Müellif hakkında geniş bilgi için 24 numaralı esere bakınız.

kahverengi meşin, kapakları kağıt kaplı mıklebli mukavva bir cilt içerisinde. Söz başları ve kasideler kırmızıdır.

Son:(102a)

..شد عنها شز الربيع السحق قال مؤلفه رحمة الله تعالي هذا آخر ما أردنا جمعه والله الحمد أولا وأخرا سرا وعلانية
وصلى الله على سيدنا محمد وأله وصحبه أجمعين تمت الرسالة المسماة بالعروض على يد أفقر العباد محمد بن
مصطفى بن أحمد رحمهم الله تعالي أجمعين.

-106-

06 Mil Yz A 9267/1

Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

'Abdulmuhsin b. Mecdiddîn Kayşerî¹¹⁴

h.755 (m.1354)

عبدالمحسن بن مجدالدين قيصري

Baş:(3b)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان في طئ صدورهم ضرب
الأوزان...أما بعد فهذه كلمات لا يهتجنها إلا الغبي الذي في طبعه طبع مقتضة في تشريح مشكلات المختصر في
علم العروض المنسوب إلى الإمام الفاضل الكامل أبي عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca 33b varağında bir aruz dairesi bulunmaktadır.

205x130-140x65 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 31 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı ve kenarları kahverengi meşin, üzeri ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. Cetvelleri kırmızıdır.

¹¹⁴ Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

Rıfkı b. İbrâhîm b. Hüseyin tarafından istinsah edilmiştir. İstinsah yeri ve tarihi bilinmemektedir.

Son:(34a)

..إذا أردنا فك المتدارك من المتقارب فإبداء من لام فعولن الأول وعكسه من عين فاعلن وهذا آخر ما أوردنا من

بيان مشكلات المختصر في علم العروض الموسوم بالأندلسي حامدا لله على إلهام التحقق وهو ولي التوفيق على

يد الفقير...السيد إبراهيم بن السيد حسين الشهير برفقى غفر الله له ولوالديه وأحسن إليهما وإليه تم.

-107-

06 Mil Yz A 9267/3

el-'Arûzu'l-Endelusî

ألَعروض الأندلسي

Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ebi'l-Ceyş el-Endelusî¹¹⁵

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(43b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال الفقير إلى الله عز وجل أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي

أحمد الله وأصلي على نبيه محمد وأله وأصحابه وأسلم تسليما وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل

الأعارض الأربع والثلثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir. Ayrıca eserin 45a varagında iki adet, diğer varakların her birisinde de birer aruz dairesi bulunmaktadır.

¹¹⁵ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

205x130-140x65 mm. boyutlarındaki bu eser 17 satırlı olup harekeli nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı ve kenarları kahverengi meşin, üzeri ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindeydir.

Son:(47a)

أمتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفي غراما وضاً إذ درير الهوى بالمعني جمع.

-108-

06 Mil Yz A 9625/3

el-‘Arûzu’l-Endelusi

عروض الأندلسي

Ebû ‘Abdillâh Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusi¹¹⁶

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(10b)

بسم الله الرحمن الرحيم قال الشيخ الإمام أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأندلسي الأنصاري رحمة الله تع عليه أحمد الله وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد المنعوت بألفصاحة والبيان وعلى أله وأصحابه... أما بعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

210x160-160x120 mm. boyutlarındaki bu eser 25 satırlı olup kırma talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 4 varaktan oluşup abadi kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı ve sertabı kısmen dökülmüş kahverengi meşin, üzeri aşınmış ebru kağıt kaplı yıpranmış mukavva bir cilt içerisindeydir. Sayfa kenarları açıklamalıdır.

Son:(14b)

¹¹⁶ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

-109-

06 Mil Yz A 9625/4

Şerhu'l-'Arûzi'l-Endelusî

شرح العروض الأندلسي

'Abdulmuhsin b. Mecdiddîn Kayşerî¹¹⁷

h.755 (m.1354)

عبد المحسن بن مجد الدين قيصري

Baş:(15a)

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على أن قصر سلامة الطبع على نوع الإنسان في طئ صدورهم ضرب الأوزان... أما بعد فهذه كلمات لا يهتجنها إلا الغبي الذي في طبعه طبع مقتضة في تشريح مشكلات المختصر في علم العروض المنسوب إلى الإمام الفاضل الكامل أبي عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي...

Eserin içeriği ile ilgili 06 799/2 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

210x160-160x120 mm. boyutlarındaki bu eser 25 satırlı olup kırma talik hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 16 varaktan oluşup abadi kağıt üzerine yazılmıştır. Sırtı ve sertabı kısmen dökülmüş kahverengi meşin, üzeri aşınmış ebru kağıt kaplı yıpranmış mukavva bir cilt içerisinde. h.1132 (m.1720) tarihinde istinsah edilmiştir. istinsah yeri ve müstensihi bilinmemektedir.

Son:(31b)

..والحمد لله وحد وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم تسليما وأفتي الفراق من كتاب وقت العصر في وسط جمازي الآخر بعون الله الملك المنان تاريخ سنه اثني وثلاثون مائة وألف تمت ١١٣٢

¹¹⁷ Müellif hakkında geniş bilgi için 3 numaralı esere bakınız.

el-Kâfi fi 'İlmeyi'l-'Arûz ve'l-Kavâfi

ألكافي في علمي العروض والقوافي

Ebu'l-'Abbâs Aḥmed b. Abbâd el-Ḳinâî¹¹⁸

(ö. 858/1454)

أبو العباس أحمد بن عباد القنائي

Baş:(7b)

الله يا فتاح بسم الله الرحيم أحمد الله على الإلهام والشكر على الأنعام والصلوة والسلام على سيدنا خير الأنام
وعلى أله وصحبه السادة الأعلام وبعد وهذا تأليف كافي في علمي العروض والقوافي والله الموفق وعليه التوكل
الأول فيه مقدمة وبابان وخاتمة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 4353/3 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

210x145-145x70 mm. boyutlarındaki bu eser 19 satırlı olup nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 6 varaktan oluşup abadi kağıt üzerine yazılmıştır. Çeharkuşe yıpranmış kahverengi meşin, üzeri aşınmış, solmuş ebru kağıt kaplı, miklebli mukavva bir cilt içerisindedir. Cetveller kırmızıdır. Amasya'da istinsah edilmiştir.

Son:(13b)

.. تم الكتاب في يد الحقير الحاجي محمد... من فن العروض المسمى بالكافي بعون الله الملك تاريخ الشافى في سنه
...خلفة غازى شهداء الماضى الذين مدفونون في بلدة أماسى رحمهم الله تع عليهم أجمعين.

¹¹⁸ Müellif hakkında geniş bilgi için 24 numaralı esere bakınız.

Kaşîdetu'l-Ḥazreciyye

قصيدة الخزرجية

Žiyâ ed-Dîn Ebû Muḥammed 'Abd-Allah b. Oṣmân el-Ḥazrecî¹¹⁹

h.626 (m.1228)

ضياء الدين أبو محمد عبد الله بن عثمان الخزرجي

Baş:(93b)

بسم الله الرحمن الرحيم و للشعر ميزان يسمى عروضه بما النقص والرححان يدرهما الفتى وأنواعه قل خمسة عشر
كلها تؤولف من جزئين فرعين لا سوى وأول نطق المرء حرف محرك فإن يأت نان قبل ذا سبب بدى خفيف متى
يسكن وإلا فضده كفعل ومن جنسها الجزء قد أتى...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 1474 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

200x128-130x75 mm. boyutlarındaki bu eser 13 satırlı olup harekeli nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 5 varaktan oluşup yumurta akı filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Sağ kapağı kısmen düşük, şemseli çok yıpranmış kahverengi meşin bir cilt içerisinde. Mustafa b. Mehmed tarafından h.1174 (m.1760) yılında Hacı Yusuf Medresesi'nde istinsah edilmiştir.

Son:(98a)

وقد كملت ستا وتسعين فالذي توسطه في ذالعلم توسعه حبا ويسأل عبد الله ذا الخزرجي من مطالعها إتخافه منه
بالدعا قد تم هذا العروض في مدرسة حاجى يوسف في وقت العشاء على يد مصطفى بن محمد عفى عنهما

١١٧٤

-112-

06 Mil Yz A 9712/2

el-'Arûzu'l-Endelusî

العروض الأندلسي

¹¹⁹ Müellif hakkında geniş bilgi için 6 numaralı esere bakınız.

Ebû ‘Abdillâh b. Muḥammed b. Ebi’l-Ceyş el-Endelusi¹²⁰

h.549 (m.1154)

أبو عبد الله بن محمد بن أبي الجيش الأندلسي

Baş:(40b)

هذا كتاب بسم الله الرحمن الرحيم الأندلسي رحمة عليه قال الفقير إلى الله عز وجل أبو عبد الله محمد المعروف بأبي الجيش الأنصاري الأندلسي رحمة الله عليه وأتوكل عليه وأصلي على نبيه محمد وأله وصحبه أجمعين وبعد فقد قصدت في هذا المختصر أن أذكر علل الأعاريض الأربع والثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة...

Eserin içeriği ile ilgili 06 HK 799/1 demirbaş numaralı eserde bilgi verilmiştir.

210x115-160x90 mm. boyutlarındaki bu eser 8 satırlı olup harekeli nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Eser 6 varaktan oluşup üzüm salkımı filigranlı kağıt üzerine yazılmıştır. Şemseli, zencirekli sırtı kısmen dökülmüş koyu kahverengi meşin bir cilt içerisindedir.

Son:(46b)

هذا بحر المتدارك أصله فاعلن ثمان مرات دارك القوم تطفى غراما وضاً إذ درير الهوى بالمعنى جمع تمت الرسالة الأندلسي رحمة الله عليه.

¹²⁰ Müellif hakkında geniş bilgi için 2 numaralı esere bakınız.

SONUÇ

Aruz, terim anlamı olarak manzum ifadelerdeki ahenk ölçülerini irdeleyen ve tespit eden ilim dalıdır. Cahiliye döneminden beri en önemli tür olan şiirin belirli kalıplar içerisinde düzenli bir şekilde söylenmesi ve yazılması için var olan aruz ilminin ortaya çıkışı hicrî ikinci asrın en önemli dil ve edebiyat alimlerinden el-Ĥalîl b. Aĥmed el-Ferâhidî el-Ezherî el-Başrî (175/791)'ye dayandırılmaktadır. Arap edebiyatının lügat, sarf, nahv, belagat, kafiye, hitabet gibi dalları arasında önemli bir yer tutan aruz ilmine dair ortaya çıktığı zamandan bu tarafa birçok eser kaleme alınmıştır. Bu eserlerin önemli bir bölümü Türkiye'deki farklı yazma eser kütüphanelerinde yer almaktadır.

Tarihin beşeriyete bıraktığı en önemli değerlerden birisi olan yazma eserler, medeniyetlerin kültür birikimlerinde, ilim, fikir ve sanat faaliyetlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Eski dönemlerde yazma eserler, müellifleri tarafından yazılır, müstensihler tarafından çoğaltılırdı. O dönemlerden matbaanın yaygınlaştığı tarihlere kadar, bilgilerin aktarımı ve yayılması, çoğaltılan bu yazma eserler vasıtasıyla sağlanmıştır. Matbaanın İslam coğrafyasına Avrupadan daha geç gelmesinden kaynaklı olarak İslam dünyasında el yazması eserler sayı olarak çok büyük bir yekün oluşturmuştur. Ülkemizde başta Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı kütüphaneler ve müzeler olmak üzere diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kütüphaneler, müzeler, vakıflar ile özel şahıs koleksiyonlarında yaklaşık 300.000 cilt yazma eser olduğu tahmin edilmektedir. Sadece Türkiye'de değil dünyanın pek çok merkezindeki kütüphanelerde, yazma eserler matbu eserlerden farklı olarak sınıflandırılıp özel bölümlerde korunmaktadır. Orijinalleri muhafaza edilmek amacıyla fotokopileri veya fotoğrafları çekilerek araştırmacılara ve okuyuculara sunulmaktadır. Ülkemizde bu kadar çok yazma eserin bulunması bu alanda araştırma yapanların büyük bir sorumluluğu olduğunu açıkça göstermektedir.

Biz de üzerimizdeki bu sorumluluğun farkında olarak Milli Kütüphane'de bulunan Arapça aruza dair eserleri inceledik. İncelediğimiz eserlerin tanıtımını yaparken fiziksel özelliklerinin yanında içerikleri ve müellifleri hakkında da bilgi vererek bibliyografya alanında yapılan çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla bir kaynak ortaya koyduk.

KAYNAKÇA

‘ATİK, ‘Abdul‘azîz , *‘İlmu’l-‘Arûz ve’l-‘Kâfiye*, Dâru’n-Nehzatu’l-‘Arabiyye, Beyrut, 1987.

BAĞDATLI, İsmail Paşa, *Îzâhu’l-Meknûn fi’z-Zeyli ‘alâ Keşfi’z-Zunûn ‘an Esmâi’l-Kutubi’l-Funûn*, Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-‘Arab, Beyrut, 1945, I, II

el-BAĞDÂDÎ, İsmâ‘il Paşâ, *Hediyyetu’l-‘Ârifîn Esmâu’l-Müellifîn ve Âşâru’l-Muşannifîn*, Ma‘ârif, İstanbul, 1955, I, II.

BURSALI, Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Matba‘a-i ‘Âmire, İstanbul 1915, I
el-CEVHERÎ, İsmâ‘il b. Hammâd, *eş-Şihâh Tâcu’l-Luğa ve Şihâhu’l-‘Arabiyye* (thk:Ahmed ‘Abdulğafûr ‘Atîâr), Dâru’l-‘İlmi’l-Melâyîn, Beyrut 1979, I.

el-CUHÛRÎ Kâmil el Selmân, *Mu‘cemu’l-Udebâ mine’l-‘Aşri’l-Câhilî hattâ seneti 2002*, Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, Beyrut 2003, I.

ÇELEBÎ, Kâtip, *Keşfu’z-Zunûn ‘an Esmâi’l-Kutub ve’l-Funûn*, Dâru İhyâi’t-Turâs, Beyrut, 1941, I, II.

ÇİĞ, Kemal, *Türk Kitap Kapları*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi II-III, Yeni Matbaa, Ankara 1952.

ed-DİMEŞKÎ, Şihâbuddîn Ebî’l-Fellâh İbnu’l-‘İmâd, *Şezerâtu’z-Zeheb fi Ahbâri men Zeheb*, (thk., Maḥmûd el-Arnâûd), Dâru İbni Kesîr, Beyrut, 1986, IV, VI, VIII.

el-EZHERÎ, Ebû Mansûr Muhammed, *Tehzibu’l-Luğa* (thk: ‘Abdusselâm Muhammed Hârûn), Mektebetu’l-Hâncî, Kahire 1972.

el-FERÂHÎDÎ, el-Ḥalîl b. Ahmed, *Kitâbu’l-‘Ayn* (thk: ‘Abdulḥamîd Hendâvî), Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiye, Beyrut-Lübnan 2003, III.

FURAT, Ahmet Subhi, *Arap Edebiyatı Tarihi I*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1996.

el-ḤAMEVÎ, Yâkût er-Rûmî, *Mu‘cemu’l-Udebâ İrşâdu’l-Erîb ilâ Ma‘rifeti’l-Edîb*, (thk. İhsân ‘Abbâs), Dâru’l-garbi’l-İslâmî, Beyrut, 1993, VI.

el-ḤÂŞİMÎ, Muhammed ‘Alî, *el-‘Arûzu’l-Vâziḥ ve ‘İlmu’l-‘Kâfiye*, Dâru’l-‘Kalem, Dimeşk 1991.

KEHHÂLE, Ömer b. Rızâ b. Muhammed Râğîb b. ‘Abdu’l-Ġanî, *Mu‘cemu’l-Müellifîn Terâcim Muşannaḫi’l-Kutubi’l-‘Arabiyyeti*, Müessetu’r-Risâle, Beyrut 1993, I, II, III, IV.

el-ĞİNÂÎ Şihâbuddîn Ebi'l-‘Abbâs Ahmed b. Abbâd Şu‘ayb, *el-Kâfi fi ‘İlmeyi’l- ‘Arûz ve’l-Ğavâfi* (‘Abdulmağşûd Muhammed ‘Abdulmağşûd), Mektebetu’s-Şekâfetî’ d-Dîniyye, Kâhire 2006.

KOMİSYON, *60. Yılında Milli Kütüphane*, Plaka Matbaacılık, Ankara 2006.

KOMİSYON, *Geçmişten Geleceğe Köprü Milli Kütüphane*, Milli Kütüphane Yayınları, Ankara 2011.

MOLLAİBRAHİMOĞLU, Süleyman, *Yazma Eserler Terminolojisi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.

OLGUN, Tahir, *Edebiyat Lügati*, Asar-ı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı, İstanbul 1936.

ÖZDEMİR, Sevim, *Necm el-Dîn Sa‘id b. Muhammed el-Sa‘idî’nin Şerh Arûz el-Sâvi İsimli El Yazma Eserinin Metin Tenkidi*, Doktora Tezi, Isparta 2001.

SEFERCİOĞLU, Necmeddin, *Türk Milli Kütüphanesi’nin ve Çağdaş Kütüphaneciliğin Kurucusu Adnan Cahit Ötügen*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2015.

SÜREYYÂ, Mehmed, *Sicill-i Osmânî*, Numune Matbaacılık, İstanbul, 1996, II.

TOPUZOĞLU, Tevfik Rüştü, *el-Ğalîl b. Ahmed, Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Dergisi, İstanbul 1998, VIII.

TURAL, Hüseyin, *Arap Edebiyatında Aruz*, Ensar Basımevi, İstanbul 2011.

YAZICI, Nesimi, *İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1992.

ez-ZİRİKLÎ, Hayruddîn *el-A‘lâm, Ğâmûsu Terâcimi Lieşhuri’r-Ricâli ve’n-Nisâi mine’l- ‘Arabi ve’l-Musta‘ribîn ve’l-Musteşriğîn*, Dâru’l-‘ilmi’l-melâyîn, Beyrut, 2002, III, IV

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5642f84cb1ffc4.22341974, Çevrimiçi, Erişim Tarihi 11.11.2015 10:09

